

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Prop. 106 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Jordbruksoppgjøret 2014 – endringer
i statsbudsjettet 2014 m.m.

Innhold

1	Innledning	5	5	Importvernet og internasjonale forhold	39
1.1	Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2014	5	5.1	Importvernet for landbruksvarer ..	39
1.1.1	Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2014	6	5.2	WTO Landbruksavtalen og nye forhandlinger	39
1.1.2	Regjeringens politiske plattform ..	7	5.3	Import fra u-land	40
1.1.3	Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi	8	5.4	EUs felles landbrukspolitikk og forhandlinger med EU	40
2	Gjennomføringen av forhandlingene	10	5.4.1	Utviklingen i EUs felles landbrukspolitikk (CAP)	40
2.1	Jordbrukets krav	10	5.4.2	Forhandlinger med EU	41
2.2	Statens tilbud	10	5.5	Forhandlinger om handelsavtaler	41
2.3	Det videre forløpet av forhandlingene	11	6	Hovedtrekk i oppgjøret	42
3	Utviklingen i jordbruket	12	6.1	Innledning	42
3.1	Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon	13	6.2	Grunnlagsmaterialet	43
3.1.1	Produksjons- og markedsutvikling	13	6.3	Rammen	46
3.2	Landbruk over hele landet	14	6.3.1	Oppbygging av rammen	46
3.2.1	Arealutvikling og -fordeling	14	6.4	Fordeling på priser og tiltak.....	48
3.2.2	Geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk	15	6.4.1	Økning i målprisene	48
3.2.3	Rekruttering og næringsutvikling	16	6.4.2	Endring i bevilgninger over avtalen	48
3.3	Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen	22	6.4.3	Utslag på referansebrukene	50
3.3.1	Inntektsutvikling	22	6.5	Andre hovedpunkter	50
3.3.2	Kostnadsutvikling og investeringer	25	6.5.1	Produksjonstilskudd	50
3.3.3	Utvikling i sysselsetting	25	6.5.2	Melk, storfekjøtt og sau	50
3.3.4	Strukturutvikling	26	6.5.3	Korn og kraftfôr	52
3.3.5	Produktivitet	26	6.5.4	Grøntsektoren og poteter	52
3.3.6	Overføringene til jordbruket	26	6.5.5	Landbrukets utviklingsfond (LUF)	52
3.4	Bærekraftig utvikling – miljø og klima	27	6.5.6	Utredning av miljøvirkemidlene ...	53
3.4.1	Miljø	27	6.5.7	Velferdsordningene	53
3.4.2	Økologisk produksjon og forbruk	30	6.5.8	Forenkling	53
4	Utvikling i foredlings- og omsetningsledd	33	7	Nærmere om viktige politikk-områder	55
4.1	Innledning	33	7.1	Erstatninger	55
4.2	Utviklingen i internasjonale matvaremarkeder	33	7.2	Landbrukets utviklingsfond	56
4.3	Prisutviklingen på matvarer	34	7.2.1	Økonomisk oversikt over fondet ..	56
4.4	Industri og konkurranseforhold ...	36	7.2.2	Innvilgningsramme for LUF	57
4.5	Matpolitikken	38	7.3	Rekruttering, næringsutvikling og verdiskaping i landbruket	59
4.6	Konkurranseforholdene i verdikjeden for mat	38	7.3.1	Bedriftsrettede midler til investering og utvikling	59
			7.3.2	Tilrettelegging for næringsutvikling og verdiskaping	60
			7.3.3	Rekruttering og gründerskap i landbruket	61
			7.3.4	Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving	61

7.3.5	Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket	61	7.10.3	Forvaltningsregimet for produksjonstilskudd og avløsertilskudd	75
7.3.6	Forskning	61	7.10.4	Areal- og kulturlandskaps-tilskudd	76
7.3.7	Stiftelsen Matmerk	61	7.10.5	Tilskudd til husdyr	76
7.3.8	Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	62	7.11	Velferdsordninger	77
7.3.9	Bioenergiprogrammet	62	7.11.1	Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid	77
7.3.10	Skogbruk	63	7.11.2	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	78
7.3.11	Friskere geiter – kompensasjonstilskudd	63	7.11.3	Tilskudd til landbruksvikarordningen	79
7.3.12	Midler til konfliktforebyggende tiltak jordbruk/reindrift	63	7.11.4	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	79
7.4	Miljø	63	7.11.5	Tilskudd til tidligpensjonsordning for jordbrukere	79
7.4.1	Helhetlig utredning av miljøvirkemidlene i jordbruket	64	7.12	Andre politikkområder	80
7.4.2	Nasjonalt miljøprogram	64	7.12.1	Kompetanseutvikling og rådgivning	80
7.4.3	Regionale miljøprogram (RMP)	65	7.12.2	Tilskudd til dyreavl med mer	80
7.4.4	Miljøvirkemidler over Landbrukets utviklingsfond (LUF)	65	7.12.3	Tilskudd til frøavl med mer	80
7.5	Økologisk produksjon og forbruk	67	7.12.4	Antibiotikaresistente bakterier (LA-MRSA) i svinebesetninger	80
7.5.1	Økologisk produksjon og markedsutvikling	67	7.12.5	Tilskudd til pelsdyr	81
7.5.2	Utviklingsmidler	68	7.12.6	Tilskudd til kadaverhåndtering	81
7.5.3	Bevilgning til økologisk produksjon og utviklingstiltak	68	7.12.7	Jordbruksarealer med driftsvansker	81
7.6	Korn, kraftfôr og mel	68	7.12.8	Mottaksplikt	82
7.7	Frukt, grønt og poteter	69	8	Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150	83
7.7.1	Endringer i målpris	69	8.1	Budsjettmessige forhold kapittel 1150	83
7.7.2	Arealtilskudd frukt, bær, grønnsaker og potet	69	8.1.1	Innledning	83
7.7.3	Markeds- og rådgivningstiltak	69	8.1.2	Overførte beløp fra 2013 og om-disponering av bevilgninger i 2014	83
7.7.4	Tilskudd til fruktlager (post 77.17)	69	8.1.3	Budsjettmessige endringer fra 2014 til 2015	86
7.7.5	Distrikts- og kvalitetstilskudd (post 73.17)	69	Forslag til vedtak om jordbruksopp-gjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m.	92	
7.7.6	Oppfølging av arbeidsgruppe	70	Vedlegg		
7.8	Melk	70	1	Jordbruksopp-gjøret 2014, fordeling på priser og tilskudd	93
7.8.1	Kvoteordningen for melk	71	2	Jordbrukets forhandlingsutvalg, arbeidsdokument av 9. mai 2014 ...	107
7.8.2	Prisutjevningssystemet for melk – høring av satser	72	3	Jordbruksforhandlingene 2014, referat fra forhandlingsmøtet 13. mai	108
7.9	Kjøtt og egg	72			
7.9.1	Tilskudd til sau og lam	72			
7.9.2	Tilskudd til produksjon av storfekjøtt	73			
7.9.3	Svin og fjørfe	73			
7.10	Produksjonstilskudd	73			
7.10.1	Regelverket for produksjonstilskudd i jordbruket	73			
7.10.2	Husdyrregisteret for storfe i tilskuddsforvaltningen	75			

Prop. 106 S

(2013–2014)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Jordbruksoppgjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m.

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet 23. mai 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Regjeringen legger med dette fram en proposisjon med forslag til jordbruksoppgjør for avtaleperioden 2014–2015, etter at Jordbrukets forhandlingsutvalg brøt forhandlingene, jf. vedlegg 3.

Jordbruksoppgjøret i 2014 gjelder bevilgninger over kap. 1150 for kalenderåret 2015 og omdisponeringer innenfor vedtatt budsjett for 2014. Videre omfatter oppgjøret målpriser for perioden 1. juli 2014 til 30. juni 2015 og enkelte andre bestemmelser.

I kapittel 1-5 gjennomgås det politiske grunnlaget og en del utviklingstrekk som danner bakgrunn og ytre rammer for oppgjøret. Kapittel 6 gjengir hovedtrekkene i Regjeringens forslag til oppgjør og kapittel 7 går nærmere inn på noen sentrale politikkområder. Kapittel 8 omtaler overførte og innsparte midler, og forslag til omdisponering av disse, samt detaljerte forslag til bevilgninger på de enkelte ordningene i 2015.

1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2014

Det viktigste politiske grunnlaget for oppgjøret er Regjeringens politiske plattform, Samarbeidsavtalen og Stortingets behandling av kap. 1150 og 4150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.* i tilleggsproposisjonen for statsbudsjettet 2014 (Innst. 8 S (2013–2014)). I behandlingen av statsbudsjettet for 2014 viser Næringskomiteen også til Meld. St. 9 (2011–2012) *Landbruks- og matpolitikken – Velkommen til bords* og Innst. 234 S (2011–2012), som ble behandlet i Stortinget 12. april 2012. Nåværende Næringskomité viderefører en rekke felles merknader fra Innst. 234 S (2011–2012) til Innst. 8 S (2013–2014) som bredt forankrede føringer for landbrukspolitikken de nærmeste årene.

1.1.1 Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2014

Ved behandlingen av kap. 1150 og 4150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.* i tilleggsproposisjonen for statsbudsjettet 2014 (Innst. 8 S (2013–2014)), uttalte en samlet Næringskomité bl.a. følgende vedrørende jordbruksoppgjøret 2013:

«Komiteen viser til merknadene til landbruksmeldingen Meld. St. 9 (2011–2012) om landbruks- og matpolitikken, jf. Innst. 234 S (2011–2012). Komiteen viser til at den uttalte intensjonen med meldingen var å skape en bred forankring i Stortinget om landbrukspolitikken, og at meldingen hadde til hensikt å skissere politikken for de nærmeste 10–15 årene.

Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning. Dette har blitt trukket frem av både den rødgrønne regjeringen og Solberg-regjeringen.

Komiteen viser til at det i Innst. 234 S (2011–2012) ble skrevet en rekke felles komitémerknader. Komiteen ser dette som bredt forankrede føringer for landbrukspolitikken også de nærmeste årene.»

Næringskomiteen viser til en rekke merknader fra Innst. 234 S (2011–2012), bl.a.:

«Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»

«Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»

«Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkurransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.»

«Komiteen viser til at god rekruttering til landbruket er avgjørende for å kunne øke matproduksjon og nå andre mål. Komiteen ser det som viktig at regjeringen fører en landbrukspolitikk som gir ungdom framtidstro, lyst og muligheter til å satse på landbruket som yrke.»

Videre sier Næringskomiteen bl.a. følgende i Innst. 8 S (2013–2014):

«Komiteen viser til at det er bred enighet om at lønnsomheten i norsk landbruk må styrkes, og at dette kan gjøres både ved økt inntekt og lavere utgifter.»

«Komiteen viser til den brede enigheten om viktigheten av å gi incentiver til investeringer og driftsoptimalisering. I dette ligger investeringsordninger, bistand fra virkemiddelapparatet og andre tiltak som øker investeringsmulighetene i landbruket. I dette ligger også en forutsigbar landbrukspolitikk, som gir landbruksnæringen trygghet for sine investeringer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, viser til samarbeidsavtalen mellom Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti som sier at «det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet.»»

«Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti og Venstre, viser videre til «Sundvolden-erklæringen» av 7. oktober 2013, der det tas til orde for å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger for blant annet å bedre rekrutteringen. Flertallet opplever at arbeidet med forenkling av regelverket, virkemiddelapparatet og støtteordningene har bred støtte og at dette bør være en del av drøftingene under årets jordbruksforhandlinger.

Komiteen understreker viktigheten av å legge til rette for økt rekruttering for å nå de ambisiøse målene om økt matproduksjon med intensjon om å opprettholde selvforsyningsgraden. Komiteen peker på at det, for å sikre økt rekruttering, er viktig med stabile rammevilkår for næringen, samt tilretteleggelse for at motiverte aktører kan ha anledning til å etablere seg innen næringen. I dette ligger også behovet for å særlig legge til rette for at unge skal ha forutsetninger for å etablere seg på bruk.»

«Komiteen viser til at situasjonen er at RÅK-industrien er en spesielt konkurranseutsatt industri, og er avhengig av ordninger som utjevner forskjellene mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser når de skal konkurrere med importerte ferdigvarer med lavere tollbeskyttelse. Komiteen mener også at det er viktig at rammevilkårene for norsk industri sikrer konkurranseevne.»

«Komiteen viser til Meld. St. 9 (2011–2012) som vektlegger skogens viktige nærings-

miljø- og klimapolitiske rolle, og St.meld. nr. 39 (2008–2009) som understreker skogens rolle i klimasammenheng.»

«Komiteen viser til at det er et stort potensial for å øke oppbyggingen av skog i Norge gjennom planteforedling, tettere planting og planting av skog på nye arealer, ved at gode miljøkrav er innarbeidet i regelverket.

Komiteen viser videre til at et velfungerende skogsvegnett er avgjørende for lønnsom skogsdrift og for utvikling av skogens positive nærings-, klima- og energibidrag. (...)»

«En bærekraftig skogforvaltning med skogvern, herunder bevaring av gammel skog, samt hogst, planting og stell, er både god klimapolitikk, næringspolitikk og miljøpolitikk.»

1.1.2 Regjeringens politiske plattform

I Regjeringens politisk plattform heter det om landbruksområdet:

«Jord- og skogbruk

Norsk landbruk har en sterk tilknytning til verdier som respekten for privat eiendomsrett, frihet til å drive næringsvirksomhet samt vern om kultur og natur. Eiendomsretten er en grunnleggende rettighet. Regjeringen vil styrke bondens rett til fritt å disponere sin egen eiendom. Høyre og Fremskrittpartiet vil arbeide for å oppheve odelsbestemmelsen i Grunnloven. Regjeringen vil skape et levedyktig landbruk ved å styrke mulighetene for verdiskaping. Jord- og skogbrukernes stilling som selvstendig næringsdrivende skal styrkes. Regjeringen vil opprettholde avtaleinstituttet i jordbruket, og legge vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet, jf. samarbeidsavtalen. Norske matprodusenter skal ha konkurransedyktige rammebetingelser for etablering og produksjon.

Landbruket er viktig for mat- og planteproduksjon, bosetting og kulturlandskap i Norge. Beitedyr bidrar positivt til å opprettholde kulturlandskapet. Landbruket viderefører lange mattradisjoner, og skal ha som hovedoppgave å levere trygg kvalitetsmat. Norsk landbruksproduksjon tåler konkurranse på kvalitet fra andre land. Et importvern er viktig for lønnsomheten i norsk landbruk, men hensynet til norske forbrukere og norsk matvareindustri tilsier at tollmurene bør reduseres.

Regjeringen ønsker et tydeligere skille mellom landbrukspolitikk og distriktpolitikk. Hovedformålet med landbrukspolitikken

skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Regjeringen vil derfor innrette de statlige overføringene slik at de bidrar til økt produksjon. Det bør satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet.

Regjeringen vil styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger. Det vil styrke kapitalsituasjonen, øke omsetningen og bedre rekrutteringen. Kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser som hindrer utnyttelse av kapasitet i enkeltbruk og samdrifter må i størst mulig grad oppheves. Takene for maksimal produksjon heves først. Disse endringene må skje gradvis. I takt med dette skal nivået på overføringene reduseres.

Regjeringen ønsker sterkere konkurranse i næringsmiddelindustrien, og vil derfor gjøre markedsregulatorordningen mer uavhengig av samvirkeorganisasjonene.

Regjeringen vil:

- Forenkle støttestrukturen.
- Gjøre budsjettstøtten mer produksjons- og mindre arealavhengig innenfor rammene av internasjonale regelverk. Det vil også komme heltidsbønder til gode.
- Gjennomgå konsesjoner, kvoteordninger og differensiering av tilskuddsatser i jordbruket.
- Gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter.
- Bruke målrettede skatteendringer for å styrke bondens økonomiske stilling.
- Arbeide for en høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn.
- Arbeide for å sikre forutsigbarhet for norsk matproduksjon dersom nye internasjonale handelsavtaler gjør det nødvendig med større omlegginger av jordbrukspolitikken.
- Gi den enkelte bonde større råderett over egen eiendom ved å oppheve konsesjonsloven, boplikten, delingsforbud og priskontroll.
- Utrede praktiseringen og effekten av driveplikten, og vurdere en oppheving.
- Åpne for bruk av aksjeselskap som selskapsform i landbruket.
- Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i jordbruket til ordinær kapitalbeskatning.
- Åpne for en fondsordning i jordbruket etter modell av skogbruket.

- Ta vare på god matjord, men balansere jordvernet mot storsamfunnets behov. Regjeringen vil foreta en gjennomgang av leiejordsproblematikken og agronomien i norsk landbruk med tanke på bedre avkastning på eksisterende arealer.
- Gjennomføre forenklinger og reduksjon av landbruksbyråkratiet.
- Legge til rette for kompetanseutviklende tiltak i landbruket.
- Åpne for produktprøver og begrenset alkoholsalg direkte fra nisjeprodusenter og om nødvendig jobbe for å endre EU-lovgivningen på feltet.

Skognæringen er viktig for Norge. Mange mennesker har hatt en trygg arbeidsplass i næringen, og potensialet for verdiskaping er stort. Norske skogeiere har lange og gode tradisjoner for bærekraftig forvaltning av skogressursene. Skognæringen har betydelig vekstpotensial og bør derfor stimuleres til å utvikle nye markedsområder.

Regjeringen vil:

- Utarbeide en helhetlig strategi for verdikjeden knyttet til skogbruket.
- Legge til rette for å øke avvirkingen av skog.
- Redusere skattesatsen på gevinst ved salg av virksomheter i skogbruket til ordinær kapitalbeskatning.
- Styrke det private skogbruket ved å selge arealer fra Statskog tilsvarende det Statskog har kjøpt de siste årene.
- Legge større vekt på klimapolitiske målsettinger i forvaltningen av norske skoger.
- Tilpasse transportbestemmelsene for tømmer, så langt det er mulig, i møte med konkurransen fra våre handelspartnere.
- Søke å etablere nye kapitalkilder for utvikling og lønnsom produksjon av nye trebaserte produkter, eksempelvis ved å åpne for at skogfondet kan brukes til investeringer i industriformål.»

1.1.3 Den økonomiske politikken og utviklingen i norsk økonomi

Den økonomiske utviklingen

Det er nå over fem år siden den internasjonale finanskrisen brøt ut. I de fleste land er utnyttelsen av produksjonskapasitet fremdeles lavere enn før krisen, og i enkelte land er også produksjonen lavere. I fjor høst tok veksten i verdensøkonomien

seg noe opp. Oppgangen ble særlig drevet av utviklingen i de tradisjonelle industrilandene. Aksjekursene i disse landene har gjennomgående steget siden sommeren 2012, selv om en redusert vilje til å ta risiko dempet utviklingen noe etter nyttår. Rentene på statslån har falt i de særlig kriserammede eurolandene, mens de i USA har steget litt mot mer normale nivåer. Flere framvoksende økonomier har opplevd uro i finansmarkedene det siste året, med kapitalutgang og fallende valutakurser. Den økonomiske veksten har avtatt sammenliknet med tidligere år.

Løpende statistikk tyder på at den økonomiske veksten i industrilandene har avtatt litt hittil i år. Det er særlig utviklingen i USA som har skuffet på nedsiden, mens veksten i BNP i både Storbritannia og Spania har økt sammenliknet med 4. kvartal i fjor. Dårlig vær dempet aktiviteten i flere land etter nyttår, men det ventes at produksjonen tar seg raskt opp igjen. Internasjonale organisasjoner som OECD og IMF venter at veksten i verdensøkonomien vil bli høyere i år enn i fjor. Oppgangen vil i hovedsak drives av utviklingen i de tradisjonelle industrilandene, understøttet av fortsatt lave renter og videre bedring i finansmarkedene. Det hjelper også at budsjettene ikke lenger strammes så mye inn.

Kapasitetsutnyttelsen er fortsatt lav i de tradisjonelle industrilandene. I euroområdet sett under ett har ledigheten stabilisert seg på nær 12 pst. av arbeidsstyrken. Det er store forskjeller mellom landene. I Spania og Hellas er ¼ av arbeidsstyrken arbeidsledig. I Tyskland har derimot ledigheten falt gjennom finanskrisen, og ligger nå på 5 pst. av arbeidsstyrken. I USA gikk arbeidsledigheten gradvis ned gjennom fjoråret og har kommet ned i 6 ¾ pst. Ledighetsraten i USA holdes imidlertid også nede av at veksten i arbeidsstyrken er svakere enn veksten i befolkningen i arbeidsdyktig alder.

Den lave kapasitetsutnyttelsen og fall i råvarepriser har bidratt til at inflasjonen i industrilandene har blitt lavere enn ventet. Enkelte land i euroområdet opplever nå negativ prisvekst, og faren for deflasjon blir trukket fram som et risikomoment.

Siden årtusensskiftet har veksten i norsk økonomi blitt understøttet av en markert bedring i Norges bytteforhold overfor utlandet. Samtidig som oljeprisen har steget kraftig, har veksten i prisene på enkelte importerte varer vært lav. Dette har bidratt til at Norges realinntekt har økt sterkt. Høy vekst i inntektene har sammen med lave realrenter og høy kredittvekst bidratt til å trekke etterspørselen fra husholdningene opp. Samtidig har økt aktivitet på norsk sokkel og økt bruk av olje-

inntekter over statsbudsjettet gitt betydelige impulser mot fastlandsøkonomien. Aktiviteten i norsk fastlandsøkonomi dempet seg noe i 2013. Avdempingen må ses i sammenheng med et høyt norsk kostnadsnivå og høy gjeld i husholdningene.

Oppgangen i norsk økonomi etter finanskrisen har bidratt til en god utvikling i arbeidsmarkedet. Sysselsettingen har økt klart og arbeidsledigheten har holdt seg lav og stabil. Den mer moderate aktivitetsveksten i fjor gjenspeiles også i at sysselsettingen økte i et lavere tempo enn året før. Mens antall sysselsatte økte med 58 000 personer i 2012, var økningen på 33 000 personer i fjor. Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) tyder på at sysselsettingen har holdt seg stabil inn i inneværende år. I 1. kvartal var det sysselsatt 13 000 flere personer enn i gjennomsnitt i fjor når det justeres for normale sesongvariasjoner. Arbeidsledigheten er lav både historisk og i et internasjonalt perspektiv. Målt ved AKU har ledigheten ligget forholdsvis stabilt rundt 3,5 pst. av arbeidsstyrken siden høsten 2012. På årsbasis tok den seg opp fra 3,2 pst. i 2012 til 3,5 pst. i 2013. Den registrerte ledigheten økte moderat gjennom fjoråret, men har holdt seg stabil på 2,7 pst. av arbeidsstyrken i 1. kvartal i år når det justeres for normale sesongvariasjoner.

I frontfagsforhandlingene mellom Fellesforbundet og Norsk industri ble det etter mekling oppnådd enighet om en ramme for årslønnsveksten på 3,3 pst. I samråd med LO har NHO anslått at årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området vil beløpe seg til det samme. I det statlige tariffområdet har forhandlingene gått til mekling med frist søndag 25. mai kl. 24. Kommuneoppjøret følger normalt staten med et lite tidsetterslep.

Den økonomiske politikken

Norge er et land med store muligheter. Vi har en åpen økonomi, en høyt utdannet befolkning og

store naturressurser. På lang sikt er det særlig vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer velferdsutviklingen i Norge. Regjeringen vil derfor prioritere tiltak som fremmer verdiskaping og økt produktivitet i norsk økonomi. Regjeringen vil bidra til å skape et robust og mangfoldig næringsliv. Verdien av vår framtidige arbeidsinnsats utgjør den største delen av nasjonalformuen. Regjeringen vil styrke arbeidslinjen og investere i kompetanseheving. Regjeringen vil føre en politikk som gir næringslivet økt konkurransekraft og dermed mulighet til å skape større verdier og trygge arbeidsplasser for fremtiden. Regjeringen vil arbeide for at næringslivet skal få gode generelle rammebetingelser, et forutsigbart skattesystem, bedre infrastruktur, mulighet til å ansette kompetente medarbeidere og tilgang på kapital.

Skatt er ikke et mål, men et middel. Regjeringen vil bruke skatte- og avgiftssystemet til å finansiere fellesgoder, sikre sosial mobilitet, oppnå mer effektiv ressursutnyttelse og gi bedre vilkår for norsk næringsliv. Det private eierskapet skal styrkes, og det skal lønne seg mer å jobbe, spare og investere. Regjeringen vil også stimulere til mer miljøvennlig adferd. Regjeringen vil redusere det samlede skatte- og avgiftsnivået for å gi mer maktspredning, øke verdiskapingen og gi større frihet for familier og enkeltmennesker. Regjeringen vil bygge sin politikk på offentlig finansierte velferdsløsninger. De offentlige midlene skal forvaltes effektivt for å sikre innbyggerne mest mulig velferd.

Regjeringen vil føre en ansvarlig økonomisk politikk basert på handlingsregelen for bruk av oljepenger. Den økte bruken av oljepenger skal vris i retning av investeringer i kunnskap og infrastruktur, samt vekstfremmende skattelettelser. Den offentlige pengebruken skal innenfor handlingsregelens rammer tilpasses situasjonen i økonomien. Regjeringen vil legge til grunn et generasjonsperspektiv i den økonomiske politikken.

2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 25. april. Statens tilbud ble lagt fram 6. mai. Den 13. mai ble det i plenumsmøtet mellom forhandlingsutvalgene konstatert at det var brudd i forhandlingene, og at Regjeringen ville gå til Stortinget med et forslag til jordbruksoppgjør, basert på statens tilbud.

2.1 Jordbrukets krav

Jordbrukets forhandlingsutvalg viste i kravet til at ved behandlingen av statsbudsjettet for 2014, sluttet et samlet Storting seg til næringskomiteens innstilling, herunder de mål og retningslinjer for landbrukspolitikken som ble trukket opp i Meld. St. 9 (2011–2012). Jordbruket krevde en gjennomsnittlig netto inntektsøkning på 35 000 kroner per årsverk. Inntektskravet var bygget opp med grunnlag i lik kronemessig inntektsutvikling som andre grupper (prognose på 17 800 kroner per årsverk for 2015), tilbakeføring av økt arbeids effektivitet til næringen, og et lavinntektstillegg på 11 000 kroner per årsverk.

Med de forutsetningene som var lagt til grunn, hadde kravet en ramme på 1,5 mrd. kroner. Kravet var finansiert med 365 mill. kroner i økte målpriser, en økning i bevilgningene over kap. 1150 på 965 mill. kroner, 60 mill. kroner i ledige midler på avtalen og 110 mill. kroner i økt verdi av jordbruksfradraget.

Jordbruket la stor vekt på klimahensyn, økt produksjon, utnyttning av brukets ressurser, et variert landbruk over hele landet, investerings evne og rekruttering. Det ble foreslått noen forenklingstiltak. Jordbruket foreslo bl.a. utflating av strukturprofilen i arealtilskudd til grovfôr, forutsatt at strukturprofilen ble overført til husdyrtilskuddet og at det ble innført et driftsvansketilskudd. Videre foreslo de å avvikle SMIL-ordningen, med unntak av dreneringstilskuddet. Selv om de la vekt på å opprettholde strukturprofilen i tilskuddsordningene, var fordelingen slik at større bruk får en klart sterkere inntektsøkning per årsverk enn mindre bruk.

2.2 Statens tilbud

Statens forhandlingsutvalg la fram tilbud om samme gjennomsnittlige inntektsutvikling som andre grupper, 3,5 pst. ifølge SSB. Med prognosene som var lagt til grunn for produktivitetsvekst og prisutvikling på områder utenfor avtalen, hadde tilbudet en ramme på 150 mill. kroner. Det ble foreslått målprisøkninger tilsvarende 340 mill. kroner, reduksjon i bevilgningen over kap. 1150 på 250 mill. kroner, og 60 mill. kroner i ledige midler på avtalen. Tilbudet ville gi om lag uendret verdi på jordbruksfradraget.

Tilbudet prioriterte økt matproduksjon, bl.a. gjennom å gi større handlingsrom for bøndene, bedre inntektsmuligheter for heltidsbruk og overføring av tilskudd til mer produksjonsrettede ordninger. Distriktstilskuddene ble i all hovedsak videreført uendret.

Tilbudet inneholdt om lag 30 større og mindre forenklinger av virkemidlene. I kvoteordningen for melk ble det foreslått et felles kvotetak på 1,2 mill. liter for alle typer foretak, avvikling av de særskilte antalls- og avstandsbegrensningene for samdrifter, reduksjon av kvoteomsetning via staten fra 50 pst. til 20 pst. av omsatt kvotemengde, og utredning av større produksjonsregioner for kvoter. I tillegg ble det bl.a. foreslått å flate ut strukturprofilen i arealtilskuddene, å redusere bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond med 50 mill. kroner og å redusere rammen for SMIL-ordningen med 70 mill. kroner, sammen med å innsnevre formålet for ordningen.

Statens forhandlingsutvalg foreslo å øke bevilgningen til lokalmatprogrammet med 24 mill. kroner og tilskuddene til skognæringen med 10 mill. kronet. I korn- og kraftfôrpolitikken la Statens forhandlingsutvalg vekt på at økt målpris på korn ikke skulle gi økte råvarekostnader for bakevare- og kraftfôrindustrien. Det ble anslått at målprisendringene i tilbudet ville øke forbrukerprisindeksen på mat med ¼ prosentpoeng, eller gi en gjennomsnittsfamilie en økt kostnad på 140 kroner per år.

2.3 Det videre forløpet av forhandlingene

Ved framleggelse av tilbudet uttrykte Jordbrukets forhandlingsutvalg betydelig skuffelse, men skulle vurdere hvorvidt det ga grunnlag for videre forhandlinger. Den 9. mai 2014 meddelte Jordbrukets forhandlingsutvalg at avstanden mellom krav og tilbud var meget stor knyttet til den økonomiske rammen, og fordeling mellom ulike bruksstørrelser og produksjoner. Jordbrukets forhandlingsutvalg meddelte videre at de forventet at Regjeringen ville vise betydelig forhandlingsvilje. De overleverte et arbeidsdokument som klar-

gjorde grunnlaget for hvorfor de ville gå inn i forhandlinger, jf. vedlegg 2. Det ble avholdt forhandlingsmøter 9.-11. mai 2014.

I plenumsmøtet 13. mai 2014 meddelte Jordbrukets forhandlingsleder at de gjennomførte forhandlingene viste ubetydelig bevegelse fra Regjeringen, og at et samlet forhandlingsutvalg ikke kunne se at det var grunnlag for videre forhandlinger. Statens forhandlingsleder konstaterte at det var brudd i forhandlingene. Referat fra plenumsmøtet følger proposisjonen som vedlegg 3. Jordbrukets forhandlingsutvalg overleverte en dagsprotokoll som følger proposisjonen som undervedlegg 1.

3 Utviklingen i jordbruket

Dette kapitlet belyser utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har fastsatt. For jordbrukere som selvstendige næringsdrivende er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene og den løpende tilpasningen det enkelte år. Næringen vil oppleve årlige svingninger, f.eks. av markedsmessig art, også under ellers stabile politiske rammer. Videre er jordbruket en kapitalintensiv næring med langsiktige tilpasninger. Derfor vil det ofte kunne ta flere år før en ser målbare resultater som følge av justeringer i politikk og virkemidler. På denne bakgrunn må virkninger av den løpende politikken og endringer i virkemiddelbruken, vurderes over tid. Videre bør utviklingen i jordbruket vurderes opp mot den helhetlige virkemiddelbruken.

Norsk landbruk består av om lag 180 000 landbrukseiendommer og om lag 43 500 jordbruksforetak. Utviklingen mellom gårdsbruk med ganske like muligheter, vil variere. Dette skyldes at bøndene, som private næringsdrivende, og deres familier treffer sine valg ut fra en helhetlig vurdering av hvilke muligheter landbruket kan by på, og hvilke andre muligheter som synes attraktive for den enkelte gårdbruker. Landbrukspolitikken må til enhver tid ta hensyn til kostnader og konkurransekraft, både for jordbruket og matindustrien. Alle ledd i verdikjeden er viktige for å oppnå et godt samlet resultat.

Grunnlagsmaterialet

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppjøret. Materialet består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket: Jordbrukets totalregnskap og budsjett. Beregningene viser registrerte og normaliserte tall for inntekter, kostnader, arbeidsforbruk, vederlag til arbeid og kapital og vederlag til arbeid og egenkapital.
- Referansebruksberegninger: Beregningene er basert på Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) driftsgranskninger og brukes til å vurdere utslag av et oppgjør for ulike produksjoner, distrikter og bruksstørrelser.

- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken.

For mer utfyllende statistikk vises det til disse publikasjonene.

Inntektsutviklingen for jordbruket vurderes i avtalesammenheng med utgangspunkt i normaliserte regnskaper i Totalkalkylen, inkl. inntektsverdien av jordbruksfradraget ved ligningen. Totalkalkylen omfatter inntekter fra jord- og hagebruk, og inkluderer strukturendringer. Inntekter, kostnader og arbeidsforbruk knyttet til skogbruk og en del tilleggsnæringer er ikke med i Totalkalkylen, med unntak av kjøreinntekter der det er brukt maskiner som er kostnadsført i totalregnskapet. Totalkalkylen gir derfor ikke et fullstendig bilde av utviklingen i landbruksbefolkningens samlede næringsinntekter.

Totalkalkylen er et sektorregnskap for selvstendige næringsdrivende, og kan ikke ha samme presisjonsnivå som lønnsstatistikk. Data på foretaksnivå viser at det er betydelig variasjon rundt gjennomsnittet, også innen produksjoner og mellom bruk med likeartede forhold og forutsetninger. I tillegg kan revisjon av dataserier med grunnlag i nye data og endring av beregningsprinsipper, gjøre at både beregnet inntektsnivå og inntektsutvikling endres mellom beregningsår. I årets beregninger har BFJ justert arbeidsforbruket etter 2010 på grunnlag av Statistisk sentralbyrås (SSB) landbruksundersøkelse i 2013. I tillegg er det gjort andre mindre endringer, men samlet utslag av disse endringene er relativt små.

Premissgrunnlaget og rapportering

I Stortingets behandling av kap. 1150 og 4150 *Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.* i tilleggsproposisjonen for statsbudsjettet 2014 (Innst. 8 S (2013–2014)), viser Næringskomiteen til Meld. St. 9 (2011–2012) *Landbruks- og matpolitikken – Velkommen til bords* og Innst. 234 S (2011–2012), som ble behandlet i Stortinget 12. april 2012. Nåværende samlet Næringskomité viderefører en rekke felles merknader fra Innst. 234 S (2011–2012) til Innst. 8 S (2013–2014) som bredt foran-

krede føringer for landbrukspolitikken de nærmeste årene.

Flere resultatindikatorer er relevante for flere mål. Det må videre gjøres løpende avveininger mellom kryssende hensyn. Det er derfor fortsatt nødvendig å gjøre en samlet vurdering av utviklingen i næringen. Utformingen av virkemidler og forvaltningen av dem må skje gjennom en organisering med god styring og kontroll, og der målretting og forenkling av virkemidlene er viktig.

3.1 Matsikkerhet – nasjonal matproduksjon

Meld. St. 9 (2011–2012) sier følgende om produksjonsmål for jordbruket:

«Regjeringen vil, innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå.»

I Innst. 8 S (2013–2014) sier komiteen:

«Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matpro-

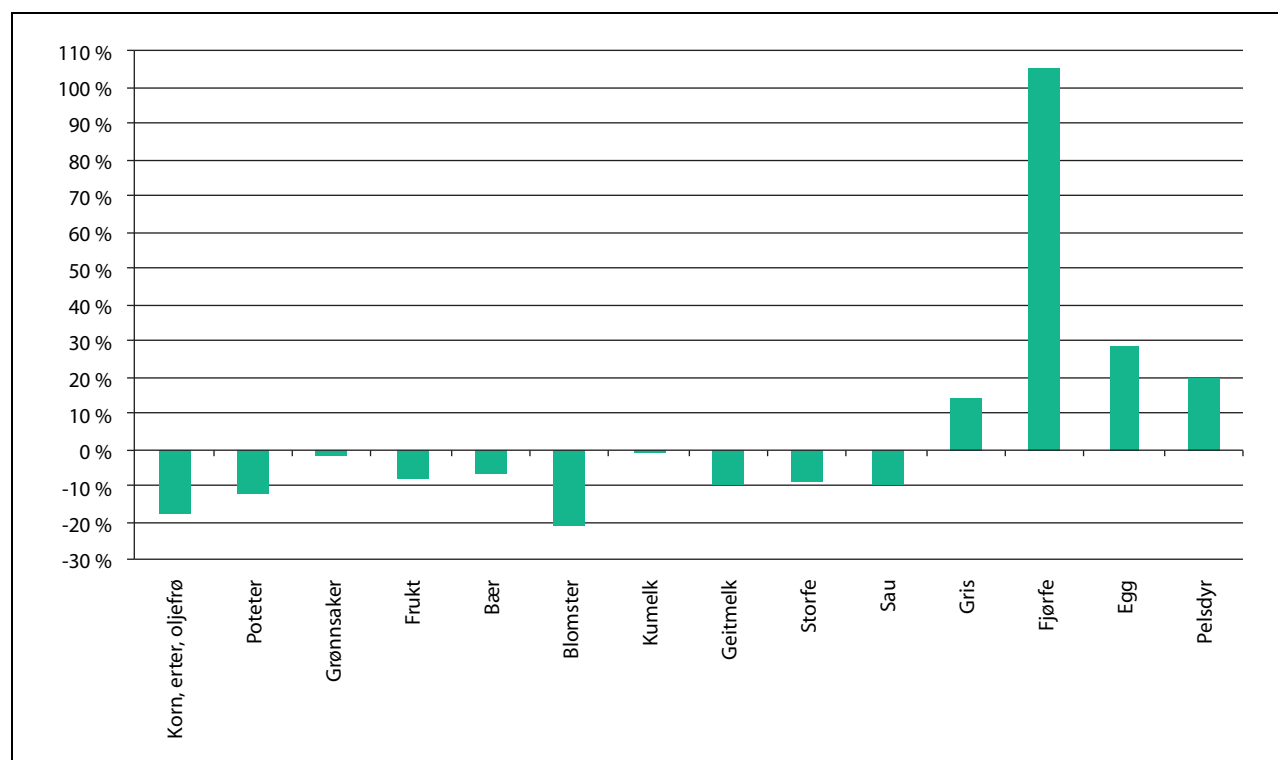
duksjon med intensjon om økt selvforsyning. Dette har blitt trukket frem av både den rødgrønne regjeringen og Solberg-regjeringen.»

3.1.1 Produksjons- og markedsutvikling

Det siste tiåret har det samlede produksjonsvolumet i jordbruket økt med ca. 3 pst. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med ca. 8,5 pst., mens produksjonen av planteprodukter har falt med 12 pst.

Det er særlig det kraftfôrbaserte husdyrholdet som har økt, herunder fjørfekjøtt med 105,5 pst. i perioden, jf. figur 3.1. For det grovfôrbaserte husdyrholdet er det nedgang i nesten alle produksjoner, med unntak av produksjonen av kumelk som er stabil. Produksjonen av storfekjøtt, sau- og lammejøtt samt geitemelk er redusert med ca. 9 til 10 pst.

Produksjonen har også falt det siste tiåret for korn, frukt, poteter, bær, grønnsaker og blomster. For korn skyldes produksjonsreduksjonen både redusert areal og svak avlingsutvikling knyttet til dårlige værforhold. Produksjonen av grønnsaker er redusert med 2 pst., og fruktproduksjonen er redusert med ca. 7,5 pst. I grøntsektoren har markedsforholdene vært ustabile både pga. nasjonale forhold og importkonkurranse. Målprisene oppnås i varierende grad. Redusert produksjon av

Figur 3.1 Endring i produksjonsvolum fra 2005 til 2014, ifølge normalisert regnskap.

Kilde: BFJ

Tabell 3.1 Norsk andel av råvarer i kraftfôr til husdyr. Prosent.

	1997	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Karbohydrat	77	82	89	77	78	68	65
Fett	100	87	62	50	52	41	46
Protein	49	37	16	17	6	7	8
Totalt	73	75	76	65	62	55	50
Kraftfôr, 1000 tonn	1 715	1 581	1 697	1 817	1 822	1 944	1 963

Kilde: Statens landbruksforvaltning (SLF)

blomster skyldes særlig at snittblomster mister markedsandeler til import. Samlet sett er det markedsmuligheter for økt planteproduksjon.

Det er jordbrukets økonomiske ansvar å holde råvaremarkedene i balanse. Tilbudsoverskudd gir økt omsetningsavgift og lavere prisuttak i markedet enn det jordbruksavtalen gir grunnlag for. Det er stor variasjon i markedsbalansen mellom de ulike sektorene. For storfekjøtt, korn og i grøntsektoren er det udekkede markedsmuligheter for norskprodusert vare. For egg og særlig for svin har det vært økende markedsoverskudd de siste årene. For 2014 har BFJ beregnet et brutto pristap som følge av overproduksjon på 385 mill. kroner for svinekjøtt. Fra 2012 til 2014 er det beregnet at brutto pristap vil øke med om lag 175 mill. kroner.

Selvforsyningsgraden beskriver hjemmemarkedsandelen målt på energibasis, dvs. hvor mye av det vi spiser som er produsert i Norge. Selvforsyningsgraden for varer produsert i jordbruket, varierer en del med værforholdene. Den er gjennomgående høy for husdyrprodukter, og klart lavere, og fallende, for planteprodukter. Fra 2005 til 2013 ble den redusert fra 52 til 46 pst., særlig som følge av redusert matkornproduksjon.

Av det totale fôrbehovet (grovfôr og kraftfôr) er om lag 20 pst. importerte råvarer. Bruken av norsk korn i kraftfôr avhenger av værforholdene. Krav til energi- og proteininnhold i kraftfôret gjør at andelen karbohydrater reduseres. Tabell 3.1 viser norskandelen for de tre hovedbestanddelene i kraftfôr. Norskandelen er særlig redusert for fett- og protein-fraksjonen, som bl.a. henger sammen med forbud mot bruk av kjøttbeinmel og fiskemel.

3.2 Landbruk over hele landet

En av hovedmålsettingene i Meld. St. 9 (2011–2012) er landbruk over hele landet. Produktivitetstutviklingen i jordbruket har i mange år vært

større enn i andre næringer som følge av økt avling og ytelse per enhet, og gjennom redusert arbeidsinnsats som følge av teknologiske forbedringer og strukturendringer etc. Når markedet i hovedsak er avgrenset til innenlands forbruk, betyr det at samlet sysselsetting går ned. I Regjeringens politiske plattform sies det bl.a. at:

«(...) Det bør satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og fremtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet.»

Måloppnåelsen for landbruk over hele landet belyses gjennom følgende parametere:

- arealutvikling og -fordeling
- geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk
- rekruttering og næringsutvikling i landbruket

3.2.1 Arealutvikling og -fordeling

I perioden 1979–1999 økte det registrerte jordbruksarealet med 8,2 pst. I perioden 1999–2013 er det estimert en reduksjon i totalt jordbruksareal på ca. 5 pst., jf. tabell 3.2. Registrert totalareal var på sitt høyeste i 1998. Nedgangen i jordbruksareal skyldes i all hovedsak reduksjon i arealet med åpen åker og hage.

Fra 2005 har nytt digitalt kartgrunnlag vært tatt i bruk som kontrollgrunnlag ved søknad om produksjonstilskudd. Basert på kommunene som har godkjent kartgrunnlag, viser tall fra Statens landbruksforvaltning (SLF) at det nye kartverket i perioden 2005–2013 innebar en reduksjon i arealet på ca. 3 pst. Effekten av nytt kartverk kan både skyldes mer nøyaktige målinger og at endringer som har skjedd over tid først fanges opp når nytt kartverk tas i bruk.

I 2013 var det en litt større arealnedgang, 1 pst., enn de siste årene. Dette skyldes sannsyn-

Tabell 3.2 Utviklingen i jordbruksareal. 1000 daa.

	1979	1989	1999	2005	2012	2013*	Endring 1999–2013
Åker og hage	4 146	4 402	3 995	3 805	3 434	3 343	-16 %
Fulldyrket eng og beite	4 211	4 443	4 876	4 858	4 729	4 736	-3 %
Sum fulldyrket jord	8 358	8 846	8 871	8 663	8 163	8 078	-9 %
Annen eng og beite	1 239	1 096	1 511	1 692	1 765	1 753	16 %
Jordbruksareal i drift i alt	9 597	9 941	10 384	10 354	9 929	9 832	-5 %
Jordbruksareal i daa/innbygger	2,36	2,35	2,34	2,25	1,99	1,95	-17 %

* Foreløpige tall.

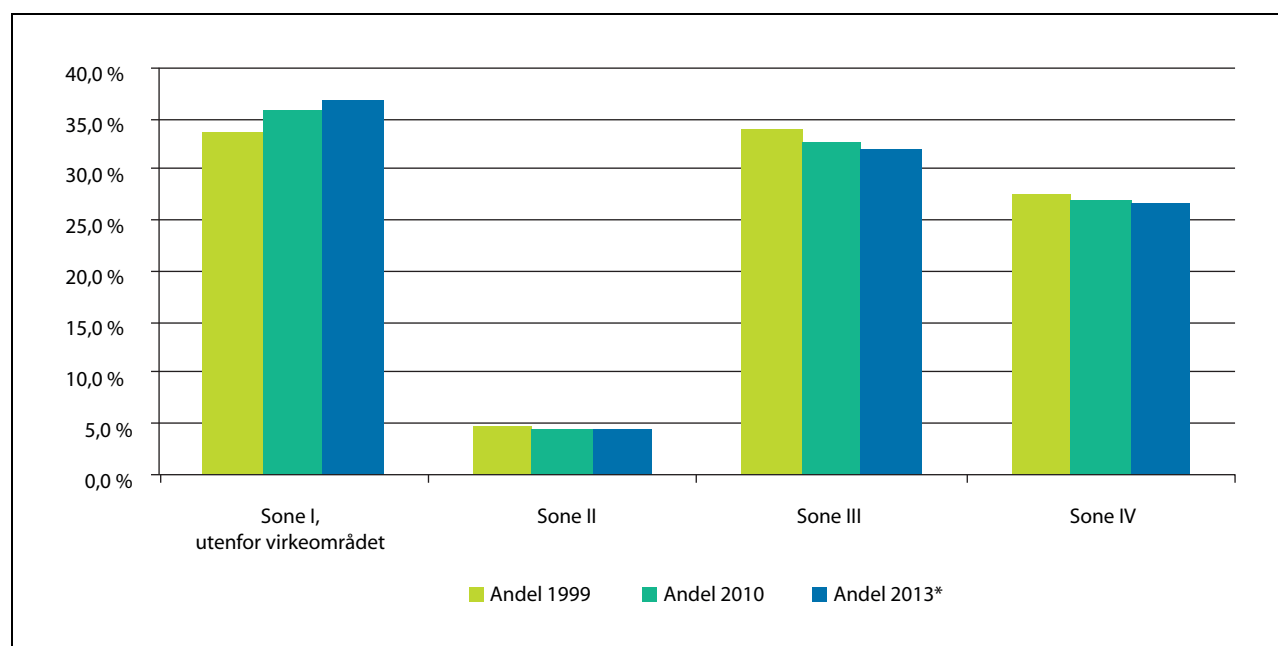
Kilde: BFJ

ligvis at den vanskelige og sene våren medførte at areal ikke ble tilsådd og derfor ikke var berettiget arealtilskudd. Lav forventet nedgang i 2014 skyldes at dette arealet regnes med å være i drift igjen i 2014, samt at nedgang som følge av nytt kartverk nå er så godt som uttømt.

Reduksjonen i totalt jordbruksareal i drift fra 2005 til 2013 har først og fremst skjedd på Vestlandet, i Agder-fylkene og i Nord-Norge, som har hatt en reduksjon på mellom 6 og 9 pst. I alle landsdeler reduseres totalt jordbruksareal, men Rogaland har kun hatt en reduksjon på 1 pst.

3.2.2 Geografisk fordeling av produksjon og arbeidsforbruk

Når det gjelder produksjonsutviklingen er hovedbildet at økningen i produksjoner med vekst kommer i mer sentrale områder, mens produksjonen for øvrig er stabil. Den sterke produksjonsøkningen av kylling har først og fremst kommet i Trøndelag, Rogaland og på Østlandet. Det har imidlertid også vært vekst i kyllingproduksjonen i områder med mindre produksjon. I Nord-Norge produseres det ikke fjørfekjøtt. I Trøndelag har eggproduksjonen økt betydelig, mens den har vært relativt stabil i andre områder. Veksten i produksjon av

Figur 3.2 Andel av totalt arbeidsforbruk i jordbruket i sonene for distriktspolitiske virkemidler i 1999, 2010 og 2013.

* Foreløpige tall.

Kilde: BFJ

grønnsaker på friland har kommet på Østlandet. Veksten i svinekjøttproduksjonen har i størst grad kommet i Rogaland, men også i Nord-Norge har produksjonen økt noe.

For de grasbaserte produksjonene har produksjonen vært mer stabil det siste tiåret og det har vært relativt små endringer i den geografiske produksjonsfordelingen etter sentrum/periferi-inndelingen.

Rogaland og Østlandet har siden 1999 hatt en reduksjon i arbeidsforbruket på hhv. 29 og 35 pst., mens reduksjonen for øvrige landsdeler ligger mellom 43 til 47 pst.

Endring i fordelingen av arbeidsforbruket inndelt etter virkeområdet for de distriktpolitiske virkemidlene, påvirkes sterkt av endringer i melkeproduksjonen. Til tross for omfattede bruk av virkemidler har reduksjonen i registrert arbeidsforbruk i jordbruket det siste tiåret vært minst utenfor virkeområdet (34 pst. i sone 1), mens reduksjonen i alle de tre øvrige sonene har vært hhv. 42, 43 og 42 pst. Figur 3.2 viser andelen av arbeidsforbruket i jordbruket som foregikk innenfor de ulike sonene i 1999, 2010 og 2013.

3.2.3 Rekruttering og næringsutvikling

Flere virkemidler over jordbruksavtalen skal bidra til næringsutvikling, rekruttering og likestilling i landbruket. Virkemidlene er hovedsakelig avsatt over Landbrukets utviklingsfond (LUF).

Fra 2013 ble en større andel av næringsutviklingsmidlene forvaltet regionalt, og det ble opprettet Regionale bygdeutviklingsprogram for å synliggjøre de regionale prioriteringene i virkemiddelbruken.

3.2.3.1 Fylkesvise bygdeutviklingsmidler (BU-midler)

De fylkesvise BU-midlene har et todelt formål. De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, og til utvikling og modernisering av landbruket generelt.

Forvaltningsansvaret er delt mellom Innovasjon Norge og fylkesmannen på regionalt nivå. Det er Innovasjon Norge som forvalter de bedriftsrettede midlene, og fylkesmannen som forvalter de øvrige midlene til utviklings- og tilretteleggingstiltak. I tillegg forvalter regionrådene i Valdres og Nord-Gudbrandsdalen BU-midler i sin region.

For 2013 ble fylkene tildelt til sammen 508 mill. kroner i bedriftsrettede BU-midler og 60 mill. kroner i BU-midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak.

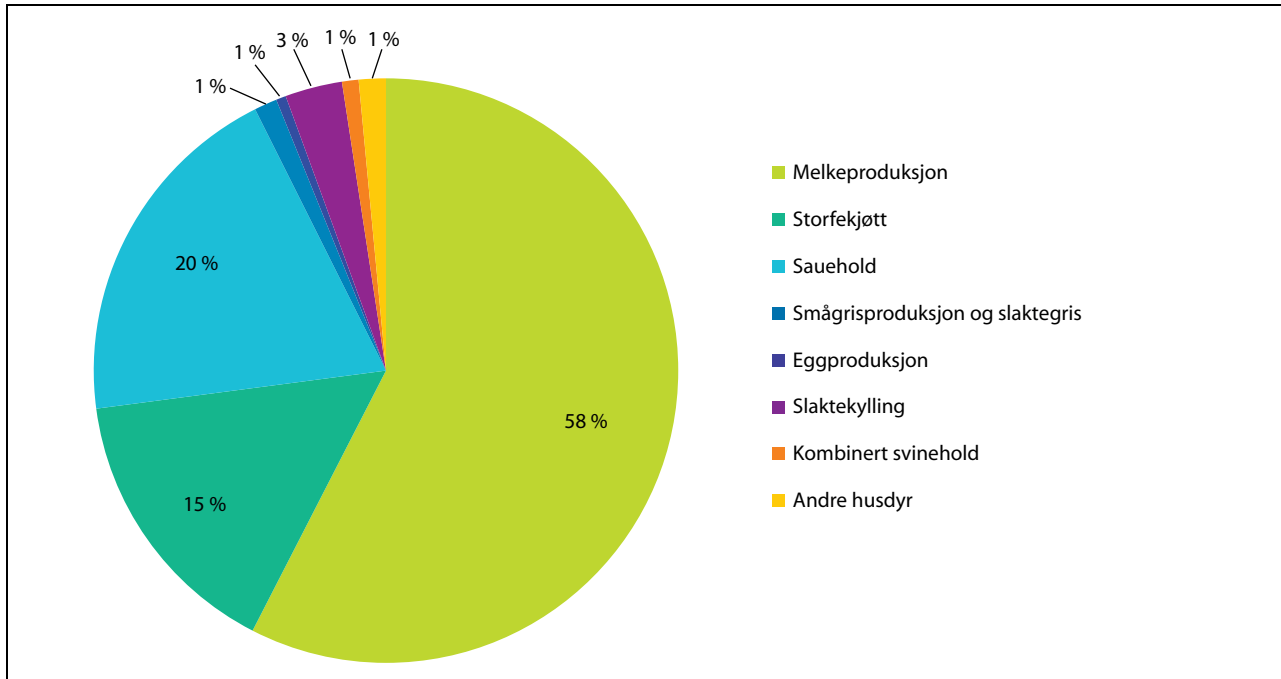
I 2013 innvilget Innovasjon Norge støtte til 1 414 søknader, som omfattet 1 596 bedriftsrettede tiltak. Samlet tilsagnssum for tilskudd var i overkant av 505 mill. kroner. Om lag 76 pst. av tilskuddene ble gitt til jord- og hagebruk, 19 pst. til andre bygdenæringene og om lag 5 pst. til bioenergitiltak. Gjennomsnittlig beløp for tilskudd var på ca. 316 400 kroner. Avslagsprosenten hos Innovasjon Norge i 2013 for landet totalt var på 6 pst. Det blir imidlertid foretatt en betydelig siling av prosjekter på kommunenivå i forkant for å utnytte de begrensede rammene best mulig.

Det er stor etterspørsel etter investeringsvirkemidler i landbruket. Mange av søknadene gjelder midler til effektivisering av produksjonsapparatet. Hensikten med investeringen er som oftest å modernisere driftsapparatet, skape rasjonelle driftsenheter og å effektivisere produksjonen. Dette er ofte en forutsetning for at foretakene kan fortsette å gi arbeid og inntekt for en ny generasjon, samt imøtekomme krav til dyrevelferd og miljøhensyn.

Investeringsstøtte til jord- og hagebruk skal avpasses de nasjonale markedsforholdene. I 2013 ble om lag 87 pst. av BU-tilskuddene innenfor jord- og hagebruk gitt til investeringer innenfor husdyrproduksjon. Innovasjon Norge viser til at 84 pst. av tiltakene som mottar investeringsstøtte innenfor husdyrproduksjon får en økning i produksjonsomfanget. Figur 3.3 gir en oversikt over fordeling av tilskudd til ulike husdyrproduksjoner. Antall investeringer innen melkeproduksjon og grøvforbasert kjøttproduksjon har økt fra 2012 til 2013. Dette henger bl.a. sammen med markeds-situasjonen for svinekjøtt og konsumegg, og at Innovasjon Norge i mai 2013 vedtok å ikke lenger delta i finansiering av nyetableringer eller utvidelser av disse produksjonene.

I tilknytning til etablering av bygdenæringene er det en klar politisk målsetting at BU-midlene skal bidra til økt sysselsetting og etablering av nye, lønnsomme arbeidsplasser. Innovasjon Norges rapport om fylkenes bruk av BU-midler i 2013 anslår en sysselsettingsvekst på omlag 527 årsverk, basert på søkerne forventninger. Tilsvarende tall for 2012 var 450 årsverk. Gjennomsnittlig forventet sysselsettingseffekt per innvilget søknad ligger stabilt på omlag 1,4 årsverk. Antall arbeidsplasser vil som oftest være større enn antall årsverk. Figur 3.4 gir en oversikt over fordelingen av tilskudd til bygdenæringene i tilknytning til landbruket fordelt på bransjer. Fordelingen tar utgangspunkt i SSBs standard for næringsgruppering.

Fylkesmannen har i 2013 innvilget totalt 69 mill. kroner i BU-midler til 589 utrednings- og til-

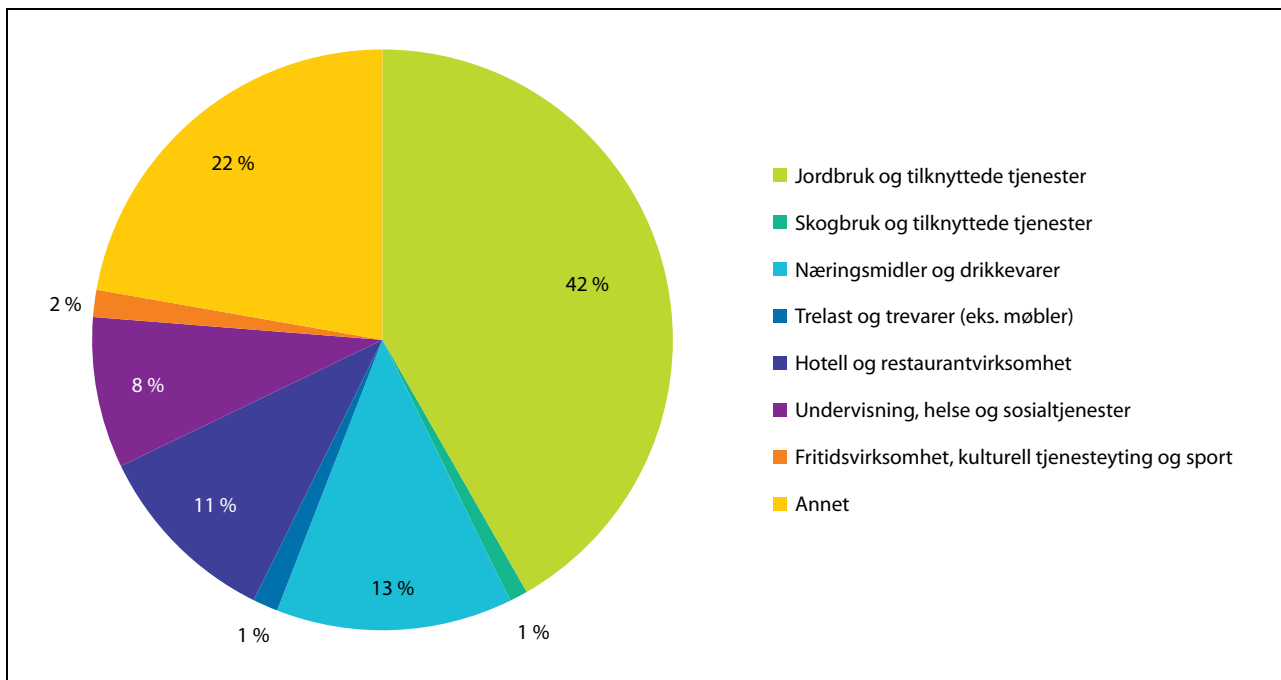

Figur 3.3 BU-tilskudd fordelt på ulike husdyrproduksjoner. Prosent.

Kilde: Innovasjon Norge

retteleggingstiltak. Midlene til utrednings- og tilretteleggingstiltak blir ofte brukt i en tidlig fase for utvikling av landbruksbaserte næringer, før de bedriftsrettede midlene kommer inn i bildet, og i

samfinansiering med andre lokale og regionale aktører. Tiltakene omfatter næringsutviklings- og mobiliseringsprosjekter, reiseliv og opplevelsesproduksjon, rekrutteringstiltak, tiltak for økt mat-

Figur 3.4 BU-tilskudd til bygdenæringer 2013 fordelt på bransjer¹. Prosent.

¹ Tilskudd til Inn på tunet inngår i grupperingen undervisning, helse og sosialtjenester. I kategorien «Annet» inngår f.eks. reiselivsrelaterte prosjekter innenfor opplevelsesvirksomhet.

Kilde: Innovasjon Norge

produksjon, Inn på tunet, økologisk landbruk, skogbruk, bioenergi, FoU-virksomhet, praktikan-tordningen m.v. Departementets gjennomgang av fylkesmannens rapportering for 2013 på bruken av midlene, viser at midlene innrettes i tråd med de regionale næringsprogrammene, og at det regionale partnerskapet er godt involvert i prioriteringen av bruken av midlene. Gjennomgangen viser ellers at det er stor variasjon mellom type tiltak som er prioritert i fylkene, antall prosjekter og størrelse på tilskudd som blir gitt.

Rentestøtte

Rentestøtte er en del av BU-ordningen, og reguleres av forskrift om midler til bygdeutvikling. Støtten innvilges i forkant av investeringen og utbetales hvert halvår fra investeringen er ferdigstilt og i 15 år. Det kan gis rentestøtte til lån innenfor en låneramme på totalt 1 mrd. kroner. Det ble i 2013 gitt rentestøtte til en låneramme på i alt 1175 mill. kroner (inkl. overføring av ramme fra tidligere år).

Risikolån

Det ble åpnet for å sette av midler til et taps- og rentestøttefond innenfor rammen av de fylkesvise BU-midlene fra og med 2006. Avsetningen i 2013 var på 5,9 mill. kroner.

3.2.3.2 Sentrale BU-midler

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene i 2013 var på 17 mill. kroner. Av midlene ble 8 mill. kroner forvaltet av Innovasjon Norge, mens 9 mill. kroner ble disponert av Landbruks- og matdepartementet (LMD).

Av midlene LMD disponerte ble det bevilget støtte til matpolitiske prosjekter, kompetanse-, rekrutterings- og likestillingsprosjekter, skogpolitiske prosjekter, prosjekter knyttet til næringsutvikling og midler til omdømmetiltak.

Midlene forvaltet av Innovasjon Norge ble benyttet til bedriftsovergripende utviklingsprosjekter, og særskilt til produksjoner uten sterk felleskapsorganisering og felleskapsøkonomi, som f.eks. frukt, bær, grøntområdet og Inn på tunet.

3.2.3.3 Områderettet innsats – arktisk landbruk

I 2013 ble det satt av 3 mill. kroner over jordbruksavtalen til satsingen på arktisk landbruk.

Midlene forvaltes som en felles programsatsing i samarbeid mellom de tre fylkesmannsembetene i Nord-Norge, Sametinget, næringsorganisasjonene i landsdelen, samt Nordland fylkeskommune. I tillegg til midlene som er avsatt over jordbruksavtalen til arktisk landbruk, bidro Sametinget med 1 mill. kroner inn i satsingen for 2013, og Nordland fylkeskommune vil bidra med inntil 3 mill. kroner i prosjektperioden. Det har vært en søknadsrunde i 2013, hvorav det var 32 søknader fra 26 ulike søkere. I alt ble det bevilget i overkant av 6 mill. kroner til ni ulike prosjekter, med hovedvekt på økt verdiskaping knyttet til mat fra arktisk landbruk, sorts- og produktutvikling, merkevarebygging og marked.

3.2.3.4 Rekrutteringsprosjekt og evaluering av landbruksutdanning

I jordbruksoppkjøret 2010 ble det avsatt 4,5 mill. kroner til prosjektet «Velg Landbruk» som ble avsluttet våren 2014. Prosjektets formål var å styrke rekrutteringen til landbruksutdanning på alle nivå. Prosjektansvar og sekretariat var lagt til Norges Bondelag. Det er lagt vekt på omdømmebygging av landbruk som yrkesveg og landbruksutdanning som en allsidig utdanning med mange muligheter. Rekrutteringsverktøy som er utviklet i prosjektet skal være ressursbank og et faglig nettverk å bruke videre i rekrutteringsarbeid.

I jordbruksoppkjøret 2012 ble det avsatt 2 mill. kroner til gjennomføring av en evaluering av landbruks- og gartnerutdanningen på videregående nivå, og kartlegging av fagskoletilbud i landbruks- og matfag på fagskolenivå. Kartlegging og evaluering er utført av Østlandsforskning m.fl. Sluttrapporten gir viktig kunnskap i det videre arbeidet for å utvikle landbruks- og gartnerutdanning på videregående nivå i tråd med næringens behov.

3.2.3.5 Fylkesvise midler til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket

Fylkeskommunene er tildelt 20 mill. kroner i året til arbeid med rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket. Ordningen skal tilpasses regionale utfordringer på området og er forvaltet med bakgrunn i regionale strategier for landbruksbasert næringsutvikling, og fylkeskommunenes øvrige strategidokumenter på området.

I 2013 er tilskuddsmidlene hovedsakelig benyttet til tiltak med formål å øke rekrutteringen til næringen og til videregående opplæring og voksenopplæring innenfor landbruksfag. En

vesentlig del av midlene er brukt til etter- og videreutdanning for voksne personer som er på vei inn i næringen («Voksenagronom»). De fleste fylker tilbyr en enten nettbasert eller samlingsbasert agronomutdanning tilsvarende Vg3 landbruk. Dette er et etterspurt tilbud med god deltakelse. Fylkeskommunene rapporterer om god gjennomføring av prosjektene og god oppslutning om tiltakene de har gitt tilskudd til. Dette tyder på at ordningen fungerer etter intensjonen.

3.2.3.6 *Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL)*

KIL-midlene forvaltes av Matmerk og skal bidra til kompetanseutvikling for yrkesutøvere innen primærlandbruket, eller tilleggsnæringer til primærlandbruket. Midlene gis til utvikling av kurstilbud med utgangspunkt i næringens behov. Tilbud som gjøres tilgjengelig i hele eller aktuelle deler av landet og som har potensial til å bli et tilbud til en stor del av produsentene innen den aktuelle produksjonen, prioriteres. I 2013 ble 14 søknader om støtte innvilget. Til sammen ble det gitt tilsagn om tilskudd på omkring 5,5 mill. kroner. Det er gitt støtte til bl.a. utvikling av kurstilbud i KSL som styringsverktøy for gårdsdriften, kvalifisering av voksne søkere til agronomutdanning på videregående nivå, fagskole innen produksjonsgartnerfag, driftsledelse og økonomi, samt nettbasert driftsveileder for gårdsturismevert.

Retningslinjene for forvaltning av KIL-midlene ble justert i 2013 som en oppfølging av en evaluering av ordningen gjennomført av Landbrukets utredningskontor i 2012.

3.2.3.7 *Forskning*

Forskningsmidlene over jordbruksavtalen forvaltes av et eget styre bestående av avtalepartene. Formålet med midlene er å bidra til å dekke opp avtalepartenes behov for forskning med hovedvekt på anvendt kunnskap. Avgjørende for bruken av midlene er prosjektsøknadens faglige kvalitet og relevans for avtalepartene. Midlene disponeres i hovedsak til prosjekter etter åpen utlysning, enten som egen utlysning eller som fellesutlysning med programmer i Norges forskningsråd. Det kan også gis midler til utredningsprosjekter innen midlenes prioriterte områder.

I 2013 var det satt av 53 mill. kroner til forskningsmidler over jordbruksavtalen. Tematiske prioriteringer var økt matproduksjon og verdiskaping basert på norske ressurser, råvarekvalitet, mattrygghet og helse, teknologi, biologi, for-

bruker og samfunn og bærekraftig og klimatilpasset landbruk. Med overførte midler og ansvar fra tidligere år var det en ramme på ca. 58,8 mill. kroner for innvilgning i 2013. Det ble for 2013 innvilget om lag 54,5 mill. kroner til pågående og nye prosjekter både innenfor forskning og utredning.

3.2.3.8 *Stiftelsen Matmerk*

Stiftelsen Matmerk har som formål å styrke konkurransevnen til norsk matproduksjon og styrke omdømmet til norske matprodukter hos norske forbrukere. Dette skjer gjennom arbeid med kvalitetsstyring, kompetanse og synliggjøring av norske konkurransefortrinn og norsk opprinnelse overfor forbrukere, matprodusenter og marked. Matmerk administrerer og videreutvikler Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, samt KIL (se kapittel 3.2.3.6), generisk markedsføring av økologisk mat og enkelte andre prosjekter.

KSL skal være et styrings- og kvalitetssystem for den enkelte bonde og dokumentere for forbrukerne, varekjedene og myndighetene hvordan produksjonen på norske gårdsbruk foregår. I 2013 ble det gjennomført om lag 5 500 eksterne revisjoner. Ca. 97 pst. av norske bønder bruker KSL. Mattilsynet har fått innsyn i databasen for å bidra til et bedre risikobasert tilsyn og unngå besøk fra både KSL og Mattilsynet samme år. Det arbeides med å integrere HMS-arbeidet bedre i KSL-systemet. Totalt 271 Inn på tunet-tilbydere var godkjent i 2013, og om lag 300 Inn på tunet-tilbydere er under godkjenning.

Nyt Norge er et viktig virkemiddel i konkurransestrategien for norsk matproduksjon. I 2013 var arbeidet konsentrert om å øke antall produkter og antallet som har Nyt Norge-merket. Mellomstore og store virksomheter var prioritert. Ved utgangen av 2013 var 52 virksomheter og 2 040 produkter godkjent for Nyt Norge-merket. Markedsføringen av ordningen var i 2013 konsentrert om å bygge og opprettholde kunnskap om Nyt Norge. I 2013 ble også nettsidene til Nyt Norge oppgradert. Kjennskapen til merket hos forbruker er høy.

Ved utgangen av 2013 er totalt 23 produkter godkjent under ordningen Beskyttede Betegnelser, av disse var det ingen nye produkter i 2013. 202 produkter var godkjent for bruk av Spesialitetsmerket i 2013, og 17 av disse var nye produkter. Det er lav kjennskap til merkene hos forbruker, og det har i 2013 vært fokusert på å synlig-

gjøre merkene gjennom riksdekkende medier, sosiale medier og synlighet i butikk.

3.2.3.9 *Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv*

Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv samler og integrerer satsingen som tidligere lå i tre ulike utviklingsprogram. Målet med programmet er å øke verdiskapingen for primærleddet, øke kunnskapen om lokalmat og regionale konkurransefortrinn og bidra til økt vektlegging av kvalitet. På matsiden er innsatsen i første rekke rettet inn mot ordningene *mobilisering og bedriftsutvikling, kompetansetiltak og omdømmetiltak*. Budsjetttrammen for programmet var på 70 mill. kroner i 2013. Reiselivssatsingen over programmet består i stor grad av omdømmeaktiviteter og store temakampanjer.

Etterspørselen etter vekstkapital og tilskudd til forpliktende nettverk økte vesentlig i 2013 og var dobbelt så stor som i 2012. Undersøkelser utført av bl.a. Bygdeforskning viser at ønske om vekst blant denne gruppen bedrifter er stor. Det er flere etablerte bedrifter som ønsker vekst, mens gründere (bedrifter under 3 år) er mer interessert i forpliktende nettverk.

Kompetanse er sentralt for å bidra til den enkelte bedriftens suksess. Programmet har derfor et bredt kompetansetilbud, både matfaglig, gjennom kompetansenettverkene, og generelle forretningsrelaterte tilbud. Som følge av en evaluering av det samlede kompetansetilbudet i 2012, ble det matfaglige tilbudet spisset og tydeliggjort. Innovasjon Norge arbeider dessuten videre med å systematisere det forretningsmessige tilbudet.

Innovasjon Norges Kundeeffektundersøkelse viser gjennomgående gode resultater for programmets brukere. Programmet oppgis å ha svært høy addisjonalitet, dvs. at programmet anses å ha vært utløsende for at prosjektene har blitt realisert. Et stort flertall av de spurte bedriftene oppgir at tjenesten som tilbys har middels eller høy addisjonalitet. Effekten med hensyn til samarbeid er spesielt god. Effekten på innovasjon og omsetningsøkning ligger godt over gjennomsnittet for Innovasjon Norges programmer.

En undersøkelse Innovasjon Norge har gjort blant matbedrifter (aksjeselskap) som har fått finansiering over matprogrammet de siste 7 årene, viser en økning av resultat før skatt på om lag 700 pst. En undersøkelse blant bedrifter som fikk vekststøtte i 2009 viser en omsetningsøkning fra 10 til 35 pst. per år.

Omdømmesatsingen

Det ble satt av totalt 19 mill. kroner til ulike omdømmetiltak over Utviklingsprogrammet i 2013. Midlene forvaltes for en stor del av Innovasjon Norge. LMD forvaltet 5,3 mill. kroner av omdømmemidlene i 2013. Midlene brukes til å synliggjøre og profilere norske råvarer og matkultur nasjonalt og internasjonalt med sikte på å styrke omdømmet til norsk mat og landbruk. I tillegg stimulerer midlene til ny næringsutvikling i skjæringspunktet mellom mat- og reiselivsområdet.

Matstreif og deltagelsen på Internationale Grüne Woche (IGW) i Berlin er de to viktigste omdømmeprojektene i programmet. Gjennom Matstreif profileres lokalmatprodusenter fra hele landet på Rådhusplassen i Oslo. IGW er et samarbeid mellom LMD og Innovasjon Norge, med bidrag fra Utenriksdepartementet og noen andre departementer. I 2013 ble langtidseffektene av IGW-satsingen evaluert. Evalueringen viser at satsingen i stor grad bidrar til nettverksbygging, produktutvikling, kompetanseheving og innovasjon hos de deltagende bedriftene, samtidig som Norges deltakelse på IGW bygger omdømme for norsk mat- og reiselivsnæring.

3.2.3.10 *Mat langs nasjonale turistveger*

Prosjektet Mat langs nasjonale turistveger ble avsluttet i 2013. Prosjektet ble finansiert over jordbruksavtalen for tre år med til sammen 6 mill. kroner. Målet med pilotprosjektet var å øke landbruksbasert næringsutvikling innen mat, reiseliv og opplevelser langs 4 turistveger i samarbeid med andre aktører i verdikjedene mat og reiseliv. Prosjektet er evaluert av Østlandsforskning og har ifølge evalueringen oppnådd noe av målsetningene ved at det er mer samarbeid enn før mellom bedriftene langs de utvalgte strekningene. Videre har det blitt utviklet nye matkonsepter som springer direkte ut av pilotprosjektet. Pilotprosjektet kan ifølge evalueringen ha overføringsverdi til de andre turistvegstrekingene, men da gitt visse forutsetninger om bl.a. nasjonalt eierskap, og tett kobling til turistvegsatsingen som sådan.

3.2.3.11 *Frukt og bær rundt neste sving*

Prosjektet Frukt og bær rundt neste sving, med Hordaland og Sogn og Fjordane som hovedområde, ble avsluttet i 2013. Prosjektet ble finansiert med til sammen 10 mill. kroner over jordbruksavtalen fordelt på fem år. Et sentralt mål med pro-

sjektet var å kombinere profesjonell frukt- og bærproduksjon med utviklingen av reisemål. Prosjektet ble evaluert underveis av Vestlandsforskning. Evalueringen viser at programmet har stimulert til utvikling av produkter og opplevelser markedsført på nye måter i samarbeid med reiselivet. Bedriftenes egen drivkraft for å skape noe nytt var avgjørende.

3.2.3.12 Bioenergi

Satsingen på bioenergi gjennom Bioenergiprogrammet bidrar til mer miljøvennlige energiløsninger både i landbruket og i andre sektorer, samtidig som det gir mulighet for økt verdiskaping for skogeiere. Aktiviteten under Bioenergiprogrammet var noe lavere i 2013 enn i 2012, noe som først og fremst skyldes lave strømpriser. I 2013 ble det innvilget støtte i om lag 200 saker, med et samlet tilsagn på 50 mill. kroner. Dette er ca. 10 pst. færre saker enn 2012. I 2013 ble rammen til bioenergitiltak delt mellom en nasjonal pott på 22 mill. kroner og en regional pott på 33 mill. kroner under de fylkesvise BU-midlene. Den største andelen prosjekter var, som tidligere år, større gårdsvarmeanlegg for leveranse av energi til næringsdrift. Det ble gitt støtte til 13 varmesalgсанlegg i 2013. Det er 7 færre enn i 2012. Prosjektene har utløst en energiproduksjon tilsvarende 27 GWh i 2013 mot 30 GWh i 2012.

Det er i 2012 og 2013 gjennomført effektundersøkelser både for varmesalgсанlegg og gårdsanlegg. Varmesalgсанleggene viser positive driftsresultater. Undersøkelsen viser også at varmeproduksjonen fra anleggene er høyere enn planlagt (13 pst.). Støttenivået ligger på 8 øre/kWh (til sammenligning er støttenivået under el-sertifiseringstordningen for tiden 18 øre/kWh).

3.2.3.13 Skogbruk

Skogbruk og trebasert industri er en viktig verdikjede i Norge, og hadde i 2011 om lag 25 000 selskapsatte. Stående kubikkmasse i den norske skogen er på om lag 900 mill. m³ og den årlige tilveksten er på om lag 25 mill. m³. Avvirkningen av tømmer til industrien har de senere årene ligget på rundt 8-10 mill. m³. I tillegg kommer hogst til ved på 2 til 3 mill. m³ per år. I 2013 ble det hogd i overkant av 9 mill. m³ tømmer til industriformål.

Innvilgningsrammen til skogbruk over LUF var i 2013 på 204 mill. kroner. Gjennom ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) ble det i 2013 avsatt totalt 151 mill. kroner. Fordelingen framgår av tabell 3.3.

Innenfor NMSK ble det bevilget 69 mill. kroner til veibygging, taubane m.v. i 2013. Det ble bygget og ferdigstilt i overkant av 100 km med nye skogsbilveier og ombygget rundt 330 km med eksisterende skogsbilveier. I tillegg ble det bygget om lag 200 km med nye traktorveier og om lag 60 km ble oppgradert. Om lag 90 pst. av skogsbilveiene og 30 pst. av traktorveiene ble bygget med tilskudd. Totalt ble det investert 148 mill. kroner på skogsbilveier og 28 mill. kroner på traktorveier.

I 2013 ble det i Norge satt ut ca. 26 mill. skogplanter, noe som omtrent tilsvarer nivået i 2012. Omfanget av ungskogpleie gikk ned med 31 000 daa (10 pst.), mens markberedning økte med omlag 18 000 daa (35 pst.) sammenlignet med 2012.

Det ble bevilget 28 mill. kroner til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer i 2013. I 2013 ble det avsluttet taksering av om lag 1,9 mill. daa. Det rapporteres om 20 mill. daa. under arbeid. Fordi disse prosjektene går over flere år svinger tallene for både ferdigstilt areal og areal under arbeid fra år til år, og det samme vil utbetalingene gjøre.

Skogbruksplan med miljøregistreringer gir skogeier et grunnlag for å planlegge effektiv drift av skogen gjennom hogst, planting og andre skogbrukstiltak og for å ivareta hensyn til miljøverdier. Databasen Kilden synliggjør MiS-figurer (Miljøregistreringer i skog), sammen med annen miljøinformasjon, for å sikre en bærekraftig skogforvaltning. Dette gjelder også informasjon fra Artsdatabanken, Riksentikvaren og Miljødirektoratet. Skogeierne har hittil satt til side om lag 0,7 – 0,8 mill. daa, fordelt på nærmere 100 000 forekomster, for frivillige miljøhensyn, i hovedsak ikke-hogst. Dette er i tråd med krav i sertifiseringsordningen for Norsk PEFC Skogstandard og forskrift om bærekraftig skogbruk.

Skogbruk i kyststrøkene har særskilte utfordringer knyttet til bl.a. lav skogsveidekning, høy andel vanskelig terreng, eiendomsstruktur m.v. Kystskogbruket omfatter kystfylkene fra Vest-Agder til Finnmark. Disse fylkene har betydelige skogressurser. Det er blitt gitt midler til kystskogbruket til bl.a. utredninger om behov for og lokalisering av kaier, taubanedrift og skogsbilveier.

Kunnskap er avgjørende for å skape en konkurransedyktig og bærekraftig trebasert verdikjede i Norge. Skogbrukets Kursinstitutt (Skogkurs) er en sentral aktør når det gjelder å utvikle og gjennomføre kompetansetiltak på skog- og utmarksområdet, rettet mot veiledningsapparat,

Tabell 3.3 Fordeling av innvilgningsramme skogbruk i perioden 2011–2013. Mill. kroner.

	2011	2012	2013
Nærings- og miljøtiltak i skogbruket	134	141	151
<i>Veibygging, taubane o.a.</i>	66	66	69
<i>Skogkultur, miljøtiltak o.a.</i>	68	75	82
Kystskogbruket	10	10	10
Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer	29	29	29
Kompetansetiltak	11	11	11
Totalt	229	229	204

og skogeiere, skogsarbeidere og entreprenører over hele landet. Skogkursserien Aktivt skogbruk er et eksempel på denne aktiviteten, og det ble gjennomført nesten 600 slike kurs i 2013.

3.2.3.14 Utviklingstiltak for geit – Friskere geiter

Målet med prosjektet «Friskere geiter» er å få kontroll med CAE (Caprin Artritt Encephalitt), byllesjuka og paratuberkulose hos geit, og dermed sikre friske dyr, bedre dyrevelferd og bedre produkter fra geit. Prosjektet startet i 2001 og skal etter planen avsluttes i 2018. Prosjektet har gitt et løft for geiteholdet som har slitt med sykdommer som er svært smittsomme og smertefulle og som går utover både melkeproduksjon og dyras velferd. Prosjektet har vært støttet over jordbruksavtalen i mange år, totalt i størrelsesorden 150 mill. kroner, inkl. kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd. Etter 2014 vil all foredlet geitemelk fra TINE komme fra sanerte besetninger.

3.2.3.15 Fotråde – Prosjekt Friske føtter

Sykdomssaneringsprosjektet Friske føtter er gjennomført for å bekjempe utbrudd av ondartet fotråde. Fotråde har store konsekvenser for dyrevelferd og økonomi i småfeholdet.

De samlede kostnadene som har vært dekket fra Omsetningsrådet og jordbruksavtalen ligger på hhv. 26 mill. kroner og 17,6 mill. kroner. Prosjektet er et samarbeid mellom husdyrnæringen, Mattilsynet og Veterinærinstituttet. Prosjekteier regner med at det vil være mulig å utrydde sykdommen i Norge ved effektiv håndtering av et mindre antall tilfeller i noen få år framover. 2013 var siste år prosjektet ble gitt støtte over jordbruksavtalen.

3.2.3.16 Sametingets midler til næringsformål og konfliktforebyggende tiltak jordbruk – reindrift

4 mill. kroner av avsetningen over LUF ble overført til Sametingets midler til næringsformål i 2013. Dette var en økning på 2 mill. kroner i forhold til 2012, som følge av satsingen på arktisk landbruk. Midlene skal stimulere til næringsutvikling i landbruket i samiske områder, og skal brukes til investerings- og utviklingstiltak av mer varig karakter. Totalt, herunder fra egne midler, tildelte Sametinget 11,1 mill. kroner til investeringer og utviklingstiltak innen jordbruket i 2013.

Det ble også avsatt 1,5 mill. kroner til konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reindrift i 2013. Midlene er t.o.m. 2013 forvaltet av Innovasjon Norge og nyttes hovedsakelig til gjerdebygging, men også til nødløsninger for ekstra gjeting, føring og beiteundersøkelser. Det ble i 2013 tildelt i overkant av 0,7 mill. kroner fra ordningen til 8 prosjekter i fylkene Finnmark, Troms, Sør-Trøndelag og Hedmark.

3.3 Økt verdiskaping – inntekts- og kostnadsutviklingen

3.3.1 Inntektsutvikling

Gode inntektsmuligheter er en forutsetning for økt matproduksjon og at dyktige næringsutøvere, og ikke minst ungdom, skal se på jordbruk som en interessant arbeidsplass for framtida. I Innst. 8 S (2013–2014) sier komiteen:

«Komiteen viser til at det er bred enighet om at lønnsomheten i norsk landbruk må styrkes, og at dette kan gjøres både ved økt inntekt og lavere utgifter.

Tabell 3.4 Utviklingen i inntekter og kostnader, samt vederlag til arbeid og egenkapital ifølge BFJs normaliserte regnskaper.

	2012	2013*	2014**	13/12	14/13
				Pst.	Pst.
Produksjonsinntekter	27 976	28 795	29 819	2,9 %	3,6 %
Direkte tilskudd	10 508	10 609	10 966	1,0 %	3,4 %
Sum inntekter, mill. kr	38 484	39 403	40 785	2,4 %	3,5 %
Driftskostnader	17 714	18 328	18 836	3,5 %	2,8 %
Kapitalkostnader	8 606	8 899	9 061	3,4 %	1,8 %
Sum kostnader, mill. kr	26 319	27 227	27 896	3,4 %	2,5 %
Vederlag arbeid og egenkapital, mill. kr	12 165	12 176	12 889	0,1 %	5,9 %
Antall årsverk	49 200	48 100	47 000	-2,2 %	-2,3 %
Kroner per årsverk	247 300	253 100	274 200	2,3 %	8,3 %
Verdi skatteordning, kr per årsverk	30 100	31 000	31 300		
Totalt, kr per årsverk	277 400	284 100	305 500	2,4 %	7,5 %

* Foreløpig regnskap

** Budsjett

Kilde: BFJ

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, peker på at inntektssiden blant annet kan styrkes gjennom økt målpris eller økte overføringer over dette kapitlet, innenfor rammene av fremforhandlede handelsavtaler og med hensyn til utfordringer blant annet knyttet til grensehandel. Samtidig kan utgiftene blant annet reduseres ved reduksjon i skatter og avgifter, effektiviseringstiltak og bedre avskrivningsmuligheter. Norsk jordbruk er i sterk endring. Det er et behov for en gjennomgang av virkemidlene. Riksrevisjonen har påpekt at målene for næringen ikke er nådd og at virkemidlene til dels virker mot hverandre.»

Fra 2012 til 2014 øker bruttoinntektene i jordbruket med 2,3 mrd. kroner, mens kostnadene (inkl. realrentekostnaden) øker med 1,6 mrd. kroner. *Vederlag til arbeid og egenkapital* for jordbrukssektoren øker dermed med 725 mill. kroner fra 2012 til 2014.

Tabell 3.4 viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2012 til budsjetterte tall for 2014 ifølge BFJs normaliserte regnskaper. Tabellen viser også resultat per utført årsverk i sekto-

ren, og resultat inkl. verdien av jordbruksfradraget ved ligningen.

Årets beregninger viser en økning i vederlag til eget arbeid og egenkapital fra 2012 til 2013 på 2,4 pst., eller 6 700 kroner per årsverk. Fra 2013 til 2014 budsjetteres det med en økning på 7,5 pst., tilsvarende 21 400 kroner per årsverk. Inntektsveksten per årsverk fra 2012 til 2013 er noe svakere enn lagt til grunn for jordbruksavtalen i 2013, men noe sterkere fra 2013 til 2014.

Referansebrukene

Referansebrukene er basert på NILFs driftsgranskinger, som gir data på foretaksnivå. Beregningsprinsippene er forskjellige fra Totalkalkylen på noen områder. Bl.a. føres avskrivningene etter historisk kostnad, og lånt kapital godtgjøres med betalt nominell rente. I Totalkalkylen inflasjonsjusteres kapitalsaldoen før beregning av kapitalslit og lånt kapital godtgjøres med normalisert realrente. Dette gir ulik utvikling i kapitalkostnadene mellom enkeltår. Samtidig er inntektsnivået høyere i referansebrukene. Det henger sammen med at deltagerbrukene er rekruttert blant de om lag 70 pst. av jordbruksforetakene som har størst driftsomsfang.

Tabell 3.5 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk på referansebrukene. Inntektsverdi av jordbruksfradraget ved ligningen er lagt til. Kroner.

	2012	2013	2014	12 til 13	13 til 14	12 til 14
1 Melk, 24 årskyr	314 900	315 200	335 700	300	20 500	20 800
2 Korn, 337 daa	164 900	218 700	183 500	53 800	-35 200	18 600
3 Sau, 153 vinterføra	199 300	223 800	248 600	24 500	24 800	49 300
4 Melkegeit, 115 årsgeiter	325 300	329 300	348 700	4 000	19 400	23 400
5 Svin og korn, 50 avlssvin	321 100	251 700	227 400	-69 400	-24 300	-93 700
6 Egg og planteprodukter, 7000 høner	426 100	329 900	257 200	-96 200	-72 700	-168 900
7 Poteter og korn, 130 daa poteter + 429 daa korn	437 200	482 100	472 200	44 900	-9 900	35 000
8 Ammeku/storfekjøtt, 29 ammekyr	250 200	282 400	306 300	32 200	23 900	56 100
9 Frukt og bær, 50 daa	291 400	335 700	330 900	44 300	-4 800	39 500
10 Fjørfejøtt og planteprodukter	410 800	443 900	400 200	33 100	-43 700	-10 600
11 Økologisk melk, 23 årskyr	336 200	336 000	350 000	-200	14 000	13 800

Kilde: BFJ

Tabell 3.5 viser BFJs beregninger av vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, inkl. virkningen av jordbruksfradraget, for referansebrukene i årene 2012 til 2014.

Alle referansebrukene viser en økning i inntekter fra 2012 til 2013, med unntak av svin/korn og egg/planteprodukter. Inntektsveksten i melkeproduksjonen fra 2012 er relativt svak pga. ekstraordinært høy etterbetaling fra TINE, som ble regnskapsført i 2012.

Inntektsveksten er ellers sterkest på referansebrukene med korn, poteter/korn og frukt/bær. Fra 2013 til 2014 er utviklingen negativ for flere av referansebrukene, sterkest for referansebruk 6 Egg og planteprodukter og 10 Fjørfejøtt og planteprodukter. Det er også en nedgang for referansebruk 2 Korn. I perioden fra 2012 til 2014 er det referansebruk 8 Ammeku/storfekjøtt som har størst inntektsøkning. Det øvrige grasbaserte husdyrholdet viser også en god utvikling. Referansebruk 6 Egg og planteprodukter har sterkest negativ utvik-

ling, og planteproduksjon i kombinasjon med fjørfejøtt samt referansebruk 5 svin og korn har også negativ utvikling i toårsperioden. Nettoresultatet i kornproduksjonen påvirkes sterkt av svingninger i gjødselprisene. Volumframregningen for korn er for øvrig usikker, og resultatet svinger fra år til år.

Det vil også være stor variasjon rundt gjennomsnittet i de enkelte produksjoner, bl.a. som følge av investeringstidspunkt, ulike driftsmåter, omfang av leasing osv.

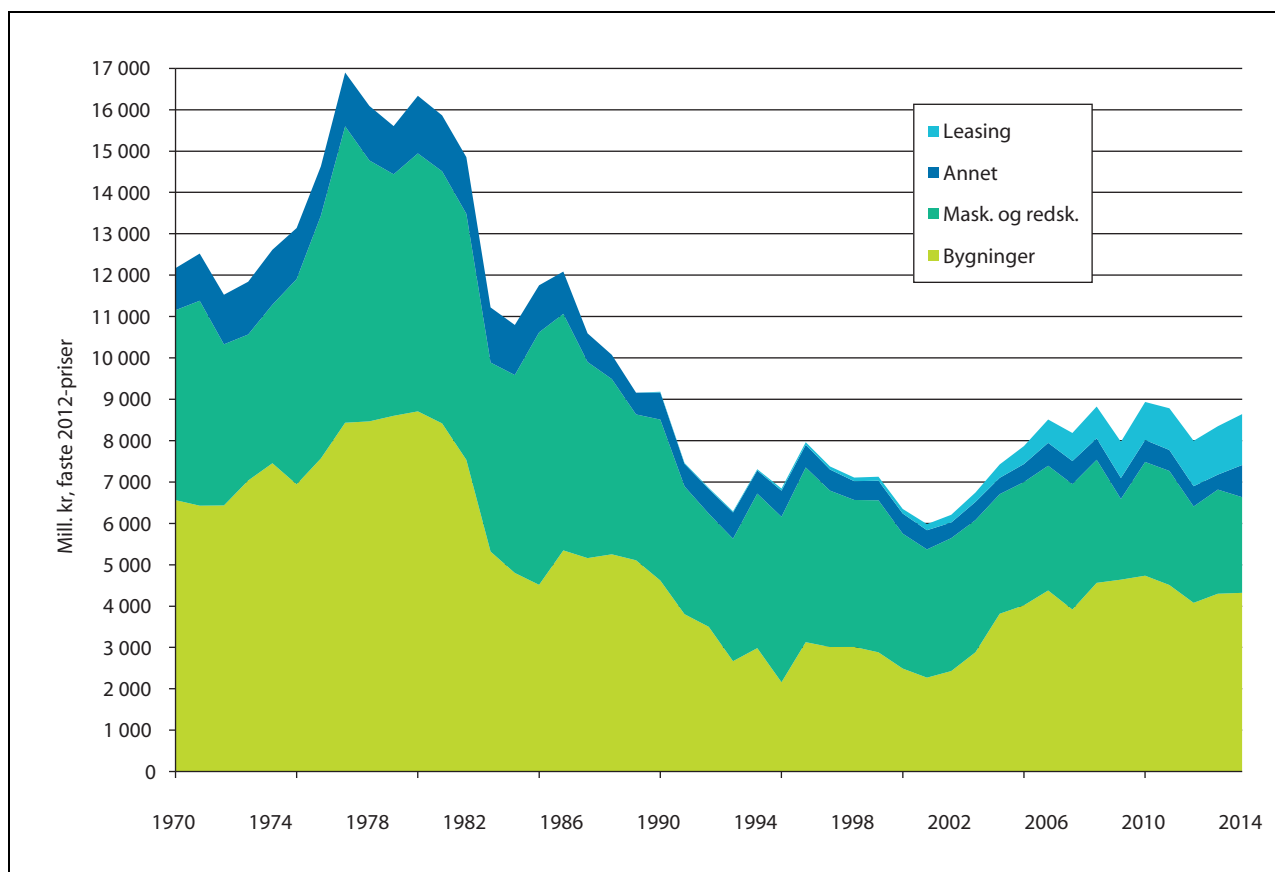
Lønnsutvikling for andre grupper

Tabell 3.6 viser årslønnsveksten for alle grupper lønsmottagere, ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppkjørene (TBU), t.o.m. inntektsåret 2013. Det er lagt til grunn en inntektsvekst på 3,3 pst. for 2014, som anslått i Revidert nasjonalbudsjett (RNB). For 2015 er det lagt til grunn 3,5 pst., som anslått av SSB i Økonomiske analyser.

Tabell 3.6 Lønnsutviklingen for alle grupper lønsmottakere.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Andre grupper %	6,3 %	4,2 %	3,7 %	4,2 %	4,0 %	3,9 %	3,3 %	3,5 %
Andre kr (TBU)	402 100	419 000	434 500	452 700	470 800	489 200	505 300	523 000
Andre økning	23 800	16 900	15 500	18 200	18 100	18 400	16 100	17 700

Kilde: TBU, SSB og RNB 2014

Figur 3.5 Utvikling i bruttoinvesteringer, faste priser. Mill. kroner.

Kilde: BFJ

3.3.2 Kostnadsutvikling og investeringer

Som det framgår av tabell 3.4, økte både driftskostnadene og kapitalkostnadene relativt betydelig fra 2012 til 2013. Driftskostnadene økte med 3,5 pst. særlig pga. sterk vekst i kraftfôrkostnadene. Kapitalkostnadene økte med 3,4 pst., særlig pga. økt kapitalslit og økt gjeldsmasse.

Fra 2013 til 2014 regner BFJ med en total kostnadsvekst på 2,5 pst. Driftskostnadene er budsjettert å øke med 2,8 pst., eller 507 mill. kroner. Kostnadsveksten er størst for kraftfôr, som budsjetteres å øke med vel 4 pst. eller 270 mill. kroner. Energikostnadene er budsjettert om lag uendret. Høyere mineraloljeavgift gir høyere kostnader, mens kostnadene til elektrisk strøm på den andre siden går ned.

Kapitalkostnadene, inkl. realrente, er budsjettert å øke med 1,8 pst. eller 161 mill. kroner fra 2013 til 2014. Kapitalslit og leasingkostnadene øker, mens realrentekostnaden reduseres pga. lavere realrente.

De siste ti årene har bruttoinvesteringene i jordbruket økt med om lag 60 pst. i nominelle verdier. Målt i faste priser (volum) nådde investerin-

gene sitt laveste nivå etter opptrappingen på 70-tallet i 2002. Investeringsvolumet økte til 2006 og har deretter vært om lag på samme nivå. Figur 3.5 viser utviklingen i bruttoinvesteringene og inngåtte leasingkontrakter i faste priser etter 1970. BFJ prognoserer en økning på 3,2 pst. i investeringene, ekskl. leasing, i 2014. Nemnda regner med vekst i bygningsinvesteringene og økt grøfting.

3.3.3 Utvikling i sysselsetting

Jordbruket stod for 2,0 pst. av samlet sysselsetting i Norge i 2013, mot 5,5 pst. i 1990. I tillegg leverer mange foretak varer og tjenester til landbruket, og det er en omfattende virksomhet knyttet til foredling og omsetning av landbruksvarer.

Tabell 3.7 viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1989. På 90-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk 2,4 pst. Etter 2000 har den årlige nedgangen vært klart høyere. SSB har imidlertid publisert nye tall for arbeidsforbruket, etter landbruksundersøkelsen i 2013, som nå viser en langt lavere reduksjon i antall årsverk etter 2010. Det regnes nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbru-

Tabell 3.7 Antall jordbruksbedrifter og årsverk i 1 000 stk. for landet, 1989–2015.

År	1989	1999	2005	2011	2012	2013	2014	2015
Antall jordbruksbedrifter	99,4	70,7	53,0	45,6	44,8	43,5	42,5	41,5
Antall årsverk	101,7	81,6	63,5	50,3	49,2	48,1	47,0	45,9

Kilde: BFJ

ket på 2 ¼ pst., mot om lag 4 pst. per år tidligere. Med disse forutsetningene er nedgangen i arbeidsforbruk anslått til ca. 1 100 årsverk per år fra 2011 til 2015.

3.3.4 Strukturutvikling

Antall jordbruksbedrifter er redusert med 39 pst., eller om lag 27 000 bedrifter, fra 1999 til 2013. Gjennomsnittlig antall daa per jordbruksbedrift har økt fra 147 daa i 1999 til 226 daa i 2013.

Det har vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. I 2013 var det 9 474 jordbruksforetak med melkeproduksjon, når samdrifter regnes som ett foretak. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på 58 pst. i perioden 1999 til 2013. Gjennomsnittlig antall melkekyr per melkebruk økte fra 14 i 1999 til 24 melkekyr i 2013.

Antallet samdrifter med melkeproduksjon økte raskt fram til 2008, for så å gå ned. Nedgangen skyldes i all hovedsak innføringen av kvoteleie fra 1. mars 2009. I 2008 var det registrert 2 068 samdrifter, mens det i 2013 var registrert 1 264 samdrifter. Antall foretak som leier inn kvote har i perioden 2009 til 2013 økt fra 747 til 2 038.

Antall daa korn per bedrift med kornproduksjon økte fra 150 daa i 1999 til 247 daa i 2013. I samme periode økte gjennomsnittlig potetareal fra 15 til 59 daa og gjennomsnittlig grønnsaksareal fra 28 til 80 daa per foretak. Gjennomsnittlig sauebesetning økte fra 42 til 63 sauer. Antallet verpehøner per bedrift økte fra ca. 2 600 til 7 400, når bedrifter med under 500 høner holdes utenom. Gjennomsnittlig besetningsstørrelse for jordbruksbedrifter med avlsgris økte fra 27 til 77 purker per bedrift i samme periode. Gjennomsnittstall for antall dyr eller daa preges av at mange bedrifter har flere produksjoner, hvor noen er mer typiske tilleggproduksjoner. Strukturutviklingen innebærer likevel generelt at bedriftene spesialiseres.

Arealet til jordbruksbedrifter som går ut av drift, overtas i stor grad av andre jordbruksbedrifter og i hovedsak ved leie. Statistikken viser imidlertid betydelig regional variasjon. Andelen leid areal er i gjennomsnitt om lag 43 pst.

3.3.5 Produktivitet

Produktivitetsveksten i jordbruket er høy. Med det oppdaterte tallgrunnlaget har jordbrukssektoren, de siste 10 årene, hatt en vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,6 pst. per år. Tallgrunnlaget indikerer at produktivitetsveksten har vært mindre de siste årene enn tidligere i perioden. Tilsvarende produktivetsmål for norsk industri (bruttoprodukt per timeverk) viser en gjennomsnittlig årlig vekst på 2 ½ pst. de siste ti år, ifølge det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppkjørene. Gjennomsnittlig vekst i Fastlands-Norge var 1,4 pst.

3.3.6 Overføringene til jordbruket

OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser næringsstøttens andel av jordbrukets samlede bruttoinntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importvernet (skjermingsstøtte), dvs. forskjellen mellom verdensmarkedspris og norsk pris. Beregningene skal i prinsippet gi et totalmål for støtten til produsentene. For Norges del er jordbruksfradraget i skatteligningen eksempel på avgiftslettelse som også inkluderes i beregningene. PSE-prosentsen gir med andre ord en indikasjon på støttenivået. Den gir ikke grunnlag for en nøyaktig sammenligning mellom land, fordi det varierer hvor stor andel av jordbruksproduksjonen, og hvilke virkemidler, som er inkludert.

Netto overføringer i faste kroner var høyest i siste halvdel av 1980-årene og har deretter hatt en nedadgående trend. Etter 2007 har det vært en viss økning i realverdien av totaloverføringene, ifølge OECD. Norge har, sammen med Sveits, Sør-Korea, Japan og Island, den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene.

Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosentsen har i gjennomsnitt vært om lag 60 de siste årene. Prosentsen har variert en del fra år til år, særlig pga. svingninger i verdensmarkedspriser på en rekke landbruksprodukter. PSE-prosentsen i gjennomsnitt for OECD-land var 19 i 2012. Endringer i PSE-prosentsen kan skyldes både endringer i det

Tabell 3.8 Gjennomsnittlig PSE for Norge og andre land.

	1986–88	2010–12	2010	2011	2012
OECD-gjennomsnitt	37	19	19	18	19
EU	39	19	10	18	19
Norge	70	61	60	59	63
Sveits	78	55	52	55	57
Island	77	45	44	44	47
Japan	64	54	55	51	56
Sør-Korea	70	49	40	52	54

Kilde: OECD (2012), Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2012

interne støttenivået og valutakurser. Endringer i verdensmarkedspriser vil ha særlig stor betydning. Tabell 3.8 gir en oversikt over PSE for Norge og sammenlignbare land.

OECDs system for støtte målt i PSE kan ikke sammenlignes direkte med WTOs inndeling av internstøtte, bl.a. fordi WTO-beregningene benytter administrerte priser og verdensmarkedspriser fra 1986–88 til å beregne «skjermingsstøtten». WTO-beregningene angir derfor ikke et lands oppdaterte skjermingsstøtte. Når det gjelder Norges forpliktelser på internstøtte, vises det til kapittel 5.2.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2012 på -45 pst. I gjennomsnitt for OECD-land var CSE på -8 pst.

3.4 Bærekraftig utvikling – miljø og klima

3.4.1 Miljø

I dette kapitlet rapporteres det på målsettingen i landbrukspolitikken om bærekraftig landbruk. Det vises for øvrig til rapportene *Miljøstatus i landbruket 2013, Produksjon og omsetning av økologiske landbruksvarer 2013* utgitt av SLF og SSB-rapporten *Jordbruk og miljø – Tilstand og utvikling 2013*.

Norsk landbruk har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold. Utvikling i kunnskap og virkemidler har bidratt til at aktiviteten på mange områder er mer miljøvennlig i dag enn for 20–30 år siden.

Reduksjon av vannforurensning (avrenning av næringsstoff og plantevernmidler) er en viktig del av miljøarbeidet i jordbruket. Til tross for omfattende tiltaksgjennomføring i jordbruket kan man ikke se tydelige forbedringer i sårbare vassdrag. Ifølge Bioforsk har mer nedbør og ustabile vintre gitt økt avrenning og maskerer effekten av iverksatte tiltak. Etter vannforskriften skal alle vannforekomster ha god økologisk status innen 2021. Vannforskriften forutsetter vassdragsvis forvaltning og lokal tilnærming til utfordringene. Skal denne målsettingen nås, er det nødvendig å redusere avrenning av næringsalter fra jordbruket. Målretting av tiltakene er viktig for å få kostnads-effektiv gjennomføring.

Jordbrukets utslipp av klimagasser var i 2012 på 4,5 mill. CO₂ ekvivalenter og utgjorde ca. 8,5 pst. av de totale norske utslippene. Jordbrukets utslipp er blitt redusert med 10,6 pst. fra 1990 til 2012, og med 0,4 pst. fra 2011 til 2012. Redusert bruk av gjødsel og færre storfe er hovedårsakene til nedgangen i utslipp.

Jordbrukslandskapets mangfold og kombinasjon av natur- og kulturverdier er en karakteristisk og viktig del av landskapet i Norge. Om lag 44 pst. av de truede artene på norsk rødliste 2010 er knyttet til jordbrukets kulturlandskap.

3.4.1.1 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram har som hovedmål å sikre et åpent og variert jordbruks- og kulturlandskap, og å sikre at et bredt utvalg av landskapstyper og særlige verdifulle biotoper og kulturmiljøer ivaretas og skjøttes. Det skal også bidra til at jordbruksproduksjonen fører til minst mulig forurensing og tap av næringsstoffer.

Programmet består av både tilskuddsordninger, miljøkrav i forskrift om produksjonstilskudd, samt forskrift om miljøplan. Nasjonalt miljøprogram ble revidert i 2012 med ny virkningsperiode fra 2013 til 2016, og inneholder retningslinjer for utformingen av regionale miljøprogram.

Areal- og kulturlandskapstilskuddet og tilskudd til dyr på beite

De store ordningene over nasjonalt miljøprogram er areal- og kulturlandskapstilskuddet og tilskudd til dyr som beiter på innmark og utmark. Kulturlandskapet er landskap påvirket av menneskelig aktivitet. Virkemidlene skal bl.a. stimulere til et åpent og variert kulturlandskap og bevaring av det biologiske mangfoldet i jordbrukets kulturlandskap.

Jordbruksareal i drift var i overkant av 9,8 mill. daa i 2013. Dette er en nedgang på ca. 1 pst. fra året før. Troms, Nordland, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane har hatt størst prosentvis reduksjon i jordbruksarealet i perioden 2006–2012.

Beiting i utmark er viktig for ivaretagelse av kulturlandskap og for mange plante-, sopp- og dyrearter. En større andel av tilskuddene er de siste årene blitt rettet mot beiting. Produksjonstilskudd for dyr på beite på innmark og utmark utgjorde i 2013 hhv. 400 mill. kroner og 371 mill. kroner. I tillegg kommer beitetilskudd over Regionale miljøprogram.

De ulike dyreslagene har ulik innvirkning på naturmangfoldet, og det er derfor behov for at både storfe, geit og sau er på beite. Det var registrert om lag 2,2 mill. beitedyr i utmark i 2013. Det ble registrert en nedgang i antall sau og geit (hhv. 27 000 og 2 000 færre) og en økning i antall storfe på beite i utmark (3 000 flere) sammenlignet med 2012. 28 pst. av alle storfe gikk på utmarksbeite i 2013.

Genetiske ressurser – bevaringsverdige storferaser

Rundt 1990 begynte registreringsarbeidet av bevaringsverdige storfe. Den nasjonale tilskuddsordningen for bevaringsverdige storferaser ble etablert i 2000. Som bevaringsverdige storferaser regnes sidet trønder- og nordlandsfe, østlandsk rødkolle, dølafe, vestlandsk rødkolle, vestlandsk fjordfe og telemarkfe. Sidet trønder- og nordlandsfe ble tatt inn i registeret i 2012. Det har vært en oppgang i antall dyr for alle rasene siden registreringsarbeidet begynte, men en negativ utvikling de siste to årene for telemarksfe. Alle rasene er regnet som truet, og fire er kritisk truet etter

FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) sine definisjoner.

Klima- og miljøprogrammet

Klima- og miljøprogrammet skal bidra til å oppnå landbrukspolitikkenes målsettinger på klima- og miljøområdet gjennom utredninger og informasjonstiltak. I 2013 ble 6 mill. kroner fordelt til fylkesvise tiltak og 12 mill. kroner til sentrale tiltak. Av de sentrale tiltakene ble 23 prosjekter innvilget støtte innen fagområdene klimagassutslipp/karbonbinding, forurensing og kulturlandskap/biologisk mangfold. Klima- og miljøprogrammet bidrar til praktisk og næringsrettet kunnskap om miljø- og klimautfordringer som raskt kan formidles til landbruket.

Utvalgte kulturlandskap og Verdensarvområdene

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket består av 22 områder som representerer variasjoner av ulike jordbrukslandskap med store verdier knyttet til biologisk mangfold og kulturminner og kulturmiljøer. For de fleste av områdene foreligger det nå forvaltningsplaner og skjøtselsplaner. Det er inngått over 300 avtaler om skjøtsel og mer enn 400 grunneiere/ drivere mottar tilskudd fra satsingen. Finansieringen av ordningen er en samfinansiering mellom LMD (8 mill. kroner årlig) og Klima- og miljødepartementet (6 mill. kroner årlig). Det er foretatt en ekstern evaluering av ordningen i 2013, se omtale i kapittel 7.4.4.

Siden 2008 er det årlig avsatt 3 mill. kroner til en egen satsing i verdensarvområdene Vestnorsk fjordlandskap og Vegaøyan. Bakgrunnen er at landbruket og landbrukets kulturlandskap utgjør en viktig del av verdiene i disse områdene. Jordbruket her er i tilbakegang, og det er behov for å se hvordan jordbruket kan drives og utvikles slik at kulturlandskapsverdiene blir ivaretatt for fremtida. Det er utarbeidet tiltaksplaner for kulturlandskapet i disse områdene der det bl.a. framkommer nødvendige tiltak for å sikre kulturlandskapsverdiene.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Handlingsplanen (2010–14) viderefører målsetningene om å redusere avhengigheten av kjemiske plantevernmidler i norsk landbruk og redusere risikoen for helse og miljø ved bruk av slike midler. For å nå målsetningene fokuseres det spesielt på å øke kunnskapsnivået om rett bruk av plante-

vernmidler og alternativer til kjemisk bekjempelse av skadegjørere.

Den partssammensatte arbeidsgruppen som følger opp handlingsplanen har vurdert status for gjennomføring av prosjekter, og foreslått fordeling av midler. Departementet har fordelt midlene i samsvar med arbeidsgruppens tilrådning. Prosjekter finansiert med handlingsplanmidler har gitt konkrete resultater som bl.a. benyttes for å bedre risikovurderingen av plantevernmidler. Videre har resultatene gitt produsentene bedre beslutningsverktøy for når, og mot hvilke, skadegjørere det bør sprøytes, og bidratt til mer kunnskap om alternativer til kjemisk bekjemping samt om integrert plantevern. Det arbeides med forbedring av autorisasjonskursene. I tillegg til midler til oppfølging av handlingsplanen, har det over denne ordningen vært avsatt midler til styrking av datagrunnlaget for bruk av plantevernmidler i småkulturer.

3.4.1.2 Regionale miljøprogram

De regionale miljøprogrammene (RMP) omfatter en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. Formålet er bevaring og skjøtsel av spesielle kulturlandskap, og å redusere forurensing til vann og luft. I 2013 ble de regionale miljøprogrammene rullert med ny virkningsperiode til og med 2016. Ordningene ble

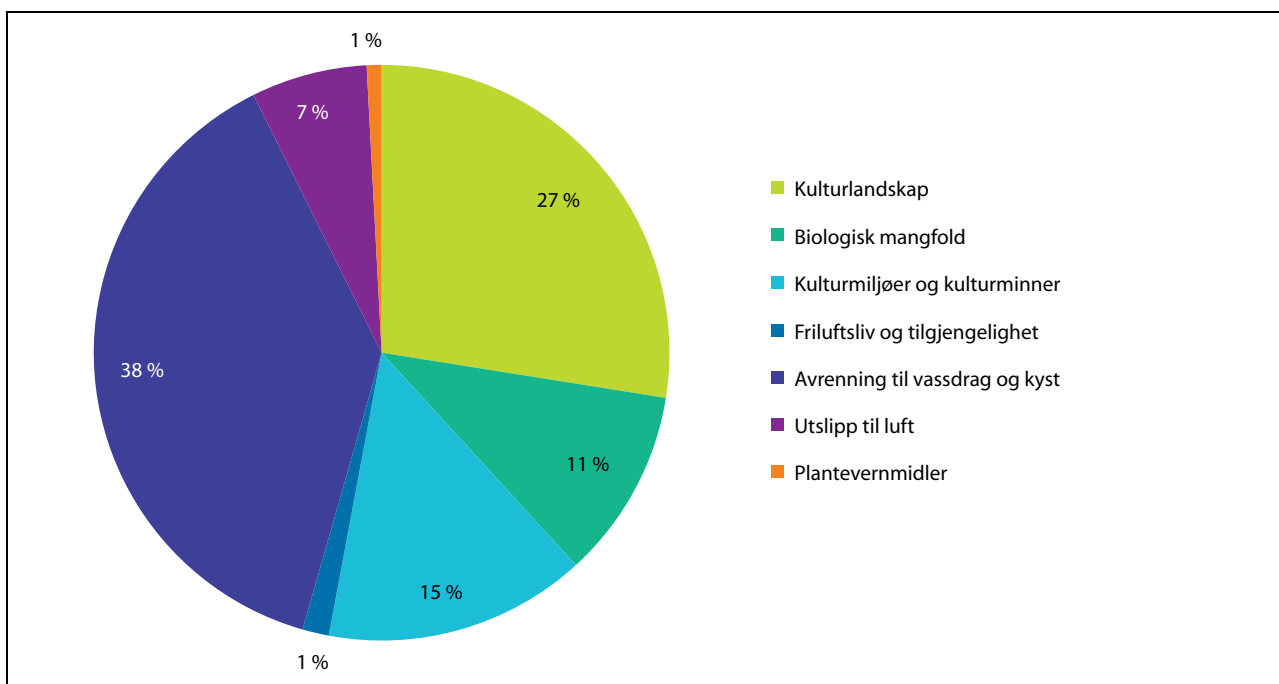
gjennomgått for å bedre miljøeffekten av tiltakene, og det ble fastsatt en nasjonal meny fylkene kan velge fra basert på sine største miljøutfordringer. Menyen sikrer harmonisering og til en viss grad mer miljøretting av ordningene. I tillegg ble nytt elektronisk kartbasert søknads- og saksbehandlingssystem (eStil) tatt i bruk ved søknadsomgangen høsten 2013. Totalt 65 pst. søkte elektronisk det første året med eStil. Det nye systemet innebærer en bedre og mer enhetlig rapportering og mer effektiv forvaltning av ordningen.

I 2013 gjennomførte over 22 000 foretak tiltak innenfor de regionale miljøprogrammene. Figur 3.6 viser fordelingen av tiltak per hovedområde. I tråd med intensjonen for ordningen er det stor variasjon i prioriteringer av tiltak mellom de ulike fylkene. Fylker med stor andel korndyrking bruker en betydelig andel av midlene til tiltak for å redusere erosjon og næringsstoffavrenning, mens de øvrige fylkene vektlegger tiltak som hindrer gjengroing og ivaretar verdifulle kulturlandskap og naturtyper.

3.4.1.3 Miljøvirkemidler i Landbrukets utviklingsfond

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og tilskudd til drenering

Formålet med Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å ivareta natur- og kulturminneverdiene

Figur 3.6 RMP fordelt på hovedområder i 2013.

Kilde: SLF

Tabell 3.9 SMIL-midler 2013, fordelt på hovedområder. Mill. kroner.

	Formålsområder	Sum innvilget tilskudd 2013
Kulturlandskap	Istandsetting av gammel kulturmark	41,5
	Ivareta freda og verneverdige bygninger	51,5
	Ivareta kulturminner og setermiljøer	9,7
	Biologisk mangfold	3,5
	Tilrettelegge for tilgjengelighet	8,7
Forurensing	Hydrotekniske anlegg	31,7
	Fangdammer og våtmarker	3,0
	Høytørkeanlegg	0,7
	Landskapsplanting	0,2
	Andre tiltak (vegetasjonssoner)	3,5
Planleggings- og tilretteleggingstiltak	Stimulering til prosesser som skal lede til konkrete tiltak	4,3

Kilde: SLF

i kulturlandskapet, samt redusere forurensingen fra jordbruket, utover det som blir forventet gjennom vanlig jordbruksdrift. Et viktig formål med ordningen er å få til mer målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger.

Ordningen forvaltes av kommunene, og bevilgningen for 2013 var på 120 mill. kroner. I tillegg var det tilbakeført en del midler på ordningen pga. utgåtte arbeidsfrister. Totalt ble det innvilget nesten 4 000 prosjekter med samlet tilsagn på 158 mill. kroner i 2013. Tilskudd gis til inntil 70 pst. av kostnadsoverslag. Nærmere 72 pst. av midlene gikk i 2013 til tiltak for å fremme verdier i kulturlandskap og kulturmiljøer, mens 25 pst. av midlene gikk til tiltak for å redusere forurensing til vann, jf. tabell 3.9. Freda og verneverdige bygninger og gammel kulturmark er de største postene når det gjelder bevaring av kulturlandskap, mens hydrotekniske anlegg, fangdammer og våtmarker er de viktigste gruppene av tiltak innen forurensning.

Forskrift om Tilskudd til drenering av jordbruksjord trådte ikke i kraft før i juni 2013, og som følge av det ble kun ca. 55 mill. kroner av innvilgningsrammen på 100 mill. kroner benyttet i 2013. Det forventes betydelig større aktivitet i 2014.

Investeringsstøtte til organisert beitebruk

Det er et mål å legge til rette for økt beitebasert kjøttproduksjon og vedlikehold av kulturlandskap. Investeringsstøtte til beitebruk i utmark må ses i sammenheng med midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak mot rovviltskader over Klima- og miljødepartementets budsjett. Det gis fylkesvis driftsstøtte til 780 beitelag fra RMP og dette omfatter 78 pst. av sau og 30 pst. av storfe på utmarksbeite. I tillegg gis det tilskudd til investeringstiltak i beiteområder.

3.4.2 Økologisk produksjon og forbruk

Det er et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Det legges vekt på at satsingen skal bidra til balanse mellom produksjon og etterspørsel.

3.4.2.1 Markedsutvikling

Samlet for alle produktgrupper økte omsetningen av økologiske produkter i dagligvarehandelen med 16 pst. fra 2012–2013.

Totalt ble det omsatt økologiske matvarer for ca. 1,35 mrd. kroner i 2013, tilsvarende 1,1 pst. av totalmarkedet. Av dette utgjorde 305 mill. kroner (ca. 27 pst.) omsetning i andre markedskanaler

Tabell 3.10 Prosentvis andel økologiske varer av total omsetning (i verdi) i 2013 og prosentvis endring fra 2012 til 2013.

Utvalg økologiske varer	Omsetning i mill. kroner i 2013	Andel økologisk målt i pst. av totalomsetning i 2013	Endring i pst. fra 2012 til 2013
Barnemat	202	29,9	43,5
Egg	108	5,7	5,6
Grønnsaker	271	2,6	28,1
Meieriprodukter	275	1,6	7,0
Kornprodukter og bakervarer	126	0,9	7,6
Frukt, bær og nøtter	93	1,0	47,5
Kjøtt	53	0,3	16,4

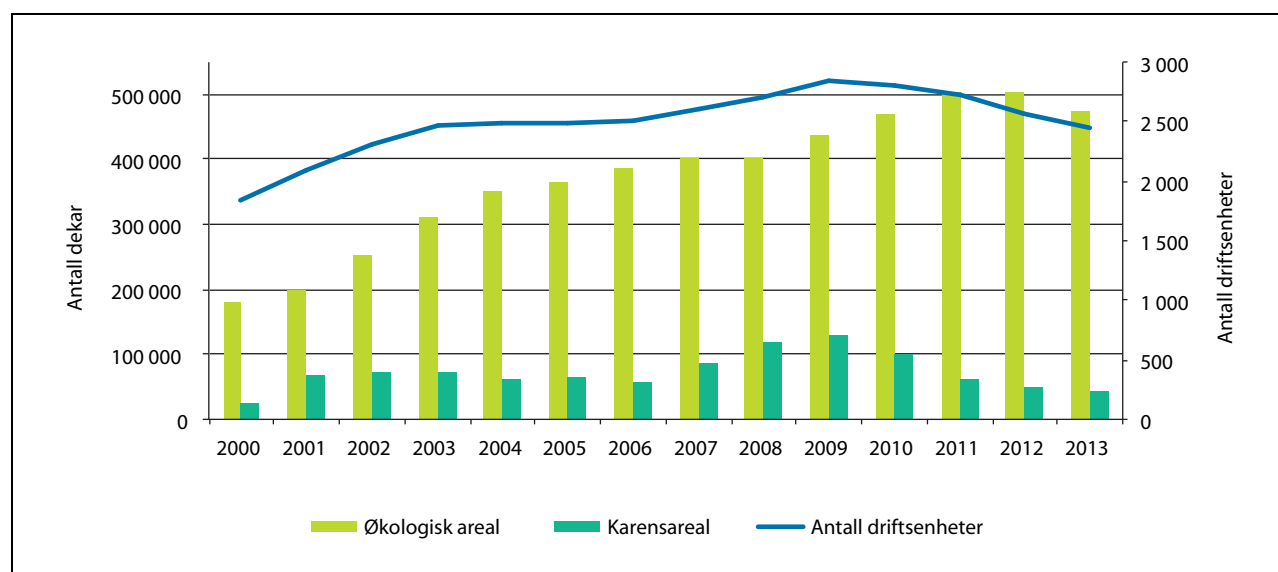
Kilde: Nielsen

(storhusholdninger, spesialbutikker, Bondens marked, bakerier og abonnementssalg) enn dagligvarehandelen. I tillegg kommer salg gjennom helsekostforretninger (209 mill. kroner).

Tabell 3.10 viser andel økologiske varer av total omsetning i 2013 og endring fra 2012 for et utvalg varer. Kjøttvarer utgjør fortsatt en svært liten del av den økologiske omsetningen, men den er økende.

3.4.2.2 Produksjonsutvikling

Figur 3.7 viser utvikling i økologisk drevet areal og areal under omlegging (karensareal), samt antall økologiske driftsenheter, for perioden 2 000 til 2013. De økologiske arealene i 2013 var på 473 000 daa, og utgjorde om lag 4,8 pst. av det totale jordbruksarealet (medregnet karensareal er andelen 5,3 pst.). Karensarealer hadde en sterk vekst fra 2007 til 2009, men har de siste årene gått vesentlig tilbake. Dette vil påvirke veksten i økologisk drevne arealer i årene som kommer.

Figur 3.7 Utvikling i økologisk areal og karensareal samt økologiske driftsenheter, 2000–2013.

Kilde: Debio

Tabell 3.11 Økologisk areal (inkl. karens) i hektar og som prosentandel av totalt jordbruksareal i 2012.

Land	Hektar	Pst. økologisk
Danmark	194 706	7,4
Frankrike	1 032 941	3,8
Tyskland	1 032 355	6,1
Norge	55 260	5,1
Sverige	477 685	15,6
Storbritannia	590 009	3,8

Kilde: www.organic-world.net

Husdyr i økologisk driftsform utgjør foreløpig en liten andel av det totale antall husdyr i Norge. Fra 2012 til 2013 var det en økning i antall dyr for storfe, gris, geit samt verpehøner. Antall økologisk storfe utgjør 3,7 pst. av totalt antall storfe, mens sau og lam utgjør 4,7 pst.

Tabell 3.11 viser andel økologisk areal av totalt jordbruksareal for et utvalg av land i Europa. Som det framgår av tabellen, er Norge på nivå med flere land i Europa når det gjelder andel økologisk jordbruksareal.

4 Utvikling i foredlings- og omsetningsledd

4.1 Innledning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Handelspolitiske forhold, markedsordninger, annet regelverk og prisutvikling på råvarer har likevel stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning. Produksjonsverdien i nærings- og nytelsesmiddelindustrien var, ifølge SSB, om lag 172 mrd. kroner (inkl. fisk) i 2013. Økningen fra året før var på 4,3 pst. Næringsmiddelindustrien bidro med 38,8 mrd. kroner i verdiskaping i 2013, ifølge SSB.

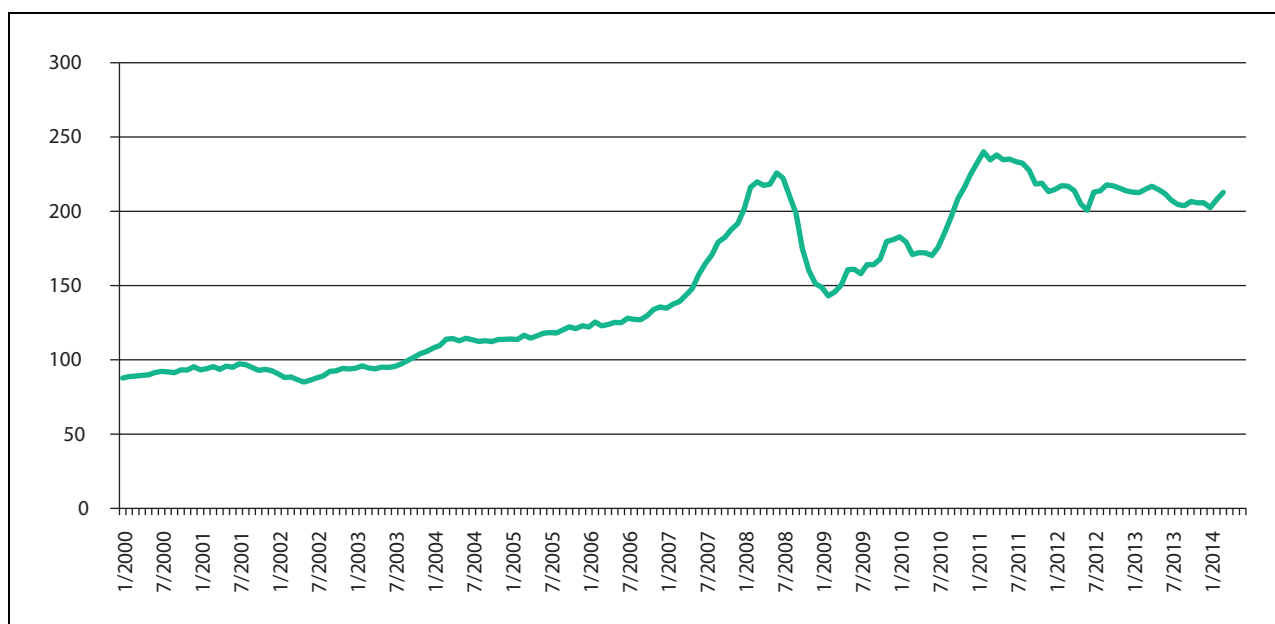
Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Importen av næringsmidler øker, men det gjør også den totale omsetningen av matvarer i Norge. Norsk næringsmiddelindustri (ekskl. fiskevarebransjen) har fått redusert sin hjemmemarkedsandel de siste årene. Hjemmemarkedsandelen er for 2011 anslått til om lag 80 pst., mens den i 1995 utgjorde 89 pst. (NILF, Mat og industri 2012). Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må på

denne bakgrunn ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

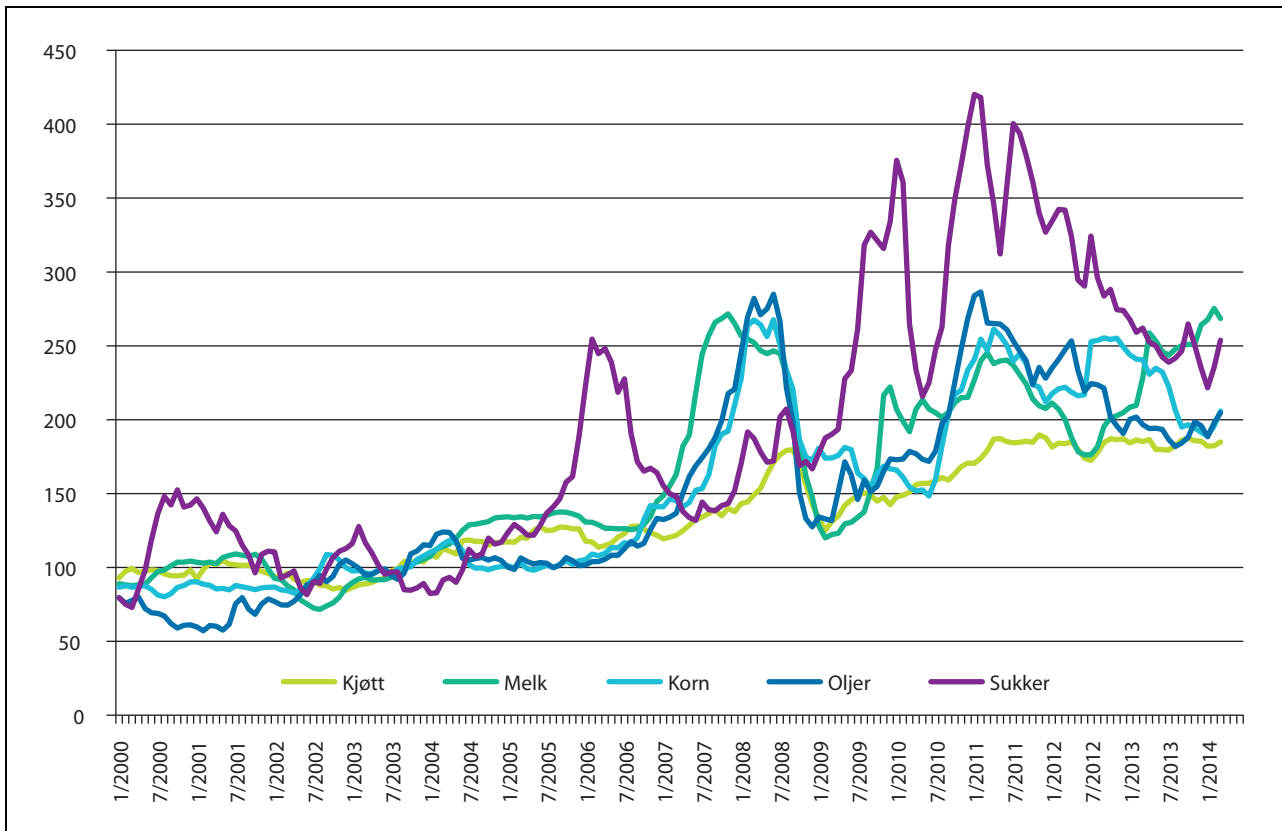
4.2 Utviklingen i internasjonale matvaremarkeder

De internasjonale råvaremarkedene har vært turbulente de siste årene. Global befolkningsvekst, økonomisk vekst i fattige land og mellominntektsland, lave kornlagre, avlingssvikt, eksportrestriksjoner og økende bruk av jordbruksråvarer til produksjon av bioenergi, er blant årsakene til prisøkningene. Prisøkningene i 2007/2008 og 2010/2011 er et brudd med den lange trenden med fallende priser etter 1972/1973, selv om det også i denne perioden tidvis var store svingninger i prisene enkelte år.

FAOs prisindeks for råvarer nådde rekordnivå i februar 2011. Siden da har indeksen, med noe variasjon, falt med 11,4 pst. De siste 12 mnd. er indeksen redusert med 1 pst., etter en relativt stor økning (2,3 pst.) fra februar til mars i år. Figur 4.1 viser utviklingen i FAOs matprisindeks, som et gjennomsnitt.

Figur 4.1 FAOs prisindeks for matråvarer. Gjennomsnitt 2002–2004=100.

Figur 4.2 FAOs prisindeks for grupper av matvarer. Gjennomsnitt 2002–2004=100.

Figur 4.2 viser FAOs prisindeks for grupper av matvarer. De siste 12 mnd. har prisene falt for korn og sukker. Prisene for meierivarer har økt med 17,4 pst., mens kjøttprisene har vært stabile.

Figur 4.3 viser utviklingen i hvetepriiser i det norske, det nordamerikanske og det europeiske markedet. Norsk pris i figuren er engrospris, dvs. noteringspris fratrukket prisnedskrivningstilskudd, tillagt håndteringskostnader. Alle priser er i norske kroner og er derfor også påvirket av valutakursendringer. Internasjonale kornpriser er viktige fordi de er sentrale drivere i etterspørselen etter, og dermed prisene på, gjødsel.

Dersom prisene på importerte råvarer til fôr overstiger norsk nivå, påvirkes fôrkostnadene. Siden mai 2012 har prisene på soya internasjonalt vært så høye at det ikke har vært ilagt prisutjevningsbeløp, og internasjonale priser påvirker dermed norske fôrkostnader direkte.

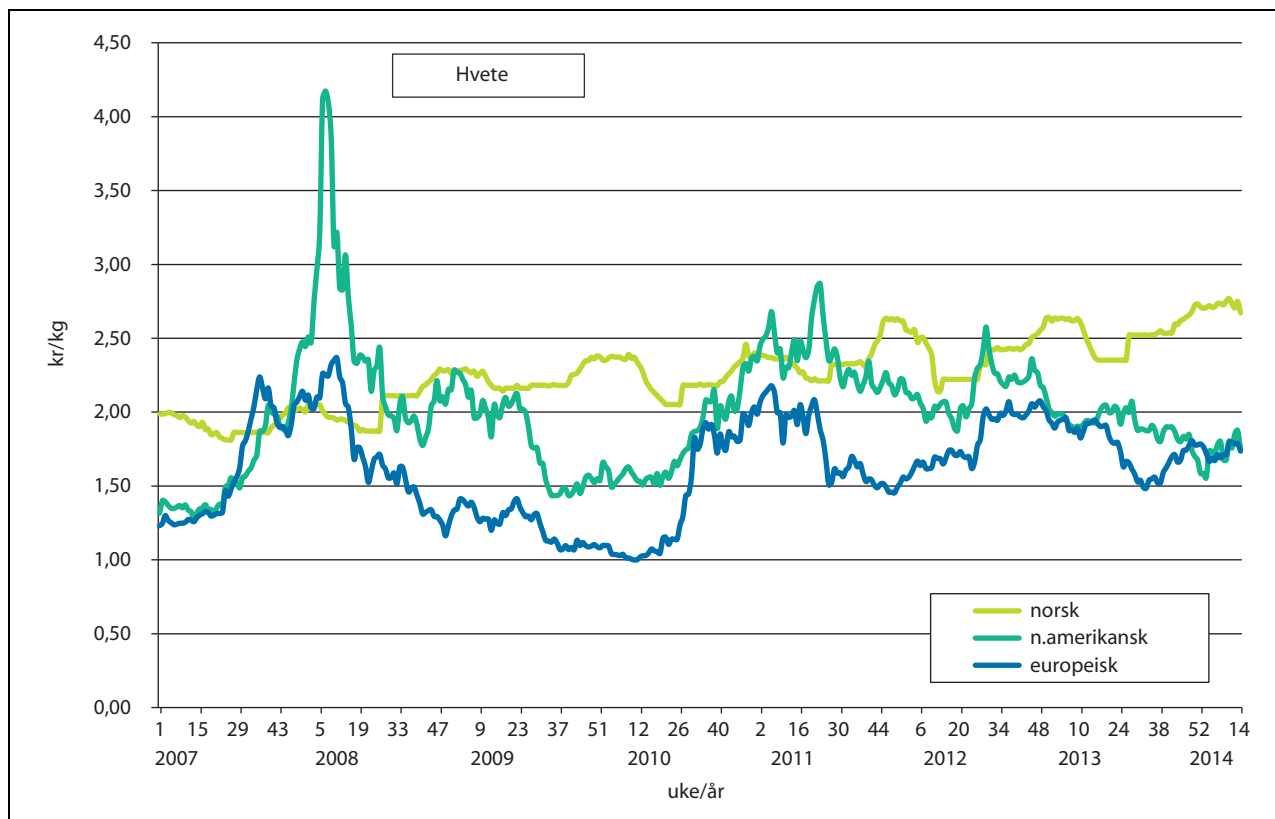
4.3 Prisutviklingen på matvarer

Pga. importvernet for sentrale produkter fra det norske jordbruket, påvirkes forbrukerprisene i Norge mindre av internasjonale prissvingninger enn i mange andre land. Forbrukerprisene på

mat i Norge var nominelt forholdsvis stabile fra sommeren 2009 til sommeren 2013, ifølge SSBs konsumprisindeks, jf. figur 4.4. De siste tolv månedene (fra mars til mars) har forbrukerprisene økt med 5,2 pst. i Norge. Av dette kan 0,5 prosentpoeng tilskrives økte målpriser ved jordbruksoppjøret i 2013. Tallene indikerer økte marginer for industri og handel i denne perioden. Tolvmånedersveksten er den høyeste siden den internasjonale matkrisen i 2008. Det siste året har prisene særlig økt for fisk, meierivarer og frukt og grønt. I Sverige har matvareprisene økt med 0,2 pst., mens de har falt med 2,1 pst. i Danmark.

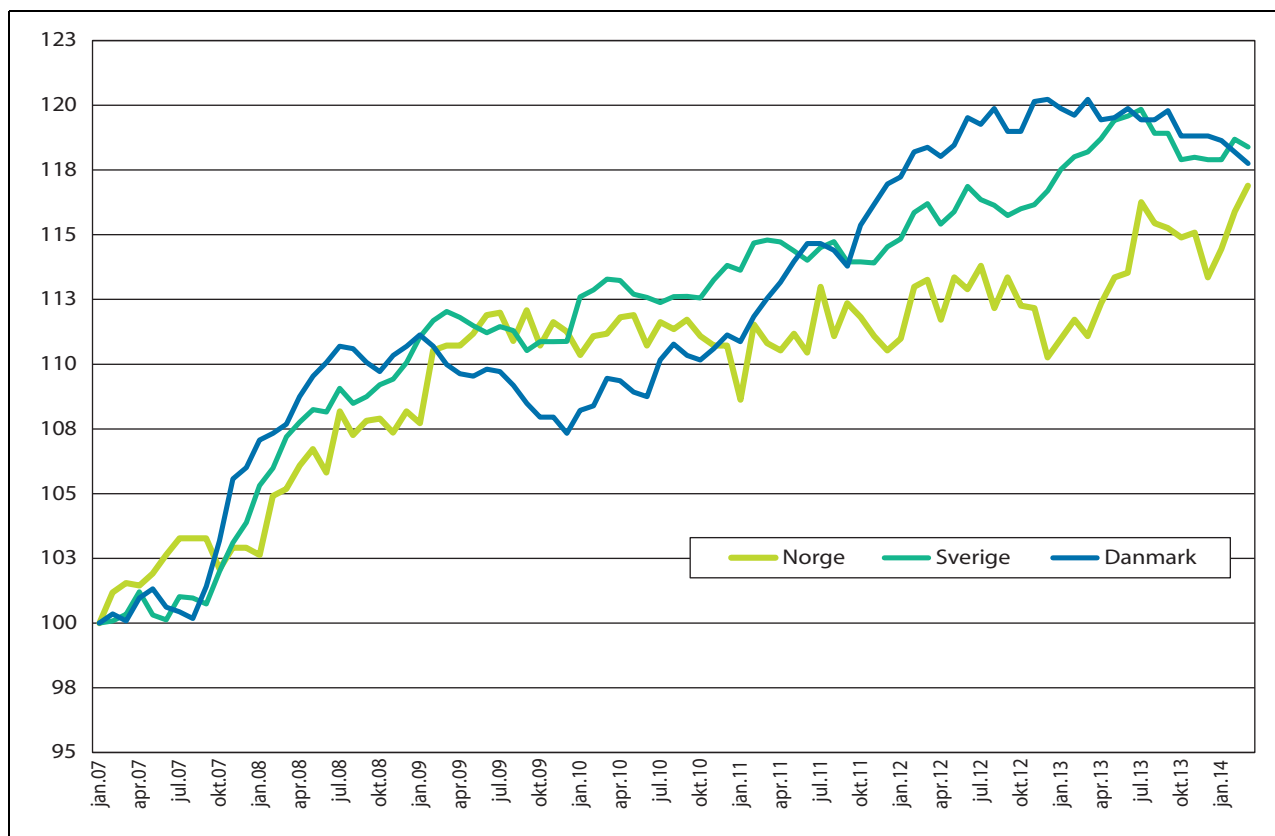
Som det framgår av figur 4.5, er prisreduksjonen fra sommeren 2009 og fram til i dag størst for kjøttvarer, hvor det har vært en prisreduksjon på 7 pst. Prisveksten har vært størst for fisk og meierivarer, med en økning på om lag 8 pst., i samme periode.

Husholdningenes andel utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid. Den nyeste forbruksundersøkelsen (2012) viste at 11,8 pst. av husholdningenes konsum gikk til mat- og alkoholfrie drikkevarer. Det var samme konsumandel som i forrige forbruksundersøkelse (2007–2009).

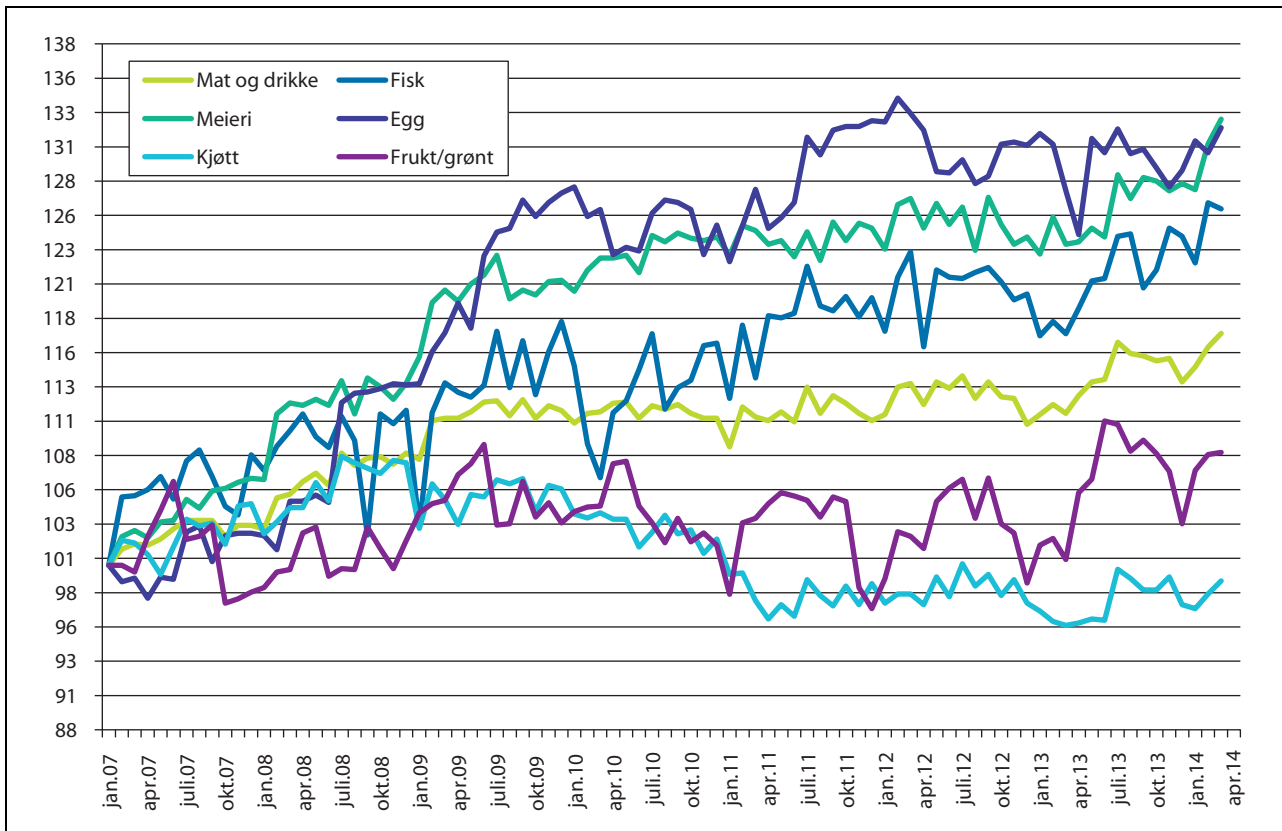
Figur 4.3 Utviklingen i hvetepreiser i noen markeder. Kr/kg.

Kilde: SLF, International Grains Council og Norske Felleskjøp

Figur 4.4 Prisutvikling på matvarer i Norge, Sverige og Danmark. Indekser, jan 2007=100.

Kilde: NILF og SSB

Figur 4.5 Prisutvikling på grupper av matvarer i Norge. Indekser, jan 2007=100.

Kilde: NILF og SSB

Til tross for en lav konsumandel, er det likevel et høyt prisnivå for matvarer i Norge sammenlignet med andre europeiske land og våre naboland. Det skyldes bl.a. pris-, kostnads- og lønnsnivå, kostbar distribusjon, konkurranseforhold og at norske råvarepriser er høyere enn i nabolandene. Ifølge Eurostats prisnivåindekser lå prisnivået på matvarer i Norge 84 pst. over gjennomsnittet for EU27 i 2012. Prisnivået på alle varer og tjenester til personlig konsum i Norge var 59 pst. høyere enn gjennomsnittet i EU27. Blant matvarene er det varegruppene melk, kjøtt og kornprodukter som, relativt sett, er dyrest i Norge. Norges BNP per innbygger lå i 2012 95 pst. over EU27.

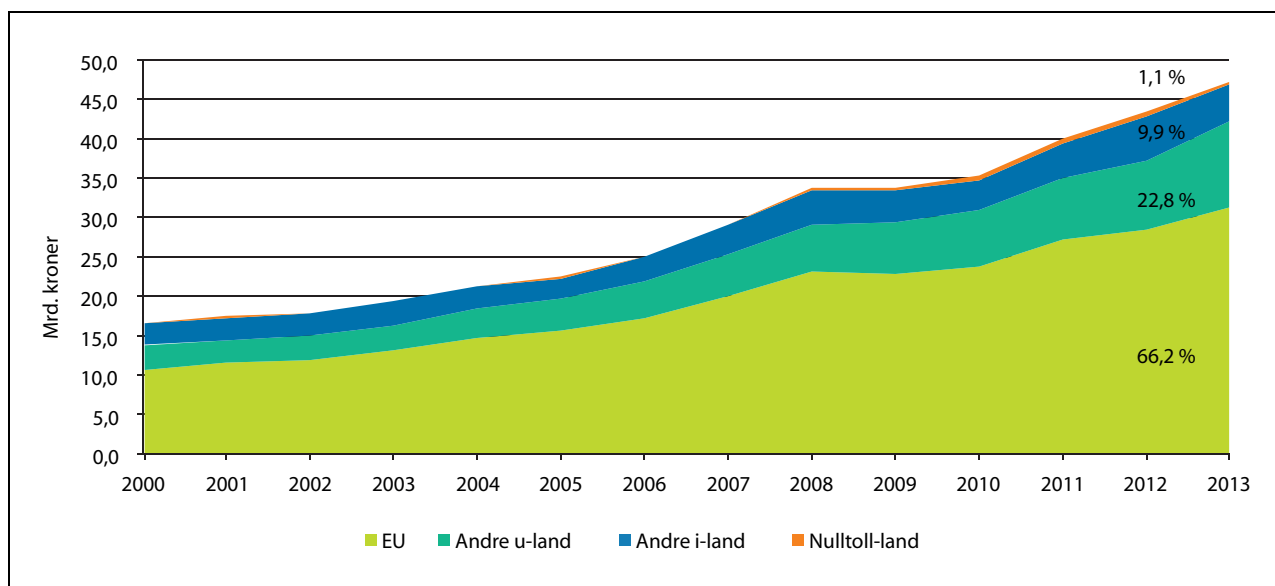
Absolutte prisforskjeller til omverdenen på råvarer og forbruksvarer har betydning for sektorens konkurransekraft. SSBs grensehandelsundersøkelse viser at nordmenn handlet for 13,3 mrd. kroner i forbindelse med dagsturer til utlandet i 2012. Det var en økning på nesten 15 pst. fra året før.

4.4 Industri og konkurranseforhold

Produksjonen i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri har vært jevnt stigende over tid. Samlet

norsk produksjon av kjøtt (storfe, svin, fjørfe og sau) økte med om lag 4 pst. fra 2012 til 2013. Etter å ha sunket fire år på rad, steg produksjonen av storfekjøtt med omlag 7 pst. i 2013. Produksjonsøkningen førte til mindre import av storfe til nedsett toll, og markedsandelen for norsk storfekjøtt økte fra 81 til 86 pst. Produksjonen av lammekjøtt økte med 3,4 pst. i 2013. Imidlertid steg engrossalget med hele 5,1 pst., slik at behovet for import av lammekjøtt økte. Forbruket av kylling har økt sterkt de siste årene. Økte konsesjonsgrenser og nye kyllinghus ga større kapasitet, og produksjonen økte med om lag 15 pst. i 2013. Det er fortsatt en krevende markedsituasjon med overskudd på egg som følge av store investeringer de siste årene. For svin var det fortsatt overskudd i det norske markedet i 2013, til tross for at markedsregulerende tiltak førte til at produksjonen sank med 3,5 pst.

Norsk melkeproduksjon sank med 0,4 pst. fra 2012 til 2013, mens importen av meieriprodukter økte svakt i 2013. Forbruket og importen av yoghurt økte betydelig. Forbruket av melkeprodukter som smør, rømme og fløte flatet ut. Det totale forbruket av drikkemelk økte noe, mens forbruket av drikkemelk per innbygger fortsatt synker.

Figur 4.6 Utviklingen i importverdi av landbruksvarer, fordelt på forskjellige grupper opprinnelsesland. Mrd. kroner.

Kilde: SLF

Totalt økte produksjonen av norsk ost med 0,3 pst., mens importen av ost økte med 2,2 pst.

Til tross for høy norsk produksjon fortsetter importen av landbruksvarer å øke, noe som innebærer en krevende konkurransesituasjon for næringen. Utviklingen i import av landbruksvarer i mrd. kroner fordelt etter opprinnelse er vist i figur 4.6.

Som vist i figur 4.6 ble det i 2013 importert landbruksvarer til en verdi av 47,3 mrd. kroner. Dette er en økning på 9 pst. sammenlignet med 2012. Verdien på norsk eksport av landbruksvarer var til sammenligning på 5,5 mrd. kroner. Viktige importvarer er råvarer til kraftfôr (til dyr og fisk), vin, bakervarer, oljer og sjokolade. Om lag 66 pst. av importen kommer fra EU, med Danmark og Sverige som de to største eksportlandene.

Om lag 24 pst. av importen kommer fra GSP-land (u-land), der Brasil er dominerende, og der viktige produkter er soyabønner og proteinråvarer til fiskefôr. Av importen kommer 1,1 pst. fra de fattigste 59 landene, som har tollfri og kvotefri markedsadgang til Norge. Viktige importvarer fra disse landene er blomster, kaffe og honning.

Bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepris kompensasjon (RÅK), er spesielt utsatt for økt importkonkurranse. Importen er økende, og i 2013 ble det importert RÅK-varer til menneskemat til en verdi av 9,2 mrd. kroner. Dette er en økning på 11 pst. Verdien av norsk eksport av RÅK-varer er stabil og var på 1,7 mrd. kroner i 2013.

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde eller øke markedsandelen innenfor det voksende markedet for bearbeidede landbruksvarer. Framtidig utvikling i industrien avhenger av både nasjonale rammebetingelser (råvarepriser, kronekurs og rentenivå) som industrien opererer under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering og omstilling.

Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase, og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige med hensyn til både pris og kvalitet. Rundt 70 pst. av matkornet, 20 pst. av bær- og fruktproduksjonen og 14 pst. av melkeproduksjonen inngår i produksjonen av RÅK-varer.

Prisutvikling råvarer

For de råvarene og ferdigvarene som omfattes av RÅK-ordningen, blir råvareprisforskjeller mellom norsk og internasjonal pris kompensert med utbetaling av tilskudd der tollsatsen alene ikke kompenserer for råvareprisforskjellen. Prisutjevning skjer i form av prisnedskrivning av innenlandske jordbruksvarer som nyttes til framstilling av ferdigvarer, og som tilskudd ved eksport av ferdigvarer (eksportrestitusjon). Satsene fastsettes normalt årlig.

Rundt 90 pst. av RÅK-vareimporten til Norge kommer fra EU, og da i særlig grad fra våre nær-

meste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien, og for avsetning av norske jordbruksprodukter.

Utvikling i matvarekjeden

Utviklingen i matvarekjeden har de siste tiårene gått i retning økt vertikal integrasjon, noe som påvirker konkurranseforholdene også for matindustrien. Over noen tiår er det utviklet nye grossist- og distribusjonsløsninger, og dagligvarekjedene kontrollerer i dag en svært stor andel av distribusjonen av dagligvarer.

Andelen av dagligvarehandelens egne merkevarer (EMV) er i jevn vekst, og utgjør nå i gjennomsnitt 13,4 pst. av samlet omsetning i dagligvaremarkedet. EMV-andelen er raskt økende i enkelte varekategorier, og er størst innen ferskvarer som egg, fjørfekjøtt, kjøttpålegg og brød.

Dagligvarekjedene satser også på oppkjøp av industri, og har etablert seg innen bl.a. bakeri, grønt- og kjøttsektoren. Vertikal integrasjon sammen med stor markedskonsentrasjon i alle tre salgskanaler for mat (dagligvare, storhusholdning og bensin, kiosk og servicehandel), er samlet med på å gi de fire dagligvarekjedene økt kontroll i verdikjeden.

4.5 Matpolitikken

All mat som blir omsatt i Norge skal være trygg, og uten farlige smitte- og fremmedstoffer. Mattryggheten sikres gjennom tiltak langs hele produksjonskjeden fra jord og fjord til bord. Sammenlignet med andre land, har Norge lite forekomst av matbåren sykdom. Forekomsten av smittestoffer i mat er relativt lav. Norsk dyrehelse er blant verdens beste. Det er også en stabil og begrenset forekomst av sykdommer hos husdyr som kan overføres til mennesker, direkte eller gjennom mat. Dette er fordelaktig både for folkehelsen og konkurransevilkårene i husdyrnæringene. Forhold som medvirker til vår gode mattrygghetsstatus er

kaldt klima, geografi, lav intensitet i norsk husdyrproduksjon, lite livdyrimport og et mangeårig og godt samarbeid mellom myndigheter og næring.

Matpolitikken skal også fremme andre forbrukerhensyn enn helse og mattrygghet. Oppmerksomheten om dyrevelferd er stor i befolkningen. Vi har en moderne og oppdatert lovgivning på området og dyrevelferden er gjennomgående god, selv om det er utfordringer både i enkelte produksjoner og hos enkeltprodusenter.

Merking av mat er viktig for at forbrukerne skal få riktig informasjon om matvarene. Oppmerksomheten om sporbarhet/opprinnelse, sammensetning og næringsinnhold i mat er økende. Gjennom et nytt regelverk for merking av mat er kravene til opprinnelsesmerking skjerpet.

4.6 Konkurransforholdene i verdikjeden for mat

Verdikjeden for mat har gjennomgått store endringer de siste tiårene og kjennetegnes nå av en sterk markedskonsentrasjon både på leverandørsiden og dagligvaresiden. Utviklingen har medført utfordringer knyttet til konkurranseforholdene i verdikjeden og forbrukerinteresser som priser, kvalitet og utvalg.

Tall fra dagligvareåret 2013 viser at utviklingen i verdikjeden fortsetter. Konsentrasjonen i sluttledet forsterkes, de store aktørene blir større og de mindre aktørene taper markedsandeler.

Det er bred faglig og politisk enighet om at sunn konkurranse i alle ledd i verdikjeden er nødvendig for at norske forbrukere skal ha både kvalitetsmessig god mat, et stort vareutvalg og lavest mulig priser. Samtidig har det vært debatt om hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre konkurranse og en effektiv verdikjede til beste for forbrukerne. Konkurransforholdene i verdikjeden er grundig utredet flere ganger, siste gang av Dagligvarelovutvalget i 2013. Dette utvalget foreslo lovregulering av rammene for forhandlinger for å ivareta konkurranse, effektivitet og forbrukerinteresser.

5 Importvernet og internasjonale forhold

5.1 Importvernet for landbruksvarer

Handel er grunnleggende for økonomisk vekst og utvikling. Internasjonalt utvikles et stadig mer omfattende handelssamarbeid mellom land. Utviklingen går i retning reduserte handelsbarrierer og økt handel. Importen av landbruksvarer til Norge er mer enn fordoblet de siste 10 årene.

Regjeringen vil arbeide for en friere handel, også for landbruksvarer. Dette vil bl.a. komme forbrukerne til gode. Samtidig er importvernet viktig for lønnsomheten i norsk landbruk og dermed for omfanget av norsk produksjon.

Regjeringen vil balansere ulike hensyn i den nasjonale forvaltningen av importvernet og i internasjonale handelsforhandlinger om landbruksvarer. Importvernet og handelsavtaler kan ikke bare dimensjoneres for å oppnå størst mulig norsk landbruksproduksjon. Andre viktige hensyn må også tillegges vekt. For forbrukerne vil økt handel med landbruksvarer kunne gi et bedre vareutvalg og lavere matvarepriser. Regjeringen vil avveie ulike hensyn mot hverandre i samsvar med Regjeringens mål for landbrukspolitikken, der også hensynet til forutsigbarhet for næringen tillegges vekt.

5.2 WTO Landbruksavtalen og nye forhandlinger

Uruguay-runden, med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel, resulterte i opprettelsen av *Verdens Handelsorganisasjon* (World Trade Organisation – WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk (*Landbruksavtalen*) og om sanitære og plantesanitære forhold (*SPS-avtalen*). Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på de tre områdene markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Norge er bundet av disse forpliktelsene inntil en ny landbruksavtale kommer på plass.

Markedsadgang

Norges forpliktelser når det gjelder øvre tillatte tollsatser og importkvoter framgår av Norges bindingsliste til WTO (vedlegg til St.prp. nr. 65 (1993–1994)). Norge har notifisert bruk av importkvoter til og med 2012.

Internstøtte

WTOs landbruksavtale skiller mellom støtte som i Uruguay-runden ble underlagt reduksjonsforpliktelser (såkalt gul støtte) og støtte som ikke ble underlagt slike forpliktelser (såkalt blå og grønn støtte). For den sistnevnte kategorien støtte eksisterer det ingen øvre beløpsbegrensning, men støtteordningene må oppfylle visse kriterier for å være unntatt fra beløpsbegrensningen.

Grønn støtte har liten eller ingen innvirkning på produksjon og handel, og var unntatt reduksjonsforpliktelser i Uruguay-runden. For Norges del omfatter denne kategorien støtte bl.a. til miljøprogrammer og velferdsordninger. I 2012 var notifisert grønn støtte på 7,7 mrd. kroner.

Blå støtte er ordninger under produksjonsbegrensende programmer basert på faste arealer eller avlinger, eller på et fast antall dyr. Blå støtte var unntatt fra reduksjonsforpliktelsene i Uruguay-runden. I 2012 var notifisert blå støtte på 4,744 mrd. kroner.

Samtlige interne støttetiltak til fordel for jordbruksprodusenter som ikke er omfattet av ett av unntakene, er underlagt reduksjonsforpliktelsene. Reduksjonsforpliktelsene er uttrykt ved hjelp av et samlet mål for støtte, AMS (Aggregate Measurement of Support), også omtalt som gul støtte. Gul støtte er verdien av differansen mellom norske målpriser og faste referansepriser fra perioden 1986–88 multiplisert med tilhørende volumer, i tillegg til prisstøtte over budsjett, fratrukket særavgifter. Norges maksimalt tillatte gule støtte er på 11,449 mrd. kroner. Ved siste notifikasjon i 2012 var det notifiserte nivået i gul boks 10,475 mrd. kroner.

Eksportstøtte

Landbruksavtalen begrenser bruken av eksportsubsidier målt i både verdi og volum. Norges maksimalt tillatte nivåer framgår av Norges bindingsliste til WTO (vedlegg til St.prp. nr. 65 (1993–1994)). Norge har notifisert bruk av eksportsubsidier til og med 2012, og notifisert støttenivå var da på til sammen 231,4 mill. kroner (svinekjøtt, egg og eggprodukter, ost og bearbejdede landbruksvarer).

Landbruksforhandlingene

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001. 1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer inkl. fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer. Dette rammeverket lå til grunn for ministererklæringen som ble vedtatt i desember 2005, og som innebar et skritt videre i forhandlingene ved at en kom til enighet om en del elementer som skal ligge til grunn for en forhandlingsløsning på landbruk. Dette inkluderer bl.a. eliminering av eksportstøtte, bedret markedsadgang for de minst utviklede landene (MUL) inn på i-landenes markeder og rammer for reduksjon av tollsatser og intern støtte. Disse elementene inngår i en bred forhandlingspakke som skal vedtas samlet.

På bakgrunn av ministererklæringen fra 2005 ble det forhandlet fram avtaletekster for landbruk og industrivarer, inkl. fisk. Forhandlinger på ministermøtet i juli 2008 om ferdigstilling av disse tekstene stoppet da det viste seg at avstanden mellom enkelte av aktørene, på sentrale punkter, var for stor. Den videre forhandlingsprosessen siden 2009 lyktes ikke i å oppnå betydelig framgang på de uløste spørsmålene i forhandlingstekstene fra 2008.

På ministerkonferansen i desember 2013 oppnådde WTOs 160 medlemsland enighet på flere områder. På landbruksområdet ble det enighet om ministerbeslutninger vedrørende tollkvoteadministrasjon og matvaresikkerhet for utviklingsland, i tillegg til en ministererklæring om å utvise tilbakeholdenhet i bruken av alle former for eksportstøtte i påvente av en endelig avtale der eliminering av slike støtteordninger inngår. Videre vedtok ministrene at det i løpet av 2014 skal utarbeides et arbeidsprogram for de videre forhandlingene. Resultatet på ministerkonferansen åpner muligheten for å gjenoppta forhandlingene om kjerneområdene i Doha-runden; markedsadgang

for landbruksvarer, industrivarer, fisk og tjenester, subsidier og oppdatering av WTO-regelverket. Det er fortsatt usikkerhet rundt hvilke justeringer som ev. må til i eksisterende forhandlingsgrunnlag for å kunne oppnå multilateral enighet.

5.3 Import fra u-land

Verdien av importen fra alle u-land utgjør 11,3 mrd. kroner, tilsvarende snaut 24 pst. av totalimporten. U-landsimporten er klart størst fra Brasil med en importverdi i 2013 på 4,3 mrd. kroner. Regjeringen vil legge til rette for å øke handelen med fattige land. Toll- og kvotefri markedsadgang for alle produkter fra de fattigste landene er et sentralt tiltak i norsk utviklings- og handelspolitikk. Alle land på FNs offisielle MUL-liste og alle lavinntektsland med mindre enn 75 mill. innbyggere, til sammen 59 land, omfattes i dag av ordningen. Andre u-land får også vesentlige tollreduksjoner ved eksport til Norge. Namibia, Botswana og Swaziland har særskilte eksportmuligheter for storfekjøtt og sauekjøtt til Norge innenfor årlige indikative tak på 3200 tonn for storfekjøtt og 400 tonn for sauekjøtt.

Importen fra de fattigste landene har relativt sett økt betydelig for enkelte varer de siste årene, f.eks. blomster fra Kenya og honning fra Etiopia og Zambia. Likevel utgjorde importen fra de fattigste landene bare 1,1 pst. av den totale importen av landbruksvarer i 2013.

5.4 EUs felles landbrukspolitikk og forhandlinger med EU

5.4.1 Utviklingen i EUs felles landbrukspolitikk (CAP)

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs felles landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til næringsmiddelindustrien

Landbrukspolitikken i EU gjennomgikk en stor reform i 2003. Etter noen års erfaring med den nye landbrukspolitikken, ble det vedtatt en ny reform i 2013. Denne reformen innebærer i betydelig grad en videreføring av tidligere reformer, men med justeringer av virkemiddelbruken. Reformen gjennomføres fra 2015.

Ved reformen av landbrukspolitikken i 2003 ble det gjort flere grunnleggende endringer. Blant

de viktigste var en omlegging fra direkte arealstøtte og støtte per dyr til produksjonsuavhengig støtte per bruk. Denne støtteformen videreføres i reformen fra 2013. Mer enn 80 pst. av støtten til landbruket i EU er nå produksjonsuavhengig støtte. Det er fortsatt store ulikheter i støttenivå mellom land og innad i land i EU. Den nye reformen tar sikte på å jevne ut disse forskjellene.

Reformen fra 2013 introduserer støtte til miljøtiltak som en del av den direkte støtten (pilar 1 i CAP). Av tildelingen av midler til medlemslandene skal 30 pst. av den direkte støtten gå til miljøformål (permanente grasarealer, varierte driftsformer, økologiske «fokusområder»). Koplingen til regelverket for miljø og dyrevelferd («cross-compliance») for å motta direkte støtte, beholdes.

Reformen introduserer et tilskudd til gårdbrukere under 40 år. Disse vil motta en tilleggsstøtte på 25 pst. av den direkte støtten de første fem årene etter overtakelsen av bruket. Tilskudd til mindre gardsbruk er et annet område med muligheter for spesielle tiltak. Dette er valgfrie tiltak for medlemslandene.

Produsentorganisasjoner som nå dekker alle de viktige jordbruksproduksjonene, styrkes ytterligere i den siste landbruksreformen. Det åpnes for å etablere nye produsentorganisasjoner finansiert med midler fra bygdeutviklingstiltak. Produsentorganisasjonene gis en sterkere rolle i forhandlingene om leveringskontrakter for ulike landbruksvarer.

Menyen av virkemidler tilgjengelig for bygdeutvikling (pilar 2 i CAP) er omfattende, og inneholder bl.a. støtte til innovasjon, modernisering og styrket konkurransevne. Under pilar 2 er det videre en rekke tiltak for unge bønder og til kompetanseheving, samt økonomiske virkemidler i skogbruket. Reformen stadfester at produksjonskvoter for melk og sukker avskaffes i hhv. 2015 og 2017.

EU er verdens største importør – og verdens nest største eksportør – av landbruksvarer. Reformen legger opp til ytterligere styrking av konkurransevnen for landbruket i EU.

5.4.2 Forhandlinger med EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19, skal EU og Norge søke å gradvis liberalisere handelen med basislandbruksvarer innenfor rammen av partenes landbrukspolitikk og på en gjensidig fordelaktig måte.

Norge og EU har inngått to artikkel 19-avtaler som trådte i kraft hhv. 1. juli 2003 og 1. januar 2012. På EØS-rådsmøtet høsten 2013 ble det enighet mellom EU og Norge om å starte forhandlinger om en ny artikkel 19-avtale i andre halvår 2014. Som grunnlag for forhandlingene gjennomgår Norge og EU våren 2014 utviklingen i handelen med landbruksvarer.

5.5 Forhandlinger om handelsavtaler

Norge har gjennom det europeiske frihandelsforbundet EFTA, som omfatter Sveits, Liechtenstein, Island og Norge, iverksatt 22 handelsavtaler. I tillegg har EFTA forhandlet ferdig handelsavtaler med Colombia (2008), Gulf-statene (2009), Panama (2013) og Costa Rica (2013) som ennå ikke er trådt i kraft. EFTA forhandler nå om handelsavtaler med Algerie, India, Indonesia, Malaysia, Thailand, Vietnam og Guatemala. Videre er landbruksavtalene med Israel og SACU (Southern African Customs Union) under reforhandling. Forhandlingene omfatter bl.a. handel med landbruksvarer, både råvarer og bearbejdede varer.

Nye handelsavtaler forelegges Stortinget før iverksettelse.

6 Hovedtrekk i oppgjøret

6.1 Innledning

Regjeringen mener at hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Landbruket skal levere trygg kvalitetsmat. Virkemidlene skal innrettes slik at de bidrar til økt produksjon, og Regjeringen vil arbeide for en høyest mulig selvforsyning av mat av beredskapshensyn. Regjeringen vil gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere kostnadsnivået og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter. Det skal satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og framtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet. Skillet mellom landbrukspolitik og distriktpolitikk skal bli tydeligere. Budsjettstøtten skal gjøres mer produksjons- og mindre arealavhengig, noe som vil komme heltidsbøndene til gode.

Regjeringen vil styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger, og oppheve begrensninger som hindrer effektiv utnyttning av kapasiteten på enkeltbruk. Endringene må skje gradvis i tråd med samarbeidsavtalen, som sier at det skal legges vekt på forutsigbarhet og reformer som kan gi økt lønnsomhet. Oppgjøret skal innrettes på en slik måte at landbrukets sektoransvar for klima og miljø blir ivaretatt.

Prioritering av målene

Regjeringen legger i forslaget til jordbruksoppgjør vekt på å gjennomføre tiltak som øker tilpasningsmulighetene på det enkelte bruk. Bondens råderett over egen eiendom skal styrkes. Det bør være det lokale ressursgrunnlaget og bøndenes egen kompetanse og interesser som avgjør tilpasningene i større grad enn offentlige begrensninger og komplekse tilskuddsordninger. Gjennom å gi bøndene større handlingsrom kan produksjonen utvides og produktiviteten forbedres. Et jordbruk med høyere produktivitet og lavere kostnader er et mer robust jordbruk. Det er et avgjørende grunnlag for et fortsatt sterkt jordbruk over hele landet.

Ny teknologi bedrer bondens arbeidshverdag og reduserer arbeidsomfanget for den samme produksjonen fra år til år, både utendørs og inne i driftsbygningene. Totalregnskapet viser f.eks. at de siste 50 årene har produksjonen økt med om lag 60 pst. og antall bruk i drift er redusert med 130 000 enheter. Likevel utføres det i dag mindre arbeid på hvert bruk enn for 50 år siden. Grunnlagsmaterialet viser at produktivitetsøkningen har avtatt de seneste årene. Forslaget til jordbruksoppgjør prioriterer økt produksjon, samtidig som også andre mål enn produksjonsvolum skal nås og forpliktelsene i gjeldende WTO-avtale overholdes.

De offentlige rammebetingelsene må justeres slik at bøndene kan utnytte produksjonskapitalen mer effektivt. I dimensjoneringen av de økonomiske virkemidlene mener Regjeringen det er riktig å prioritere bruk som har ressursgrunnlag til å være heltidsbruk og en arbeidsplass for profesjonelle utøvere. Større handlingsrom for tilpasninger og bedre inntektsmuligheter er også viktig for å rekruttere ungdom som vil satse på et yrke i landbruksnæringen. Forenkling av strukturprofilen i tilskuddene bidrar både til å legge bedre til rette for gode inntektsmuligheter for heltidsbrukene, og å forenkle virkemidlene og redusere mulighetene for tilpasninger i strid med regelverket.

Forenkling av virkemidlene

Regjeringen vil prioritere å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteordninger. Støttestrukturen skal forenkles og Regjeringen vil gjennomgå konsesjoner, kvoteordninger og differensieringen av tilskuddssatsene i jordbruket. Over tid er det utviklet et unødvendig omfattende og komplisert virkemiddelsystem. Det er nødvendig å forenkle systemet både av hensyn til effektivitet, legitimitet, forvaltning og oversiktighet. Også av hensyn til en åpen og forståelig debatt om politikken på et viktig samfunnsområde, er forenkling nødvendig. Det er også vektlagt i Meld. St. 9 (2011–2012). Regjeringen foreslår en rekke forenklinger i dette forslaget til jordbruksoppgjør. I tillegg varsles det gjennom-

gang av virkemidlene på flere områder, med sikte på økt effektivitet og forenkling. Alle forenklingstiltakene er summert opp i kapittel 6.5.8. Noen tiltak vil kunne gi omfordeling av midler mellom bruk. Av hensyn til forutsigbarhet for de næringsdrivende må noen endringer gjennomføres over tid.

Inntektsutvikling som andre grupper

Gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å sikre tilstrekkelig rekruttering og å nå de landbrukspolitiske målene over tid. Inntektsutviklingen har alltid hatt avgjørende betydning for rammen i jordbruksoppgjørene. I flere tiår har utgangspunktet for inntektspolitikken vært å sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Det er også grunnlaget for årets jordbruksoppgjør. Regjeringen legger vekt på å gjøre jordbruket mindre avhengig av statlige overføringer, redusere jordbrukets kostnadsnivå og gi bonden nye og bedre inntektsmuligheter.

Jordbruksavtalen påvirker direkte bare en del av bøndernes inntektsdannelse. Hovedsakelig påvirker jordbruksavtalen bruttoinntektene, gjennom budsjettoverføringer og inntektsmuligheter fra markedet, gjennom målpriser og adgang til markedsregulering. På kostnadssiden påvirkes først og fremst kraftfôrkostnadene, gjennom prisene på fôrkorn. I noen grad påvirker virkemidlene i avtalen også kapitalkostnadene. Innenfor disse rammene har bønderne selv ansvar for egen inntekt. Nettoresultatet på hvert bruk er i stor grad resultat av aktiviteter og beslutninger hver enkelt bonde foretar. Et lavere kostnadsnivå må få større vekt i arbeidet med å forbedre inntektsmulighetene.

De siste 25 årene har «Totalalkylen for jordbruket» vært lagt til grunn for å måle inntektsutviklingen. Inntektsutviklingen i jordbruket måles i forhandlingssammenheng ved at sektorinntekten i Totalalkylen, normalisert regnskap, divideres på antall årsverk og verdien av det særskilte jordbruksfradraget ved ligningen legges til. Totalalkylen er ikke egnet til å måle inntektsnivå i jordbruket. Inntekten er beregnet med grunnlag i registrerte størrelser (uten noen effektivitetsnormer), og er resultat av en rekke beslutninger de næringsdrivende selv rår over. Totalalkylen er imidlertid egnet til å måle inntektsutviklingen over tid.

Dette forholdet omtalte også Regjeringen Stoltenberg 2 i Meld. St. 9 (2011–2012):

«Totalalkylen gir et rimelig godt uttrykk for forskjellen i relativ inntektsutvikling mellom jordbruket og andre grupper, sett over tid. Totalalkylen er imidlertid av flere grunner mindre egnet til å måle absolutt inntektsnivå i jordbruket. (...) Konsekvensen av disse forholdene er at Totalalkylen ikke kan benyttes til å måle inntektsnivået i jordbrukssektoren.»

Et jordbruksoppgjør kan ikke bedømmes ut fra rammens størrelse isolert. Den underliggende kostnads- og produksjonsutviklingen, og prisutviklingen i det økende antall sektorer som ikke lenger har målpris, har også vesentlig betydning for inntektsutviklingen. Overføring av flere sektorer til den såkalte «volummodellen», snevrer inn det materielle innholdet i rammen, uten at prisutviklingen og inntektsmulighetene påvirkes tilsvarende. En anslått prisøkning lik den generelle prisveksten på 1,6 pst. i 2015, tilsvarer i år om lag 130 mill. kroner i økte inntekter fra produkter hvor målprisene er fjernet (storfe, lam, fjørefkjøtt og egg). Det brukes også midler over avtalen til kostnadssenkende tiltak, infrastruktur- og utviklingstiltak m.v., som ikke inntektsføres direkte i totalregnskapet. Noen av disse midlene har likevel stor direkte betydning for inntektene, og andre har stor betydning for utviklingen over tid, og for måloppnåelsen i landbrukspolitikken.

Konkurranseskraft

Internasjonale forhold påvirker i økende grad rammebetingelsene for det norske jordbruket. Internasjonale råvarepriser har vært svært ustabile de siste årene. Det har bl.a. påvirket jordbrukets produksjonskostnader vesentlig, herunder fôr- og gjødselkostnadene. Importen av landbruksprodukter er økende. Ustabile priser internasjonalt gjør at prisgapet mellom norske og internasjonale råvarepriser varierer betydelig. Det påvirker konkurranseskraften, effekten av importvernet og behovet for råvareprisutjevning for RÅK-industrien. Matsektorens konkurranseskraft, både på kort og lengre sikt, må være en viktig premiss for utformingen av jordbrukspolitikken. Det er en avgjørende premiss for å opprettholde en høy hjemmemarkedsandel.

6.2 Grunnlagsmaterialet

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjettneimnda for jordbruket (BFJ) er gjengitt i kapittel 3. Kort oppsummert har produksjonen i jordbruket

økt med 3 pst. fra 2005 til 2014, ifølge normalisert regnskap. Produksjonen av husdyrprodukter har økt med 8 ½ pst., mens produksjonen av plante- produkter er redusert med 12 pst. Fra 2013 til 2014 budsjetterer Budsjettneemnda med en økning i produksjonen på vel 1 pst. Norsk matindustri hjemmemarkedsandel, målt på verdibasis, har falt fra 86 pst. i 2005 til om lag 80 pst. nå. Importen av landbruksvarer (inkl. fiskefôr) økte med 9 pst. fra 2012 til 2013, til et nivå på 47,3 mrd. kroner. Det er underdekning av norsk storfekjøtt, lammekjøtt, korn og i grøntsektoren, men overskudd av egg og særlig svinekjøtt. Det er en tendens at sentrale jordbruksområder øker sin andel av produksjonen, særlig innenfor kjøttproduksjonen.

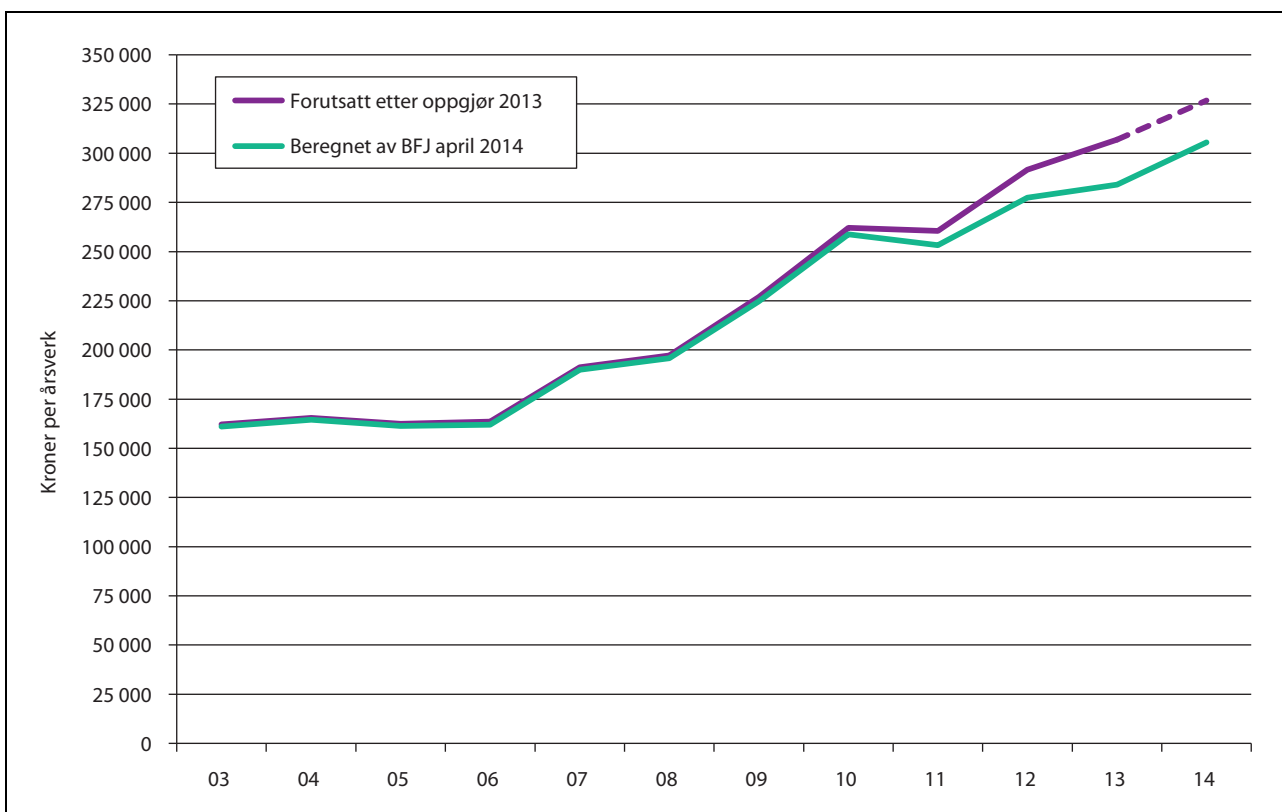
Siden 2005 er jordbruksarealet redusert med 5,6 pst., hvorav 3 prosentpoeng kan knyttes til forbedret registrering som følge av overgang til digitale kart. Arealreduksjonen gjelder særlig korn og andre planteprodukter til menneskemat. Investeringsvolumet nådde tidlig på 2000-tallet sitt laveste nivå etter opptrappingen på 70-tallet. Deretter økte investeringsvolumet til 2006, og har siden da variert rundt samme nivå.

Bruttoinntektene i sektoren økte med 2,3 mrd. kroner, eller 6 pst. fra 2012 til 2014. Kostnadene økte med 1,6 mrd. kroner, eller 6 pst. Det er sær-

lig kraftfôr- og kapitalkostnadene som øker. Sektorens samlede vederlag til arbeid og egenkapital økte svakt fra 2012 til 2013. Fra 2013 til 2014 er det budsjettert med en økning på vel 700 mill. kroner (5,9 pst.).

Totalkalkylen er et sektorregnskap som skal vise totalverdiene som skapes i norsk jordbruk ved utnyttelse av jordbrukets produksjonsressurser. Siden dette er tall fra et sektorregnskap for selvstendige næringsdrivende, hvor inntektene varierer, er det behov for å vurdere inntektsutviklingen over noe tid. Figur 6.1 viser inntektsutviklingen beregnet/prognosert i fjor, sammenlignet med årets tall, med grunnlag i resultatmålet «Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk».

Årets Totalkalkyle viser at sektorens nettoinntekt, før den divideres på antall årsverk, øker sterkere enn fjorårets avtale la til grunn. Men SSB har publisert nye tall for arbeidsforbruket, etter landbruksundersøkelsen i 2013, som viser en langt lavere reduksjon i antall årsverk etter 2010, enn det som ble lagt til grunn i fjor. Det regnes nå med en årlig reduksjon i arbeidsforbruket på 2 ¼ pst., mot om lag 4 pst. per år tidligere. Fra 2012 til 2013 øker inntekten mindre enn beregnet i fjor, mens den øker litt mer enn beregnet i fjor fra 2013 til 2014, til tross for en klart lavere reduksjon i antall årsverk.

Figur 6.1 Inntektsutviklingen i jordbruket 2003 til 2014 (budsjett), ifølge BFJ. Kroner per årsverk i normalisert regnskap, inkl. verdien av jordbruksfradraget.

Tabell 6.1 Inntektsutvikling i jordbruket, BFJ i 2014, samt lønnsutvikling for andre grupper ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene/SSB. Kroner per årsverk og pst.¹

	Andre kr (TBU-nivå)	Andre grupper %	Jordbruk inkl. jordbruksfradrag	Jordbruk %
2006	358 900		162 000	
2007	378 300	5,4 %	189 900	17,2 %
2008	402 100	6,3 %	195 800	3,1 %
2009	419 000	4,2 %	224 700	14,8 %
2010	434 500	3,7 %	258 700	15,1 %
2011	452 700	4,2 %	253 300	-2,1 %
2012	470 800	4,0 %	277 400	9,5 %
2013	489 200	3,9 %	284 100	2,4 %
2014*	505 300	3,3 %	305 500	7,5 %
06 til 14*	146 400	40,8 %	143 500	88,6 %
12 til 14*	34 500	7,3 %	28 100	10,1 %
13 til 14*	16 100	3,3 %	21 400	7,5 %

¹ Tallene for jordbruket inkluderer kompensasjon for økt folketrygdavgift f.o.m. 2012.

* Prognose.

Det har vært overproduksjon av svinekjøtt over flere år. Som følge av det har Budsjettmenda beregnet et brutto pristap i 2014 på om lag 385 mill. kroner. Overproduksjon er iht. avtalsystemet jordbrukets eget ansvar, og gjeldende avtale er m.a.o. ikke til hinder for en bedre inntektsutvikling, dersom markedsbalansen hadde vært bedre.

De siste ti årene har jordbrukssektoren hatt en vekst i bruttoprodukt per timeverk på 4,6 pst. per år. Produktivitsveksten har vært avtagende de siste årene. Svak avlingsutvikling og mindre reduksjon i arbeidsforbruk er viktige årsaker. Ifølge Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene viste tilsvarende produktivitsmål for norsk industri en gjennomsnittlig årlig vekst på 2 ½ pst. de siste ti år. Gjennomsnittlig vekst i Fastlands-Norge var 1,4 pst. Produktivitsveksten i matindustrien har vært svakere enn for øvrig industri de siste årene. Forbedring av produktiviteten vil ha betydning både for sektorens samlede konkurransekraft og verdiskaping.

Tabell 6.1 viser inntektsutviklingen i jordbruket og lønnsutviklingen for alle grupper av lønsmottagere. Inntektsutviklingen for andre grupper er basert på Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppjørene, *Endelig hovedrapport* 31. mars 2014.

Referansebrukene

Referansebrukene bygger på regnskapstall fra 2012 i NILFs driftsgranskinger, som Budsjettmenda har regnet fram til 2014. Driftsgranskingsbrukene er valgt ut blant foretak over en minstegrense, mht. økonomisk driftsomfang. Inntektstallene er gjengitt i kapittel 3. Til forskjell fra Totalkalkylen er avskrivningene i NILFs driftsgranskinger beregnet etter historiske kostnader, og lånt kapital godtgjøres med betalt nominell rente. I NILFs driftsgranskinger føres også etterbetalingen fra TINE på melkeprisen på utbetalingsåret, mens de i Totalkalkylen føres på produksjonsåret. Dette er to, av flere, årsaker til at en vil finne avvik i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene.

Inntektsveksten på melkebrukene er relativt svak fra 2012 til 2013 pga. ekstraordinært høy etterbetaling fra TINE, som ble regnskapsført i 2012. Alle referansebrukene viser en økning i inntekter fra 2012 til 2013, med unntak av svin/korn og egg/planteprodukter. Fra 2013 til 2014 er utviklingen negativ for flere av referansebrukene, sterkest for referansebruk egg/planteprodukter og fjørfekjøtt/planteprodukter. Det er også en nedgang for bruk med korn. I perioden fra 2012 til 2014 er det referansebruk ammeku/storfekjøtt som har størst inntektsøkning. Det øvrige gras-

Tabell 6.2 Virkningen av jordbruksfradraget ved ligningen. Normalisert regnskap. Mill. kroner og kroner per årsverk.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
Spart skatt, mill. kr	824	813	845	807	904	908	907
Verdi før skatt, mill. kr	1 287	1 270	1 320	1 261	1 482	1 489	1 472
Inntektsverdi, kr/årsverk	22 900	23 600	25 700	25 100	30 100	31 000	31 300
Utnyttingsgrad	42,5 %	42,8 %	45,5 %	44,5 %	43,4 %	44,9 %	47,4 %

* Prognose.

Kilde: BFJ

baserte husdyrholdet viser også en god utvikling. Referansebruk egg/planteprodukter har sterkest negativ utvikling, og planteproduksjon i kombinasjon med fjørfekjøtt samt referansebruk svin/korn har også negativ utvikling i toårsperioden. Nettoresultatet i kornproduksjonen påvirkes sterkt av svingninger i gjødselprisene. Volumframregningen for korn er usikker og resultatet svinger fra år til år.

Jordbruksfradraget

Siden innføringen av jordbruksfradraget ved ligningen, har avtalepartene vært enige om å inkludere verdien av det ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket. Budsjettnemnda har beregnet inntektsverdien før skatt de siste årene som vist i tabell 6.2.

Budsjettnemndas anslag, basert på selvangivelser for 2012, viser at jordbruket sparte 904 mill. kroner i skatt pga. jordbruksfradraget. Det utgjør 1 482 mill. kroner omregnet til verdi før skatt. Fra 2012 er jordbruksfradraget utvidet som delkompensasjon for økt folketrygdavgift. For 2014 har BFJ beregnet at jordbruksfradraget har en verdi før skatt på 31 300 kroner per årsverk.

Med grunnlag i tallene fra SSB/BFJ er det lagt til grunn at 29 pst. av en økning i «Vederlag til arbeid og kapital» (ekskl. endring i rentekostnad) per jordbruksbedrift, vil gi grunnlag for økt fradrag. Ved omregning fra spart skatt, til inntektsverdi før skatt, benyttes det en skattesats på 38,4 pst. fra 2015.

6.3 Rammen

6.3.1 Oppbygging av rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av inntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utvik-

lingen i jordbrukets produksjon, kostnadsutvikling, samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper, jf. tabell 6.3. De makroøkonomiske størrelsene er i stor grad basert på SSBs prognoser i Økonomisk utsyn. Fra 2013 til 2014, er det lagt til grunn en årslønnsvekst for lønnsmottagere på 3,3 pst. Fra 2014 til 2015 benyttes SSBs anslag på 3,5 pst.

Teknisk framregning til 2015

Når det gjelder prognoser for produksjonsøkning legger forslaget til jordbruksoppgjør til samme anslag som Jordbrukets forhandlingsutvalg gjorde i sitt krav. Over de siste ti årene har volumet av ikke-varige driftsmidler økt med 0,5 prosentpoeng mindre enn produksjonsvolumet. Dette forholdet er benyttet i prognosen for 2015. Med grunnlag i historiske data er det lagt til grunn en gjennomsnittlig prisøkning i sektorer uten målpris, og prisøkning for ikke-varige driftsmidler, på 2,1 pst. Anslag for utviklingen i kapitalkostnadene er utarbeidet av NILF/Budsjettnemndas sekretariat. Samlet gir dette følgende prognoser:

- Økning i produksjonsvolumet på 0,7 pst. fra 2014 til 2015.
- Prisøkning på 2,1 pst. i gjennomsnitt for inntektsposter som ikke er avtaleregulert. Disse utgjør om lag 40 pst. av brutto markedsinntekter.
- Vekst i volumet av ikke-varige driftsmidler med 0,2 pst. fra 2014 til 2015.
- Prisøkning på jordbrukets ikke-varige driftsmidler på 2,1 pst. fra 2014 til 2015.
- Kapitalslit og leasing er beregnet av Budsjettnemndas sekretariat med grunnlag i samme investeringsnivå i 2015 som i 2014, generell prisvekst på 1,6 pst., og 0,1 prosentpoeng reduksjon i bankenes utlånsrente.
- Normalisert realrentekostnad er beregnet med samme forutsetninger, og økning i lånemassen

Tabell 6.3 Oppbygging av økonomisk ramme. Mill. kroner og pst.

	Grunnlag Mill. kr	Volum	Pris	Mill. kr
0. Markedsinntekter utenom avtalen	29 820	0,7 %	2,1 %	455
1. Driftskostnader	18 837	0,2 %	2,1 %	430
2. Kapitalslit og leasing	7 741			195
3. Normalisert realrentekostnad	1 320			-180
4. Redusert arbeidsforbruk	12 889	-2,2 %	3,5 %	160
A. Sum ramme, forutsatt lik prosentvis inntektsvekst som andre grupper, mill. kroner				150

på 2 pst. til en samlet næringsgjeld på 54 ¾ mrd. kroner.

- 2,2 pst. reduksjon i arbeidsforbruk, som prognosert av Budsjettnemnda.
- 3,3 pst. lønnsøkning for andre grupper fra 2013 til 2014 og 3,5 pst. fra 2014 til 2015.

Totalt gir disse anslagene en prognosert økning i brutto inntekter som følge av økt produksjon og prisøkning i sektorer uten målpris på 455 mill. kroner. Prognosert kostnadsvekst blir 445 mill. kroner.

Rammen

Prognosene over innebærer at jordbruket i gjennomsnitt vil få en prosentvis inntektsvekst som andre grupper, med en ramme for oppgjøret på 150 mill. kroner, jf. linje A i tabell 6.3.

Finansieringen av rammen går fram av tabell 6.4. Målprisene økes fra 1. juli 2014 med en årsvirkning på 340 mill. kroner. Fra 2013 er det vel 60 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra Budsjettnemnda. Disse midlene disponeres som en del av rammen. Bevilgningen over kap. 1150 foreslås redusert med 250 mill. kroner i 2015. Med prognosene i tabell 6.3 vil verdien av jordbruksfradraget endre seg lite.

Rammen legger til rette for en inntektsøkning på 3,5 pst. fra 2014, før oppgjør, til 2015. Deler av rammen (målprisendringer fra 1. juli og omdisponering innenfor budsjettet) får inntektseffekt allerede i 2014. Det vil gi en inntektsøkning på om lag 1 ¼ pst., eller 3 500 kroner per årsverk i 2014 ift. Totalkalkylens opprinnelige budsjett før oppgjør, dersom de foreslåtte økningene i målpriser realiseres fra 1. juli. Det resterende vil komme som ytterligere inntektsvekst i 2015. I svineholdet vil prisene kunne økes uten endring av målprisen dersom markedsbalansen bedres.

Basert på tall fra nasjonalregnskapet og SSBs forbruksundersøkelser anslås det isolerte utslaget av økte målpriser å utgjøre ¼ prosentpoeng i matprisindeksen, eller om lag 140 kroner per år i økt matvareutgift for en gjennomsnittshusholdning. Det gjelder dersom de økte målprisene realiseres i markedet og den økte råvarekostnaden veltes over på forbrukerne.

Udisponerte midler

Totalt kan 150,7 mill. kroner omdisponeres i 2014. Det legges opp til følgende omdisponering:

- 34,8 mill. kroner disponeres til prisnedskrivning til norsk korn (post 73.19)

Tabell 6.4 Finansiering av rammen. Mill. kroner.

Netto endring i målpriser fra 1. juli 2014	340
Endret bevilgning på kap. 1150 i 2015	-250
Overførte midler fra 2013	60
SUM ramme med inntektsvirkning i 2015	150

Tabell 6.5 Målprisendringer fra 1. juli 2014.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg/kr	Målpris Kr/kg	Endring fra 1.7.14 Kr/l/kg	Endring fra 1.7.14 Mill. kr
Melk, ku og geit	1530,8	5,05	0,15	229,6
Gris	128,9	31,64	0,00	0,0
Poteter	187,2	4,04	0,20	37,4
Grønnsaker og frukt	1847,2		3,4 %	63,1
Norsk matkorn	198,9	2,93	0,05	9,9
Sum målprisutslag				340,0

- 110,9 mill. kroner tilføres Landbrukets utviklingsfond (post 50.11)
- 5 mill. kroner tilføres driftskostnader, utredninger og evalueringer (post 01)

6.4 Fordeling på priser og tiltak

6.4.1 Økning i målprisene

Foreslåtte endringer i målprisene er vist i tabell 6.5. Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 340 mill. kroner.

Næringsmiddelindustrien

Regjeringen legger vekt på at næringsmiddelindustriens konkurransekraft skal opprettholdes. Bevilgningen til råvareprisutjevningsordningen (post 70.12) skal ta hensyn til svingninger i volumer,

endringer i internasjonale priser, endringer i målpriser og tilskuddsendringer som påvirker råvareprisene til industrien, samt virkninger som følge av mulige svingninger i valutakurser. Med grunnlag i prognoser for forbruk, foreslås en reduksjon i bevilgningen på 26,3 mill. kroner. Målprisene for korn økes med 5 øre per kg. Prisnedskrivingsstilskuddet til alt norsk korn økes tilsvarende med 5 øre per kg, slik at råvareprisene til matmel og kraftfôr blir uendret.

6.4.2 Endring i bevilgninger over avtalen

Bevilgningene på kap. 1150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen, foreslås endret som vist i tabell 6.6. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av vedlegg 1. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kapittel 7.

Tabell 6.6 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen. Mill. kroner.

Post	Endring	Budsjett 2014
01 Driftskostnader, utredninger og evalueringer	10,0	2,5
50 Fondsavsetninger	-50,0	1 190,6
70 Markedsregulering	-34,3	290,8
71 Tilskudd til erstatninger m.m.	-2,9	72,0
73 Pristilskudd	62,8	2 539,5
74 Direkte tilskudd	-163,4	8 442,4
77 Utviklingstiltak	-28,7	275,8
78 Velferdsordninger	-43,5	1 601,8
SUM KAP. 1150	-250,0	14 415,4

Tabell 6.7 Beregnet helårsvirkning på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, inkl. anslåtte kostnadsendringer til 2015, men uten volumendringer fra 2014 til 2015. Kroner per årsverk.¹

		Årsverk	2014 før oppgjør	Endring fra 2014 før oppgjør til 2015
1	Melk. 24 årskyr, landet	1,95	335 700	8 300
2	Korn. 337 daa, landet	0,43	183 500	-21 100
3	Sau. 153 vinterfôra, landet	1,30	248 600	10 400
4	Melkegeit. 115 årsgeiter, landet	1,78	348 700	4 700
5	Svin/korn. 50 avlssvin, landet	1,70	227 400	-12 900
6	Egg/planteprod.7000 høner, landet	1,57	257 200	-9 100
7	130 daa poteter + 429 daa korn, landet	1,45	472 200	21 600
8	29 ammekyr, landet	1,24	306 300	6 700
9	50 daa frukt og bær, landet	1,90	330 900	6 100
10	Fjørfe-slakt og planteprodukter, landet	1,12	400 200	33 000
11	Økologisk melk. 23 årskyr, landet	1,99	350 000	14 500
12	Melk. 13 årskyr, landet	1,59	286 300	300
13	Melk. 37 årskyr, landet	2,29	367 300	22 700
14	Melk. 54 årskyr, landet	2,42	410 500	40 200
15	Melk. 26 årskyr, Østlandets flatbygder	2,07	359 700	9 700
16	Melk. 22 årskyr, Østlandet andre bygder	1,92	343 300	10 000
17	Melk. 34 årskyr, Agder/Rogaland Jæren	1,84	395 600	16 600
18	Melk. 20 årskyr, Agder/Rogaland andre bygder	1,70	309 200	7 700
19	Melk. 22 årskyr, Vestlandet	1,93	311 000	6 600
20	Melk. 26 årskyr, Trøndelag	2,06	331 100	11 700
21	Melk. 23 årskyr, Nord-Norge	1,95	343 600	17 400
22	Korn. 228 daa, Østlandet	0,33	47 100	-12 500
23	Korn. 707 daa, Østlandet	0,73	351 400	-16 600
24	320 daa korn + 26 avlssvin, Trøndelag	1,01	332 600	-17 700
25	Sau. 133 vinterfôra, Vestlandet	1,44	189 100	3 200
26	Sau. 155 vinterfôra, Nord-Norge	1,13	336 000	12 700
27	Sau. 257 vinterfôra, landet	1,69	315 300	44 400
28	Samdrift melk. 43 årskyr, landet	2,63	391 100	30 800

¹ Fullt utslag i 2015 inkl. samme pris- og kostnadsutvikling fra 2014 til 2015 som lagt til grunn for rammen, inkl. endret verdi av jordbruksfradraget. For svin og egg er det inntektsmuligheter ved bedret markedsbalanse.

6.4.3 Utslag på referansebrukene

Tabell 6.7 viser utslaget av pris- og tilskuddsendringer, inkl. forutsetninger om pris- og kostnadsendringer, og økt utnyttning av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene for rammen, jf. tabell 6.3. Det innebærer:

- gjennomsnittlig prisvekst på 2,1 pst. for produksjoner uten målpris
- generell kostnadsvekst på 1,6 pst. og prisvekst på 2,1 pst. for ikke-varige driftsmidler
- 0,1 prosentpoeng rentereduksjon i 2014
- uendrede råvarepriser for kraftfôr

Budsjettmemndas sekretariat har beregnet inntektsendringen fra 2014 til 2015. Beregningen i tabell 6.7 inkluderer ikke volumendringer (produktivtvekst) fra 2014 til 2015. Budsjettmemnda har beregnet at slike endringer utgjør 6 000 til 9 000 kroner per år for de fleste produksjoner, med unntak for korn hvor negative avlingstrender gjør at volumendringer ikke bidrar positivt til nettoinntekten.

6.5 Andre hovedpunkter

Regjeringen legger opp til en fordelingsprofil med grunnlag i prioriteringene som er omtalt i kapittel 6.1. Det er lagt vekt på å legge til rette for økt produksjon ved å prioritere produksjonsavhengig støtte og fjerne tak og begrensninger. Distriktsprofilen er i stor grad opprettholdt, og det foreslås en viss omfordeling fra mindre bruk til heltidsbruk. Videre prioriteres tiltak for å forenkle virkemidlene. Noen omtales under de enkelte sektorene, og alle er summert opp i kapittel 6.5.8.

6.5.1 Produksjonstilskudd

Det er i dag flere vilkår for å være berettiget produksjonstilskudd, bl.a. må foretaket ha en avgiftspliktig omsetning på minst 20 000 kroner. Omsetningen må ikke være tilknyttet jordbruksvirksomhet. Kontroll av omsetningskravet krever en del forvaltning og fungerer ikke som avskjæring mot næringsvirksomhet. Omsetningskravet avvikles som grunnvilkår, og i stedet heves bunnfradraget med 3 000 kroner, som en nedre avgrensning.

Det foreslås videre å flate ut all strukturprofil i arealtilskuddene, slik også Jordbrukets forhandlingsutvalg foreslo for arealtilskudd til grovfôr i kravet. I husdyrtilskuddene slås noen strukturtrapper sammen og øverste satsintervall heves. Beløpstaket per foretak i tilskudd til husdyr avvikles.

6.5.2 Melk, storfekjøtt og sau

Melk

For å øke melkeproduzentenes tilpasningsmuligheter og bedre mulig utnyttelse av det lokale ressursgrunnlaget og kapitalen, foreslås følgende endringer i kvoteordningen for melk:

- å innføre ett felles produksjonstak for alle melkeforetak på 1 200 000 liter
- å avvikle særbestemmelsene for samdrifter i forskrift om kvoteordningen for melk og i forskrift om produksjonstilskudd
- å redusere kravet til andel kvote som må bli solgt til staten fra 50 til 20 pst. av omsatt kvotemengde
- å igangsette en utredning av konsekvensene ved å gjøre produksjonsregionene større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015
- endringene gjennomføres både for kumelk og geitemelk, med unntak for regioninndelingen
- målprisene på melk foreslås økt med 15 øre per liter, tilsvarende 230 mill. kroner
- satsene i driftstilskuddet til melkeproduksjon økes med 1 000 kroner
- det innføres tilskudd for 50 kyr og oppover, tilsvarende satsen for andre storfe

Figur 6.2 viser distrikts- og strukturprofilen i budsjettstøtten (pristilskudd, produksjonstilskudd og avløsertilskudd) til melkeproduksjon, inkl. endringene som foreslås i denne proposisjonen. Figuren viser eksempelvis at et bruk med 60 kyr på Jæren får halvparten så mye i tilskudd per ku, som et bruk med 15 kyr.

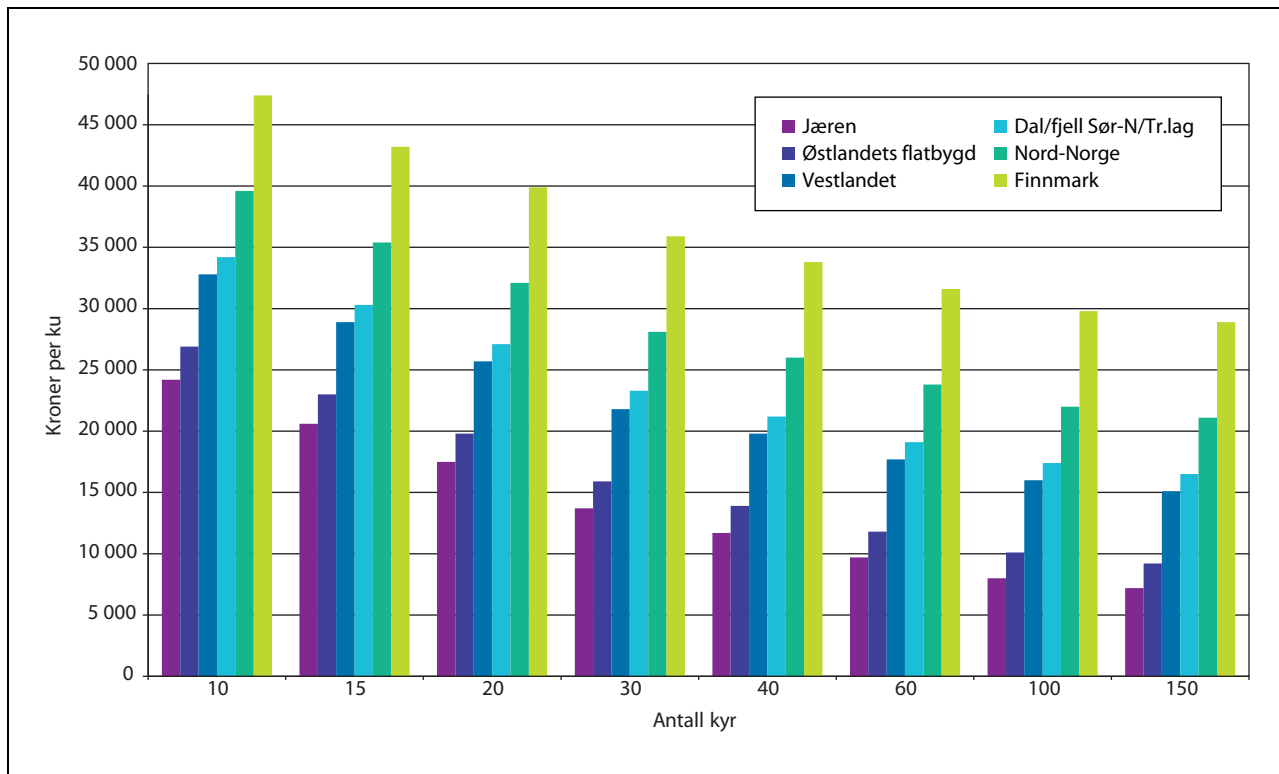
Distriktstilskuddene til melk og kjøtt endres ikke. Figur 6.3 viser distriktstilskudd til melkebruk med 30 kyr i ulike områder.

Ammeku/storfekjøtt

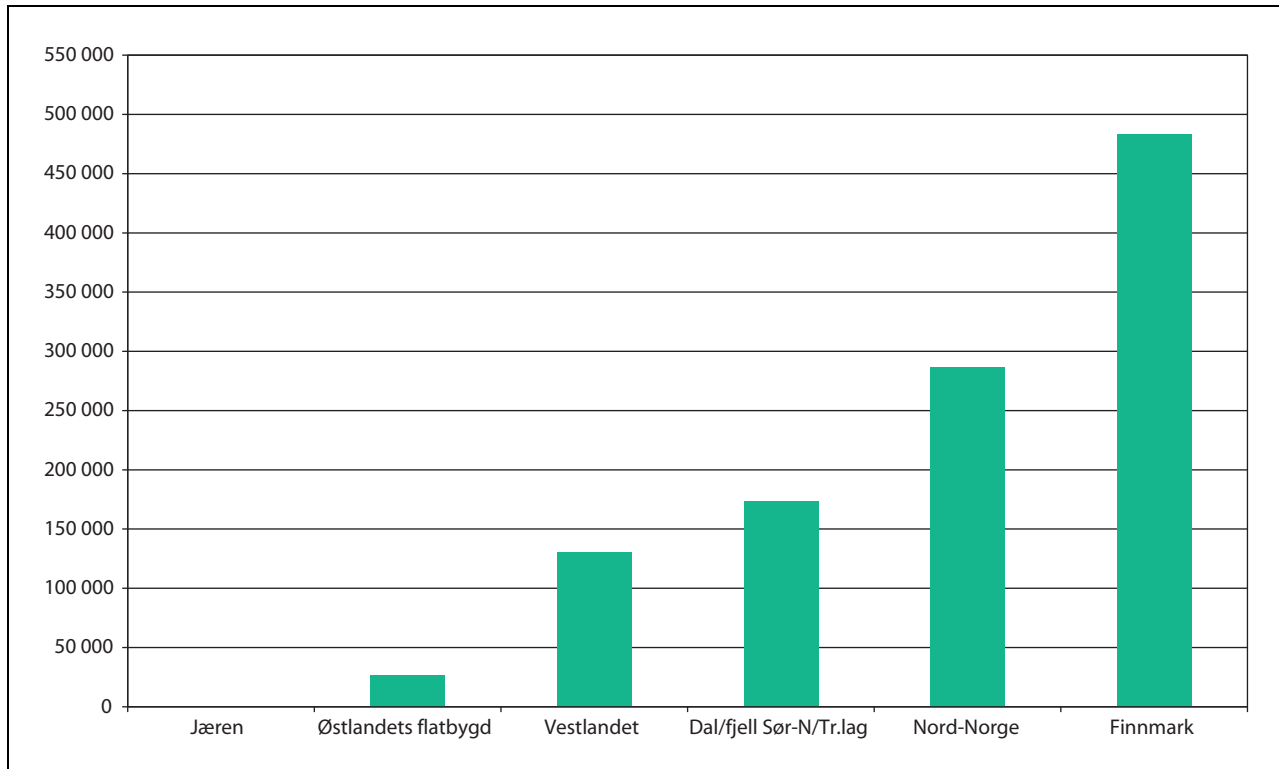
- I husdyrtilskuddet etableres en felles sats opp til 50 kyr.
- Driftstilskuddet økes med 1 000 kroner per foretak over 40 kyr.

Sau/lam

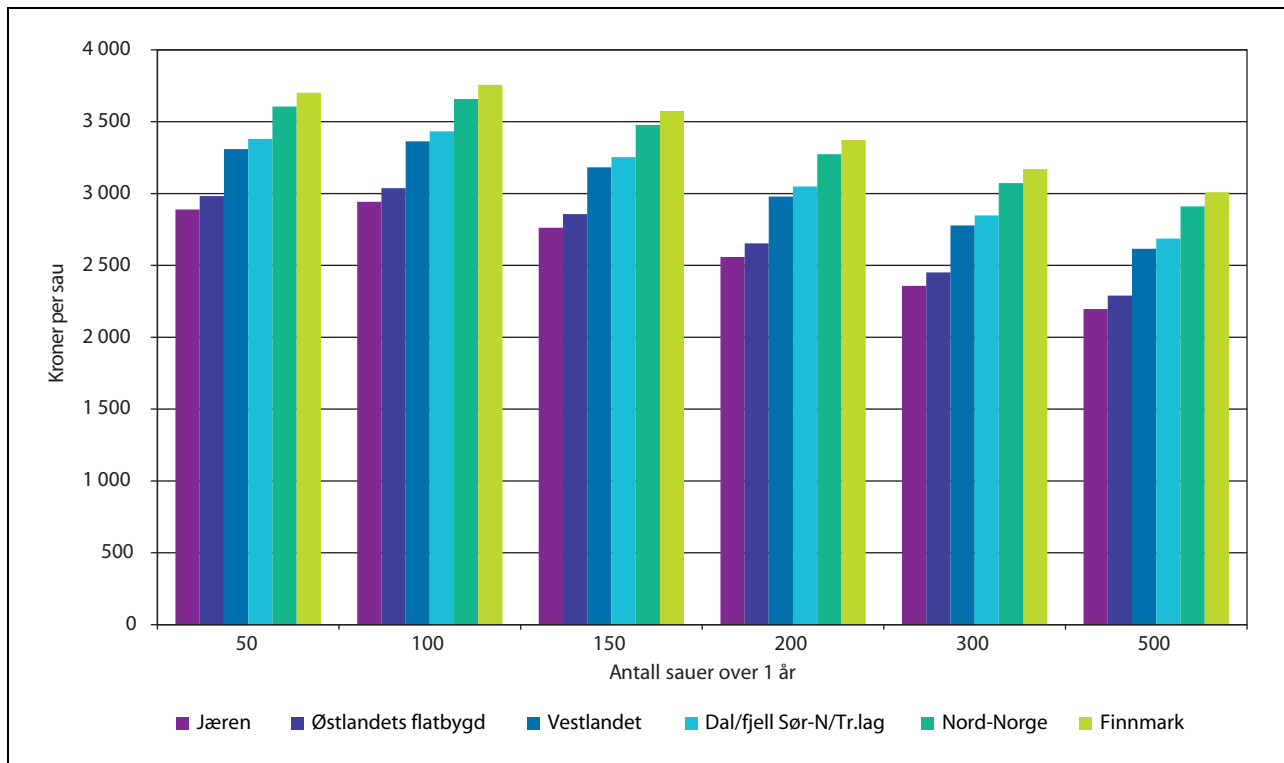
- Det utbetales husdyrtilskudd sau uavhengig av driftsform, inkl. utegangersau.
- I husdyrtilskuddet reduseres antall satsintervaller til 2, og om lag 300 mill. kroner overføres til tilskudd til lammeslakt, som økes med 370 mill. kroner, for å stimulere økt produksjon.

Figur 6.2 Budsjettstøtte over jordbruksavtalen til melkeproduksjon, inkl. forslaget til jordbruksoppkjøp. Kroner per ku med ulikt driftsromfang, i ulike områder.

Figur 6.3 Distriktstilskudd til melkeproduksjonsforetak med 30 melkekyr, i ulike områder. Kroner per foretak.

Figur 6.4 Budsjettstøtte over jordbruksavtalen til sauehold, inkl. forslaget til jordbruksoppgjør. Kroner per sau over 1 år, med ulikt driftsomfang, i ulike områder.

Figur 6.4 viser distrikts- og strukturprofilen i budsjettstøtten (pristilskudd, produksjonstilskudd og avløsertilskudd) til sauehold, inkl. endringene som foreslås i denne proposisjonen. Figuren viser eksempelvis at et bruk med 300 sauer på Vestlandet vil motta om lag 500 kroner mindre per sau enn et bruk med 50–100 sauer.

6.5.3 Korn og kraftfôr

Det foreslås at målprisene på korn og oljefrø økes med 5 øre per kg, som vil gi en brutto inntektsøkning i sektoren på om lag 50 mill. kroner ved normalårsavlinger. Prisnedskrivningstilskuddet til norsk korn økes med 5 øre per kg. Prisen på råvarer til mel og kraftfôr blir dermed ikke endret som følge av jordbruksoppgjøret.

6.5.4 Grøntsektoren og poteter

Målprisene for frukt og grønnsaker økes innenfor en ramme på 3,4 pst. Målprisen på matpoteter økes med 20 øre per kg.

- Tilskudd til fruktlager avvikles og bevilgningen overføres til distriktstilskuddet til frukt, bær og grønnsaker, ved at satsene heves tilsvarende.

- I distriktstilskuddet avvikles kvantumsavgrensingen for frukt og bær, og satsene justeres tilsvarende kostnaden ved det. Beløpsavgrensingen avvikles for veksthusgrønnsakene tomat, slangeagurk og salat.

6.5.5 Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Bevilgningen til LUF reduseres med 50 mill. kroner. Innvilgningsrammen fra fondet foreslås redusert med 51 mill. kroner, inkl. rentestøtteordningen i 2015. I tillegg tilføres fondet 110,9 mill. kroner i 2014 av ledige midler på avtalen.

Det foreslås å spisse innretningen på fondet. Forslaget innebærer bl.a. følgende:

- Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv økes med 24 mill. kroner.
- Tilskudd til rekruttering, likestilling og kompetanse i landbruket økes med 4 mill. kroner til en ny flerårig satsing til utvikling av gründerkompetanse i landbruket.
- Tilskuddsmidler til skogbruk økes med 10 mill. kroner.
- Tilskudd til SMIL-ordningen reduseres med 70 mill. kroner til 155 mill. kroner, inkl. dreneringstilskuddet, i 2015 og formålet innsnevres.

- Forvaltning av regionale midler til bioenergi overføres til nasjonalt nivå.
- Nasjonal grense for maksimalt tilskudd til investeringer innenfor de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene (BU-midlene) avvikles.

6.5.6 Utredning av miljøvirkemidlene

Det legges opp til å gjennomføre en helhetlig utredning av miljøvirkemidlene under miljøprogrammene til jordbruksoppgjøret 2015 med sikte på målretting og forenklinger for miljø, næring og forvaltning, redusere antall støtteordninger og øke formålseffektiviteten ved virkemiddelbruken. Utredningen omfatter følgende ordninger: Areal- og kulturlandskapstilskuddet, Tilskudd til dyr på beite, Tilskudd til bevaringsverdige storferaser, Regionalt miljøprogram, Spesielle miljøtiltak i jordbruket, Investeringstøtte til organisert beitebruk, Klima- og miljøprogrammet, Utvalgte kulturlandskap og Verdensarvområdene. Det legges til grunn at utredningen skal gjennomføres i lys av hovedmålsettingene som er satt for landbrukspolitikken, og vurderes opp mot øvrig regelverk på området. Utredningen skal også se på landbruket sitt sektoransvar på miljøområdet. Utredningen skal ses i sammenheng med virkemidler på Klima- og miljødepartementets område. I årets oppgjør foreslås:

- å avvikle forskrift om miljøplan og at nødvendige krav ivaretas gjennom forskrift om produksjonstilskudd og Kvalitetssystemer i landbruket
- å redusere utviklingsmidlene til økologisk jordbruk med 12 mill. kroner og øke tilskuddet til økologisk husdyrhold, samt fjerne soneinndelingen

6.5.7 Velferdsordningene

Forslaget innebærer:

- Uendrede satser i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid og ved sykdom.
- I ordningen tilskudd til avløsning ved ferie og fritid likestilles alle typer foretak med krav om dokumentasjon av avløserutgifter. Det innføres en felles sats for alle melkekyr og alle melkegeiter.
- Det gjennomføres en evaluering av ordningen tilskudd til avløsning ved sykdom m.m. med sikte på en forenkling for å oppnå en mindre krevende forvaltning og mer forutsigbarhet for tilskuddssøkerne.

- Ordningen tilskudd til tidligpensjonsordningen for jordbrukere avvikles, men opprettholdes for dem som allerede er inne i ordningen.

6.5.8 Forenkling

Oppsummert foreslår Regjeringen følgende forenklinger av virkemidlene:

De ti viktigste forenklingforslagene

1. Felles kvotetak for alle typer melkeforetak (samdrifter og enkeltbruk)
2. Avvikle det særskilte samdriftsregelverket med antalls- og avstandskrav
3. Flate ut all strukturprofil i arealtilskuddene
4. Slå sammen satsintervaller i tilskudd til husdyr
5. Innføre tilskudd for mer enn 50 kyr på samme nivå som for andre storfe
6. Fjerne samdriftsregelverket i produksjonstilskuddsforskriften
7. Utbetale samme tilskudd til sau uavhengig av driftsform (vanlig sau og utegangersau)
8. Igangsette arbeid med ny IKT-plattform for produksjonstilskudd (eStil)
9. Redusere bevilgningen til spesielle miljøtiltak i jordbruket med 70 mill. kroner, og innnevne formålet
10. Avvikle omsetningskravet for å være berettiget produksjonstilskudd og i stedet heve bunnfradraget

Tilskudd som foreslås avviklet i sin helhet

11. Avvikle tilskudd til fruktlager og i stedet utbetale tilskuddet direkte til produsenter av frukt, bær og grønnsaker
12. Avvikle tilskudd til tidligpensjonsordningen for jordbrukere, men opprettholde den for dem som allerede er inne i ordningen
13. Avvikle overføring til Sametingets midler til næringsformål under LUF
14. Avvikle praktikantordningen
15. Avvikle tilskudd til kadaverhåndtering
16. Avvikle tilskudd ved tap i epleproduksjonen forårsaket av rognebærmøll
17. Avvikle erstatning ved tap av sau på beite
18. Fjerne tilskudd til prisnedskrivning av korn i pelsdyrfôr og erstatte det med administrative tollnedsettelse som for fiskefôr (frihandelsnæring)

Andre forenklinger

19. Fjerne beløpstaket i tilskudd til husdyr
20. Fjerne kvantumstaket for frukt og bær i distriktstilskuddet
21. Fjerne beløpstaket for veksthusgrønnsaker i distriktstilskuddet og redusere antall tilskuddssoner
22. Avvikle struktur differensiering for melkeproduksjon i avløsertilskuddet
23. Avvikle forskrift om miljøplan og ivareta nødvendige krav gjennom forskrift om produksjonstilskudd og Kvalitetssystemer i landbruket
24. Redusere utviklingsmidlene til økologisk jordbruk med 12 mill. kroner og fjerne soneinndelingen i tilskudd til økologisk husdyrproduksjon
25. Overføre forvaltning av regionale midler til bioenergi til nasjonalt nivå
26. Avvikle nasjonal grense for investeringstilskudd innenfor BU-ordningen
27. Avvikle midler til Innovasjon Norge under sentrale BU-midler
28. Avvikle lokal forvaltning av BU-midler i Valdres og Nord-Gudbrandsdal
29. Forenkle tilskudd til veterinærreise og delvis samordne med tilskudd til semin

Utredninger, med sikte på forenkling

30. Utrede konsekvensene av å gjøre produksjonsregionene i kvoteordningen for melk større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015
31. Gjennomføre en helhetlig utredning av miljøvirkemidlene under miljøprogrammene til jordbruksoppkjøret 2015 med sikte på målretting og forenklinger for miljø, næring og forvaltning, redusere antall støtteordninger og øke formålseffektiviteten ved virkemiddelbruken
32. Evaluere ordningene tilskudd til avløsning ved sykdom m.m. og tilskudd til sykepenges, med sikte på forenkling
33. Revidere og forenkle forskrift om produksjonstilskudd
34. Utrede konsekvenser av å avvikle tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng og erstatning for tap av bifolk

7 Nærmere om viktige politikkområder

7.1 Erstatninger

Formålet med erstatningsordningene er å redusere økonomiske tap som oppstår ved produksjonssvikt forårsaket av klimatiske forhold det ikke er mulig å sikre seg mot.

For 2014 er det bevilget 72 mill. kroner i tilskudd til erstatninger m.m. Dette er 30 mill. kroner mer enn hva som er regnet som behovet i et normalår, og skyldes store overvintrings- og avlingsskader i 2013, der en betydelig del av utbetalingene kommer i 2014. Forbruksprognosen fra Statens landbruksforvaltning (SLF) viser anslag på 51 mill. kroner i 2015 basert på et normalår for skadeomfang. Tabell 7.1 nedenfor gir en oversikt over de ulike erstatningsordningene med tilskudd fra kap. 1150.

Regelverket for erstatningsordningene gir en komplisert og arbeidskrevende forvaltning. Ordningene er gjennomgått flere ganger med tanke på forenkling, men fortsatt er dette krevende ordninger å forvalte.

I tråd med regjeringens mål om enklere regelverk og mindre byråkrati, foreslås det å avvikle to av delordningene under erstatninger. Det gjelder tilskudd ved tap i epleproduksjon forårsaket av rognebærmøll, og erstatning ved tap av sau på beite. Videre foreslås det at det fram til forhandlingene i 2015 utredes konsekvenser av å avvikle ordningene for tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng og erstatning for tap av bifolk.

Erstatning ved klimabetingede skader i planteproduksjon

Formålet med ordningen er å hjelpe foretak økonomisk som uforskyldt får avlingsskader som følge av klimatiske forhold de ikke kan påvirke, og som ikke dekkes av alminnelig tilgjengelige forsikringsordninger.

SLF har nylig hatt forslag til en revidert beregningsforskrift for grovfôr på høring. Forslagene vil forenkle disse beregningene betydelig.

Tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng

I enkelte år kan noen oppleve at betydelige engarealer ødelegges av isbrann. Dersom enga tilsås så tidlig som mulig på våren med ettårig raigras e.l., vil foretaket likevel kunne høste en brukbar fôravling samme år. Formålet med ordningen er å stimulere til tidlig reparasjon, og dermed redusere grunnlaget for ev. erstatning for avlingsskade på høsten.

I vilkåret for erstatning for avlingsskader heter det bl.a. at erstatningen skal avkortes dersom foretaket ikke har drevet forsvarlig, eller gjort det som normalt kan forventes for å forebygge tap. Derfor er i prinsippet tidlig reparasjon av vinterskadd eng på våren uansett et krav for å være berettiget erstatning for avlingsskade.

Normalforbruket på ordningen var i mange år 4 mill. kroner, mens utbetalingene i 2013 var på 26,1 mill. kroner. Prognosen for 2014 er 18 mill.

Tabell 7.1 Tilskudd til erstatninger m.m. Mill. kroner.

Ordning	Regnskap 2013	Budsjett 2014	Prognose 2015
Avlingssvikt i planteproduksjon	51,8	62,0	39,5
Reparasjon av vinterskadd eng	26,1	4,0	5,8
Rognebærmøllskade, epleproduksjon	0,0	0,2	0,2
Tap av bifolk	0,6	0,3	0,3
Tap av sau på beite	2,2	2,7	2,7
Svikt i honningproduksjon	0,6	2,8	2,5
Totalt	81,3	72,0	51,0

kroner (hvorav ca. 12 mill. kroner er saker fra 2013 som ikke er ferdig behandlet).

Kostnaden ved å reparere eng varierer betydelig avhengig av reparasjonsmetode og teknologiske løsninger. Ved enkel direktesåing kan tilskuddet på 330 kroner per daa utgjøre en betydelig del av kostnaden. De siste årene har forvaltningen hatt mange klagesaker under denne ordningen, koplet til avslag grunnet mangelfull dokumentasjon av skader og avkorting koplet til bruk av risikobaserte sorter. Det foreslås derfor at SLF fram til neste jordbruksoppkjør utreder konsekvenser av en avvikling av ordningen der midlene flyttes til produksjonsavhengig støtte.

Erstatning for tap av bifolk

Dette er en ordning som erstatter bifolk som ikke overlever vinteren. I et normalår er bevilgningen satt til 0,3 mill. kroner, mens forbruket i 2013 var på 0,6 mill. kroner. Det foreslås at også denne ordningen innlemmes i utredningsmandatet til SLF nevnt ovenfor.

Erstatning for svikt i honningproduksjon

Denne ordningen erstatter klimabetinget produksjonsvikt i honningproduksjon etter samme prinsipper som for avlingssvikt. Budsjettet for 2014 er 2,8 mill. kroner. Det foreslås ikke endringer i denne ordningen.

Tilskudd ved tap i epleproduksjon forårsaket av rognebærmøll

Ved jordbruksoppkjøret i 2008 ble partene enige om å innføre en midlertidig ordning som kunne gi epleprodusenter som får store avlingsskader forårsaket av rognebærmøll, en økonomisk sikkerhet. Den skulle gjelde inntil det var tilgjengelige metoder eller midler som kunne gi en tilfredsstillende beskyttelse mot slike angrep. Perioden som ordningen har eksistert, burde være tilstrekkelig for at epleprodusentene har skaffet seg metoder eller midler som kan gi tilstrekkelig beskyttelse mot angrep av rognebærmøll.

Total utbetaling av tilskudd i perioden 2010 til 2013 er liten, og står ikke i forhold til kostnadene ved å forvalte ordningen. I den perioden forskriften har vært gjeldende, er det utbetalt tilskudd til sju søkere, med et samlet beløp på 116 427 kroner. Alle utbetalingene gjelder for skadeåret 2010.

Det foreslås at ordningen avvikles fra 2015.

Erstatning ved tap av sau på beite

Ordningen har hatt som formål å erstatte katastrofepregede tap av sau på utmarksbeite som ikke dekkes av vanlige forsikringsordninger. Normalt skulle dette gjelde enkelthendelser som dyr tatt av ras, flom o.l. Den gjennomsnittlige årlige utbetalingen i perioden 1995 til 2005 var i overkant av 360 000 kroner, og det ble behandlet i gjennomsnitt 18 saker per år.

Etter en forskriftsrevisjon i 2004, der katastrofebegrepet ble forsøkt konkretisert til økonomisk verdi på tapet, har det delvis blitt utviklet en annen forvaltningspraksis enn tilsiktet gjennom at tapet ikke knyttet til spesielle hendelser, men vurderes på totalen gjennom beitesesongen. Antall saker og utbetalinger har økt betydelig. Gjennomsnittlig utbetaling per år i perioden 2006 til 2012 var 2,3 mill. kroner, og det er utbetalt erstatning i gjennomsnittlig 100 saker per år. Forbruket er økende, og det er budsjettet med 2,7 mill. kroner i 2014.

Det har vært vanlig at de samme foretakene får erstatning over denne ordningen flere ganger i løpet av få år. 29 pst. av foretakene som har mottatt erstatning i Møre og Romsdal har mottatt erstatning tre ganger eller mer i perioden 2007 til 2013. I Sogn og Fjordane er det 20 pst. som har fått tre eller flere utbetalinger. Dette samsvarer ikke med ordningens intensjon om at det var katastrofepregede enkelthendelser foretakene skulle kompenseres for. Dyrevelferdsmessig er det heller ikke gunstig at foretak får slike erstatninger år etter år knyttet til tapsårsaker som alvold og flått.

Det foreslås at ordningen avvikles fra 2015.

7.2 Landbrukets utviklingsfond

Ordningene under Landbrukets utviklingsfond (LUF) omfatter virkemidler innenfor næringsutviklings- og miljøtiltak, herunder bl.a. tilskuddsordninger, programmer og utviklingsmidler.

7.2.1 Økonomisk oversikt over fondet

LUF hadde per 31. desember 2013 en egenkapital på 2 062 mill. kroner. Av dette var 1 566 mill. kroner innestående i Norges Bank, inkl. a konto i Innovasjon Norge. 504 mill. kroner var utestående investeringslån forventet tilbakebetalt innen 2020. Tabell 7.2 viser kapitalsituasjonen i LUF, herunder endring i egenkapital og likviditet. Fondet har

Tabell 7.2 Framføring av kapital situasjonen i LUF for 2013-2015 etter årets jordbruksoppgjør med basis i regnskap for 2013 og prognoser over framtidige utbetalinger. Mill. kroner.

	2013	2014	2015
Bevilgning ¹	1158,7	1190,7	1140,7
Engangsmidler	12,8	110,9	
Engangsbevilgning til styrking av fondet	275		
Renteinntekter	26,2	24,9	28,0
Andre inntekter	12,7	12,0	11,0
Sum tilførsel	1485,4	1338,5	1179,7
Utbetaling av tilskudd ekskl. rentestøtte	1240,1	1438,2	1382,8
Andre kostnader	63,7	59,2	59,2
Endring i innvilgningsramme ekskl. rentestøtte			-50,9
Rentestøtte- utbetalinger	50,8	62,2	62,3
Sum utbetalinger	1354,6	1559,6	1453,4
Resultat- endring i egenkapital	130,8	-221,1	-273,7
Likviditet, innestående i Norges Bank, inkl. a konto IN	1565,7	1429,2	1240,2
Utestående investeringslån	503,9	411,8	327,1
Kortsiktig gjeld	-7,8		
Utestående fordringer	0,3		
Egenkapital LUF per 31.12	2062,1	1841,0	1567,3

¹ Bevilgningsbeløpet for 2014 er redusert med 6 mill. kroner i forhold til beløpet oppgitt i Prop. 164 S (2012–2013). Dette skyldes rammeoverføring av 6 mill. kroner av rammen til utviklingstiltak innen økologisk landbruk fra fondet til kap. 1150, post 77.13 Norsk Landbruksrådgivning. Prognoser for utbetalinger er ellers basert på SLFs statusrapport for LUF 2013.

også et ansvar i form av innvilgede, men ikke utbetalte tilskudd.

Ansvar per 31. desember 2013 var på 2 178 mill. kroner. Det totale ansvaret på LUF har økt betydelig etter innføring av rentestøtteordningen i 2003. Mens de fleste andre tilsagn kommer til utbetaling i løpet av en 5-årsperiode, har rentestøtteordningen en planlagt utbetalingsperiode på 15 år. De faktiske utbetalingene fra rentestøtteordningen er avhengig av det generelle rentenivået.

Det foreslås at LUF tilføres 110,9 mill. kroner i 2014 gjennom om-disponering av udisponerte midler i 2014, jf. tabell 7.2.

Bevilgingen til fondet for 2015 foreslås satt til 1 140,7 mill. kroner. Innvilgningsrammen for tilskudd for 2015 foreslås satt til totalt 1 381,8 mill. kroner, inkl. rentestøtte.

Fondets resultat i 2015 blir prognosert til -273,7 mill. kroner. Endring i disponibel likviditet for 2015 prognoseres til -189 mill. kroner. Erfaringstall viser at den faktiske utviklingen kan avvike noe fra prognosene, bl.a. som følge av frafall i ansvar. Kapitalsituasjonen og likviditetsutviklingen for LUF må fortsatt holdes under oppsyn.

7.2.2 Innvilgningsramme for LUF

Tabell 7.3 viser innvilgningsramme for LUF i 2014, jf. Prop. 164 S (2012–2013) *Jordbruksoppgjøret 2013 – endringer i statsbudsjettet for 2013 m.m.*, forslag til innvilgningsramme 2015, samt endring i innvilgningsramme fra 2014 til 2015.

Tabell 7.3 Innvilgningsramme for LUF. Mill. kroner.

Ordning	2014	2015	Endring 2014–2015
Bedriftsrettede midler til investering og utvikling (BU-midler)	528,0	528,0	0,0
Tilrettelegging for næringsutvikling og verdiskaping			
<i>Utrednings- og tilretteleggingsmidler (BU-midler FM)</i>	<i>67,0</i>	<i>67,0</i>	<i>0,0</i>
<i>Tilskuddsmidler til nasjonale prosjekt (BU-midler IN)</i>	<i>8,0</i>	<i>0,0</i>	<i>-8,0</i>
<i>Omdømmemidler (BU-midler LMD)</i>	<i>9,0</i>	<i>4,0</i>	<i>-5,0</i>
<i>Områderettet innsats¹</i>	<i>13,0</i>	<i>6,0</i>	<i>-7,0</i>
Rekruttering, likestilling og kompetanse i landbruket ²	26,0	30,0	4,0
Forskning	53,0	53,0	0,0
Matmerk	56,0	52,0	-4,0
Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	66,0	90,0	24,0
Bioenergiprogrammet ³	25,0	50,0	25,0
Skogbruk	204,0	214,0	10,0
Friskere geiter – kompensasjonstilskudd	19,0	15,0	-4,0
Midler til konfliktforebyggende tiltak jordbruk/reindrift	1,5	1,5	0,0
Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) inkl. drenering	225,0	155,0	-70,0
Investeringsstøtte organisert beitebruk	11,0	9,0	-2,0
Klima- og miljøprogram	18,0	15,0	-3,0
Biogass ⁴	2,0	0,0	-2,0
Støtte til Verdensarvområdene og Utvalgte kulturlandskap ⁵	11,0	9,0	-2,0
Spesialrådgiving energi i veksthusnæringen	1,0	1,0	0,0
Utviklingstiltak innen økologisk landbruk ⁶	32,0	20,0	-12,0
SUM innvilgningsramme ⁷	1375,5	1319,5	-56,0
Rentestøtte – utbetalinger	57,2	62,3	5,1
SUM innvilgningsramme inkl. utbetalinger rentestøtte	1432,7	1381,8	-50,9

¹ Avsetningen i 2015 går i sin helhet til satsingen på fjellandbruket. Avsetningen til Sametinget på 4 mill. kroner foreslås ikke videreført. Avsetningen til Arktisk landbruk blir avsluttet i 2014.

² Rekruttering og kompetanse i landbruket omfatter i 2015 6 mill. kroner til KIL, 20 mill. kroner til fylkeskommunenes tilskuddsmidler til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket og 4 mill. kroner til en satsing på rekruttering og gründerskap.

³ Fra 2015 er regionale midler til bioenergiformål i BU-ordningen lagt inn i den nasjonale rammen jf. omtale av dette under kapittel 7.3.9. Total avsetning til bioenergiformål reduseres med 10 mill. kroner.

⁴ Det står 3 mill. kroner i ubenyttet ramme for ordningen i 2014, til disposisjon også i 2015. Det foreslås derfor å ikke avsette midler i 2015.

⁵ For 2015 foreslås det å avsette 6 mill. kroner til ordningen Utvalgte kulturlandskap og 3 mill. kroner til Verdensarvområdene.

⁶ Reduksjonen i utviklingsmidler til økologisk landbruk kompenseres med økning i tilskudd til økologisk husdyrhold på 8,2 mill. kroner, jf. kapittel 7.5.1.

⁷ Sum innvilgningsramme 2014 er 6 mill. kroner lavere enn oppført i Prop. 164 S (2012-2013). Dette skyldes rammeoverføring på 6 mill. kroner av rammen til utviklingstiltak innen økologisk landbruk fra LUF til kap. 1150, post 77.13 Norsk Landbruksrådgivning.

Regjeringen vil skape et levedyktig landbruk ved å styrke mulighetene for verdiskaping. Regjeringsplattformen signaliserer også at det bør satses på alternativ næringsutvikling for å gi grunnlag for en mer robust og framtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet. Investeringsvirkemidlene og næringsutviklingsprogrammene i landbruket er viktige for å oppnå disse målene. En vesentlig del av innvilgningsrammen for LUF i 2015 er derfor prioritert til ordninger som skal stimulere til økt næringsutvikling i landbruket, herunder særskilt fylkesvise BU-midler til bedriftsrettede tiltak og Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv.

7.3 Rekruttering, næringsutvikling og verdiskaping i landbruket

Økt verdiskaping er et av hovedmålene for landbruks- og matpolitikken, og flere av virkemidlene over LUF skal bidra til lønnsom utnyttelse av gårdens samlede ressurser. For ordningene som forvaltes av Innovasjon Norge er målsettingene om flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer sentrale. Gode investeringsordninger er nødvendig for å få en mer robust og framtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet. Investeringsordningene skal også bidra til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommene, med mål om økt sysselsetting. Gjennom investeringer og moderniseringer i driftsapparatet og bruk av ny teknologi, oppnås økt effektivisering og produktivitet i landbruket. Det er særlig viktig for unge bønder som skal ta over drifta at det er mulighet for å fornye og modernisere gården. Ordningene er derfor sentrale for rekrutteringen til landbruket. BU-midlene er bl.a. innrettet for å avhjelpe investeringsutfordringer i forbindelse med generasjonsskifte. I tillegg er ungdom særskilt prioritert i deler av regelverket.

Regionale bygdeutviklingsprogram bestående av regionale næringsprogram, regionale miljøprogram og regionalt skog- og klimaprogram, synliggjør regionale prioriteringer og tilpasninger av virkemiddelbruken innenfor næringsutvikling.

7.3.1 Bedriftsrettede midler til investering og utvikling

De fylkesvise BU-midlene har et todelt formål; å bidra til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen, med mål om økt syssel-

setting, og å bidra til utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket, med særskilt mål om økt effektivisering av produksjonen.

Investeringsbehovet i landbruket er stort, og dette kombinert med økte investeringskostnader for bygninger og generell prisvekst, gjør det nødvendig å prioritere investeringsvirkemidler. For å oppnå økt effektivisering av produksjonsapparatet og legge til rette for økt produksjon, foreslås det at avsetningen til bedriftsrettede tiltak innenfor de fylkesvise BU-midlene settes til totalt 528 mill. kroner i 2015. Den tidligere øremerkede avsetningen på 35 mill. kroner til bioenergitiltak overføres til Bioenergiprogrammet. Det foreslås også at grensen for maksimalt tilskudd til investeringer som tidligere var på 1 mill. kroner oppheves på nasjonalt nivå. Maksimal prosentsats for tilskudd til investeringer foreslås videreført med inntil 33 pst. av kostnadsoverslaget for investeringen. Skal målet om økt produksjon nås, er det viktig å støtte opp om de bedriftene som ønsker å vokse. Støtte til større investeringsprosjekt skal derfor prioriteres. Lønnsomhetsvurdering av prosjektene skal ligge til grunn for tildeling av midler. Ulike eierformer skal likestilles ved prioritering av søknader. Nye krav til dyrevelferd og fornyelse av driftsapparatet skal vektlegges. Ordningen med risikolån foreslås videreført innenfor rammen av de fylkesvise BU-midlene.

For å få en bedre målretting av investeringsvirkemidlene er det behov for å se på innretningen av virkemidlene. Dagens fordelingsnøkkel for de fylkesvise BU-midlene har ikke vært oppdatert siden 2005. Departementet vil innføre ny fordelingsnøkkel for de fylkesvise BU-midlene fra 2015. Det vil bli tatt utgangspunkt i Notat 2014-1 fra NILF om forslag til fordelingsmodell. Arbeidet med ny fordelingsmodell drøftes mellom avtalepartene. Forskrift om midler til bygdeutvikling revideres for å innlemme endringer som følge av jordbruksoppkjøret og med tanke på forenkling, tydeliggjøring og bedre målretting av virkemidlene.

Lån med rentestøtte

Med bakgrunn i det store investeringsbehovet i landbruket, foreslås det at utlånsrammen for lån med rentestøtte videreføres med en ramme på 1 000 mill. kroner også i 2015. Nivået på rentestøtten blir fastsatt årlig for alle lån som er inne i ordningen. Rentestøtten settes til 50 pst. av Risikofri rente 3 år stat (ST4X) for foregående år. Rentestøtten kan ikke overstige 4 pst.

Lokal forvaltning av BU-midler

De to regionrådene i Valdres og Nord-Gudbrandsdalen forvalter i dag BU-midler i sin region. I Meld. St. 9 (2011–2012) ble det signalisert at det i enkelte tilfeller kan legges til rette for lokal forvaltning av BU-midler. Nåværende ordning har hatt positive effekter på det lokalpolitiske engasjementet for landbruket. Samtidig er det en rekke utfordringer knyttet til å forvalte en ordning som ligger utenfor hovedmodellen for forvaltningen av midlene, særskilt mht. forenkling, et oversiktlig virkemiddelapparat og en kostnadseffektiv forvaltning av virkemidlene. Dagens ordning gir høyere administrasjonskostnader totalt sett, sammenlignet med ordinær forvaltning av BU-midler. Det er viktig at BU-ordningen som helhet ikke blir svekket og at landbruksnæringens tilgang til andre relevante virkemidler, tjenester og miljø ikke blir redusert gjennom slike lokale forvaltningsmodeller.

Det foreslås med bakgrunn i dette at ordningene med lokal forvaltning av BU-midler avvikles f.o.m. 1. januar 2015 og at Oppland f.o.m. da vil ha samme forvaltningsmodell som resten av landet.

7.3.2 Tilrettelegging for næringsutvikling og verdiskaping

Norske primærprodusenter er små, og kan i begrenset omfang selv forestå utviklingsarbeid og FoU i tilknytning til sin landbruksbaserte virksomhet. For å stimulere til næringsutvikling på bedriftsnivå er det derfor behov for virkemidler som kan mobilisere og gi kraft og retning i arbeidet med å gjøre landbruket robust, framtidsrettet og nyskapende. Tilretteleggingsmidlene på nasjonalt og regionalt nivå bidrar til dette. Det er et nødvendig samspill mellom tilretteleggingsmidlene og de bedriftsrettede virkemidlene.

Fylkesvise BU-midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak

BU-midlene til utrednings- og tilretteleggingstiltak forvaltes av fylkesmannen og har som formål å bidra til utvikling og fornying av det tradisjonelle landbruket og å understøtte utvikling av bygdenæringer på regionalt nivå. Midlene blir ofte brukt i en tidlig fase for utvikling av landbruksbaserte næringer, før de bedriftsrettede midlene kan brukes, og i samfinansiering med andre lokale og regionale aktører. Dette kan både dreie seg om økt kunnskap om hvordan bonden kan utvikle næringsvirksomhet tilknyttet egen gårds-

drift, og om å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak innen andre landbruksbaserte næringer.

Avsetningen til fylkesvise BU-midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak foreslås videreført med 67 mill. kroner i 2015. Det forutsettes at den strategiske innretningen på bruken av midlene er godt samordnet med innretningen på de bedriftsrettede virkemidlene regionalt.

Siden 1995 har det vært åpnet for å gi støtte til en praktikantordning i landbruket over BU-midlene til utrednings- og tilretteleggingstiltak. Kartlegginger fra 2009 og 2013 gjennomført av Statens landbruksforvaltning viser at praktikantordningen er lite brukt. Fra 2002 til 2013 er antallet praktikanter redusert med 90 pst. til kun 17 praktikanter fordelt på 8 av landets fylker i 2013. Opplæringsdelen av ordningen er lite ivaretatt, og ordningen framstår i dag som lite målrettet mot rekruttering. En avvikling av praktikantordningen vil bidra til en mer målrettet bruk av midlene og til at kostnadene til søknads- og klagesaksbehandling for praktikantordningen vil forsvinne. Det foreslås på bakgrunn av dette å avvikle praktikantordningen.

Sentrale BU-midler til tilrettelegging for næringsutvikling

Tilretteleggingsmidlene på nasjonalt nivå skal gå til tiltak av landsomfattende og fylkesovergripende karakter med innovasjon og næringsutvikling som siktemål. Midlene kan også finansiere nødvendig utredningsarbeid og profileringsaktiviteter for å styrke arbeidet med måloppnåelse i landbrukspolitikken. Ansvaret for midlene har vært delt mellom Innovasjon Norge og LMD. LMDs midler er hovedsakelig innrettet mot omdømmebygging på landbruks- og matområdet, knyttet til næringsutvikling, forbrukerpolitikk, rekruttering m.m.

Det foreslås at avsetningen til de sentrale BU-midlene for 2015 settes til 4 mill. kroner og forvaltes av LMD.

Områderettet innsats – fjellandbruket

Som et ledd i en områderettet innsats ble det i jordbruksoppkjøret i 2013 satt av 6 mill. kroner årlig til en treårig satsing på fjellandbruket fra 2014. Satsingen er avgrenset til to samarbeidsprosjekter som inkluderer seks fylker i fjellområdene, hvorav 4 mill. kroner er fordelt til fylkene Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland og Hedmark, og 2 mill. kroner er fordelt til fylkene Buskerud og Telemark.

Et overordnet mål med satsingen er å styrke grunnlaget for bærekraftig verdiskaping i fjellområdene gjennom økt vare- og tjenesteproduksjon basert på landbrukets ressurser, både innenfor tradisjonelt landbruk og bygdenæringer. Satsingen foreslås videreført med 6 mill. kroner i 2015.

7.3.3 Rekruttering og gründerskap i landbruket

Det foreslås en flerårig satsing innenfor en ramme på 4 mill. kroner til utvikling av gründerkompetanse i landbruket. Det skal utarbeides et eget mandat for arbeidet i samarbeid med avtalepartene. Målsettingen er økt rekruttering og å løfte fram flere gode gründere gjennom «beste praksis». I denne sammenhengen er synliggjøring av landbruks- og gartnerutdanningens mange alternativer for yrkeskarriere viktig. Satsingen skal gjennomføres i samarbeid med Innovasjon Norge, utdanningsinstitusjoner, Ungt Entreprenørskap, NILF og andre relevante aktører.

7.3.4 Fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving

Kompetanse, god driftsledelse og god agronomisk kompetanse i hele næringskjeden er viktig for å nå målet om økt matproduksjon. De fylkeskommunale og private naturbruksskolene er viktige aktører i å rekruttere riktig og tilstrekkelig kompetanse for landbrukssektoren. Fylkeskommunene har ansvar for og forvalter virkemidler til styrking av innsatsen innenfor rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruket. Dette ansvaret må ses i sammenheng med fylkeskommunenes ansvar som skoleeiere og regionale utviklingsaktører.

Avsetningen til ordningen foreslås videreført med en ramme på 20 mill. kroner for 2015 til fylkesvise midler til rekruttering og kompetanseheving. Retningslinjer og fordelingsnøkkel for midlene skal gjennomgås før tildeling i 2015. Prioriterte områder for ordningen er tiltak for å rekruttere mer kompetanse til landbruket, herunder støtte til etter- og videreutdanningstilbud for yrkesutøvere i landbruket.

7.3.5 Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket

Stiftelsen Matmerk forvalter Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL). Programmet skal bidra til kompetanseutvikling for yrkesutøvere innen primærlandbruket og innen

for tilleggsnæringer i tiknytning til landbruket, gjennom utvikling av kompetansetilbud. Det foreslås at rammen på 6 mill. kroner til KIL videreføres for 2015.

7.3.6 Forskning

Forskningsmidler over jordbruksavtalen skal bringe fram ny kunnskap som bygger opp under målene for landbruks- og matsektoren, herunder i første rekke økt matproduksjon i hele landet og høyere verdiskaping hos bonden.

For 2015 skal forskning som øker produksjonen av korn, storfekjøtt, frukt og grønt prioriteres. I dette ligger bl.a. områder som bedrer agrobiologi, sortsutvikling, fôr kvalitet og teknologiutvikling. Det skal også prioriteres støtte til sammenlignende studier av jordbruksbedrifter med lik produksjon og ulike resultater, og mellom jordbruksbedrifter og andre private bedrifter.

Avtalemidlene til forskning skal også fremme kunnskapsutvikling som bidrar til å sikre trygg mat til dyr og forbrukere og økt innovasjon og konkurransekraft i landbruket. For å sikre en effektiv ressursutnyttelse må disponering av midlene ses i sammenheng med Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter og programmene i Norges forskningsråd. Avsetningen til forskning i 2015 foreslås videreført med 53 mill. kroner.

7.3.7 Stiftelsen Matmerk

Stiftelsen Matmerk har som formål å styrke konkurransevnen til norsk matproduksjon og å skape preferanse for norsk produsert mat. Det skjer gjennom arbeid med kvalitetssikring, kompetanse og synliggjøring av norske konkurransefortrinn og opprinnelse overfor matprodusenter, handel og forbrukere. Stiftelsen har i oppgave å administrere og videreutvikle Kvalitetssystem i landbruket (KSL), godkjennings- og merkeordningen for Inn på tunet, merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL), samt generisk markedsføring av økologisk mat og enkelte utviklingsprosjekter. Stiftelsen har også en viktig oppgave i å bidra til profilering og markedsadgang for norske matspesialiteter.

Pga. effektiviseringer i arbeidet med lokalmatdatabase, måling av salgstall og Nyt Norge, er det redusert behov for avsetninger fra jordbruksavtalen til Matmerk i 2015 sammenlignet med 2014. I tillegg videreføres ikke avsetningen til en egen matkulturenhet i tiknytning til Matmerk.

Det foreslås at den samlede avsetningen til Matmerk i 2015 reduseres med 4 mill. kroner og settes til 52 mill. kroner. Det vises for øvrig til omtale av KIL under kapittel 7.3.5.

7.3.8 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv

Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv samler og integrerer innsatsen rettet mot lokalmat, grønt reiseliv og innlandsfiske. På lokalmatområdet skal programmet finansiere nasjonalt arbeid med kompetanse og regionale kompetansenav, omdømmebygging, vekstsatsingen for matbedrifter og tilskudd til forpliktende produsent-sammenslutninger. Det er stor etterspørsel etter støtte over vekstordningen og til produsent-sammenslutninger, noe som reflekterer den generelle utviklingen på feltet. Mange bedrifter har kommet over i en ny fase der de ønsker å vokse enten alene eller i et forpliktende samarbeid.

Satsingen på kompetanse er en viktig del av programmet. De regionale kompetansenavnene skal fortsatt koordineres av Innovasjon Norge. Det legges til grunn at Innovasjon Norge arbeider videre med koordinering og målretting av kompetansetjenestene i tråd med føringene fra program-mets styringsgruppe, bl.a. for å sikre at kompetansetilbudet innenfor lokalmat og grønt reiseliv ses i sammenheng.

Satsingen på grønt reiseliv omfatter markedsføring (Bygdeturismekampanjen og Norgeskampanjen), temasatsinger innenfor vandring og fiske rette mot utenlandske markeder, samt støtte til overordnede utviklingsprosjekter med vekt på produktutvikling, kompetanseheving, samarbeid og bærekraft. Innovasjon Norges Turistundersøkelse for 2013 viser at utenlandske turister som planlegger å oppleve norske tradisjoner («kulturturistene») har et vesentlig større gjennomsnittsforkbruk i kroner enn en turist som kun drar til Norge for å oppleve natur eller delta i cruiseturisme. Dette tilsier at det er et potensial for å videreutvikle det grønne reiselivet, der kultur, lokalmat og historie er sentrale elementer. Økningen i rammen for utviklingsprogrammet skal bl.a. gå til en forsterket innsats på grønt reiseliv. Dette vil kunne bidra til verdiskaping hos de små reiselivsaktørene innenfor landbruket.

Satsingen på innlandsfiske innenfor rammen av utviklingsprogrammet skal bidra til verdiskaping og utvikling av lønnsomhet innenfor næringsfiske, og fisketurisme. Det legges til grunn at arbeidet med å integrere satsingen i programmet fortsetter og at prosjekter priorite-

res i tråd med styringsgruppens konklusjoner. Styringsgruppen bør vurdere om lakseturisme skal inkluderes i satsingen.

Det foreslås at den samlede avsetningen til Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv økes til 90 mill. kroner i 2015. Økningen skal i første rekke gå til forsterket innsats til hhv. vekstordningen og forpliktende produsent-sammenslutninger for matbedrifter, og til en forsterket innsats mot de små reiselivsaktørene. Det treårige pilotprosjektet Mat langs nasjonale turistveger ble avsluttet i 2013. Det er et potensial for næringsutvikling i tilknytning til Nasjonale turistveger og det legges til grunn at videre arbeid på dette området skjer med utgangspunkt i erfaringer fra pilotprosjektet og innenfor rammene av utviklingsprogrammet.

I tråd med føringene i Reindriftsavtalen 2014/2015 legges det opp til at Reinprogrammet inkluderes i Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv. Begge programmene forvaltes av Innovasjon Norge og har tilnærmet lik innretning. Det forventes at dette vil gi effektiviseringsgevinster og bedre målretting. Reinprogrammet videreføres når det gjelder innretning og satsingsområder. For 2015 har Reinprogrammet en ramme på 8,2 mill. kroner. Reindriften gis representasjon i styringsgruppen for utviklingsprogrammet.

Mange av bygdenæringene er i dag kommet i en fase som krever økt profesjonalisering for å utvikle seg ytterligere. Verktøyet som er bygget opp innenfor utviklingsprogrammet har overføringsverdier til andre bygdenæringer. Formålet med utviklingsprogrammet foreslås derfor utvidet, slik at det i begrenset grad kan åpnes for finansiering av kompetansebehov og bedriftssamarbeid innenfor bygdenæringer generelt og Inn på tunet spesielt.

7.3.9 Bioenergiprogrammet

Økt produksjon av biobrensel og leveranser av biovarme fra landbruket gir økt verdiskaping og bidrar til å nå målene i klima- og energipolitikken, jf. Klimaforliket Innst. 390 S (2011–2012).

Det er gjennomført to evalueringer av hhv. varmesalgсанlegg og gårdsanlegg som viser gode resultater for satsingen under Bioenergiprogrammet, jf. omtale i kapittel 3.2.3.12.

Utviklingen av gårdsbaserte biogassanlegg har også vært et prioritert område innenfor den nasjonale klimapolitikken. Biogassprosjektene skal vurderes med utgangspunkt i de vanlige energi- og lønnsomhetskriteriene.

Deler av Bioenergiprogrammet ble overført til regionalt nivå fra 2013, mens Innovasjon Norge fortsatte å tildele midler til nasjonale prosjekter. Erfaringene med todelingen av forvaltningen av programmet er økte administrative kostnader uten at det medfører gevinster i form av økt aktivitet. Det foreslås derfor å samle hele satsingen inn under Bioenergiprogrammet nasjonalt.

Det foreslås at avsetningen til Bioenergi-programmet settes til 50 mill. kroner i 2015.

7.3.10 Skogbruk

Skogressursene er en viktig kilde til fornybar energi og til produksjon av trematerialer som erstatter mer klimabelastende materialer. Samtidig utgjør skogene et stort karbonlager, som økes gjennom en aktiv, bærekraftig skogpolitikk. Regjeringen vil legge vekt på klimapolitiske målsetninger i forvaltningen av norske skoger.

Et velfungerende skogsvegnett er avgjørende for lønnsom skogsdrift. Investeringsnivået ligger fortsatt betydelig under det som er nødvendig for å få tilgang til høstbare skogressurser og for nødvendig modernisering av vegnettet.

Kystskogfylkene har betydelige skogressurser og høy tilvekst. Kystfylkene har en økende andel av landets hogstmodne skog. Samtidig har disse fylkene andre utfordringer enn skogstrøk i innlandet, bl.a. med langt dårligere utbygd skogsvegnett og offentlig infrastruktur. Kystskogfylkene har opprettet et godt samarbeid for å møte de felles utfordringene.

Bærekraftig skogbruk krever et godt kunnskapsgrunnlag som gir grunnlag for avveining mellom økonomi og miljø. Halvparten av de truede og nær truede artene lever i skog, og ifølge Norsk rødliste for arter 2010 er skogbruk vurdert som en negativ påvirkning for over 1400 av disse artene. Det er dette som er bakgrunnen for at skogbruket har utviklet regelverk og standarder for å forhindre at truede og sårbare arter går tapt. Skogbruksplanlegging med miljøregistreringer er et sentralt virkemiddel for skogbrukets miljøarbeid.

Kompetansehevende tiltak er sentralt for gjennomføringen av skogpolitikken. Skogbrukets Kursinstitutt (Skogkurs) er en sentral aktør i denne sammenheng, som retter seg mot både offentlig og privat veiledningsapparat, skogeiere, skogsarbeidere og entreprenører over hele landet.

Avsetningen til skogbruk over jordbruksavtalen foreslås økt med 10 mill. kroner til 214 mill. kroner i 2015. Fordelingen mellom de ulike virkemidlene vil gjøres etter drøftinger mellom avtale-

partene i etterkant av jordbruksoppgjøret. Skogbrukets næringsorganisasjoner inviteres også til drøftingsmøte.

7.3.11 Friskere geiter – kompensasjonstilskudd

Saneringprosjektet Friskere geiter har som mål å få kontroll med sykdommene CAE, byllesyke og paratuberkulose hos geit, og dermed sikre friske dyr, bedre dyrevelferd og bedre produkter. Prosjektet startet i 2001 og skal etter planen gå ut 2018. Prosjektet har vært støttet over jordbruksavtalen i flere år, totalt i størrelsesorden 150 mill. kroner inkl. kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd. Prosjektet har gitt et løft for geiteholdet som har slitt med sykdommer som er både svært smittsomme og smertefulle, og som går ut over melkeproduksjon og dyras velferd. Paratuberkulose er en svært tapsbringende sykdom over store deler av verden. Norge har nå en historisk mulighet til å utrydde paratuberkulose i norsk husdyrhold. Fra 2014 vil all geitemelk fra Tine komme fra sanerte besetninger.

For de besetningene som har sanert har det blitt gitt kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd innenfor en maksimal periode på tre år etter gjennomført sanering. Det er fremdeles besetninger innenfor ordningen som er berettiget et slikt kompensasjonstilskudd. På bakgrunn av dette foreslås det at avsetningen til kompensasjon for bortfall av produksjonstilskudd på 15 mill. kroner videreføres i 2015. Dette er i tråd med SLFs prognoserte forbruk for de produsentene som har gjennomført sanering.

7.3.12 Midler til konfliktforebyggende tiltak jordbruk/reindrift

Fra 2014 forvaltes midler til konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reindrift av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Det foreslås å videreføre avsetningen til konfliktforebyggende tiltak mellom jordbruk og reindrift med 1,5 mill. kroner i 2015 fra jordbruksavtalen. Denne avsetningen er dermed på nivå med tilsvarende avsetning over reindrifftsavtalen.

7.4 Miljø

Dette kapitlet omhandler virkemidlene over jordbruksavtalen der bærekraftig landbruk i et miljøperspektiv er hovedformålet. Norsk landbruk har lange tradisjoner for bærekraftig forvaltning som

tar hensyn til miljø, kulturlandskap og biologisk mangfold.

Miljøsatsingen skal bidra til å redusere miljøbelastningen fra jordbruket og bidra til opprettholdelse av kulturlandskapet. Flere av miljøordningene bidrar også til bedre agronomi og vil ha positiv påvirkning på produksjonen. Det er behov for å innrette miljøvirkemidlene på en slik måte at de i enda større grad bygger opp under produksjon og god agronomi.

7.4.1 Helhetlig utredning av miljøvirkemidlene i jordbruket

Miljøsatsingen over jordbruksavtalen er et resultat av opprettelsen av miljøprogrammene tidlig på 2000-tallet, men også et resultat av endringer i årlige jordbruksoppgjør.

Det foreslås å gjennomføre en helhetlig utredning av miljøsatsingen under miljøprogrammene til jordbruksoppgjøret 2015, med sikte på målretting og forenklinger for miljø, næring og forvaltning, å redusere antall støtteordninger og å øke formålseffektiviteten ved virkemiddelbruken.

Utredningen vil omfatte følgende ordninger: Areal- og kulturlandskapstilskuddet, Tilskudd til dyr på beite, Tilskudd til bevaringsverdige storferaser, Regionalt miljøprogram, Spesielle miljøtiltak i jordbruket, Investeringsstøtte til organisert beitebruk, Klima- og miljøprogrammet, Utvalgte kulturlandskap og Verdensarvområdene. Det legges til grunn at utredningen skal gjennomføres i lys av hovedmålsettingene som er satt for landbrukspolitikken og vurderes opp mot øvrig regelverk på området. Utredningen skal også se på landbruket sitt sektoransvar på miljøområdet. Utredningen skal ses i sammenheng med virkemidler på Klima- og miljødepartementet sitt område.

Det settes ned en partssammensatt gruppe som ledes av LMD. Utredningen skal ferdigstilles innen 15. februar 2015, og danne grunnlag for et bedre virkemiddelsystem for å nå miljømålene i jordbruket. SLF og Miljødirektoratet utgjør sekretariatet som ledes av SLF. Nødvendig ekspertkompetanse kan innhentes ved behov. Utgifter knyttet til utredningen kan dekkes over Post 01 Driftskostnader.

7.4.2 Nasjonalt miljøprogram

Nasjonalt miljøprogram skal bidra til å målrette miljøarbeidet i jordbruket, synliggjøre jordbrukets samlede miljøinnsats og sikre forankring av miljøarbeidet både regionalt og lokalt.

Miljøplan

Forskrift om miljøplan har to hovedformål, å redusere miljøulemper og å ivareta miljøverdier som jordbruksdriften bidrar til. Kravene i miljøplan trinn 1 er at foretaket skal ha gjødslingsplan, sprøytejournal, kart over eiendommen der spesielle miljøverdier og -utfordringer er registrert, sjekkliste som dokumenterer miljømessige forhold knyttet til jordbruksdriften og ev. en oppfølgingsplan ved behov. Kravene i miljøplanen er knyttet til areal- og kulturlandskapstilskuddet, ved at manglende eller ufullstendig miljøplan medfører et standardisert trekk i produksjonstilskudd. Dersom foretaket på tilskuddssøknaden oppgir at miljøplan foreligger, og det ved kontroll viser seg at dette ikke er tilfelle, skal det som hovedregel også avkortes i øvrig tilskudd der miljøplan er en forutsetning.

Miljøplan trinn 2 er en dokumentasjon over planlagte tiltak som skal bidra til ekstra miljøinnsats og er et vilkår for SMIL-tilskudd, samt for noen RMP-ordninger.

I jordbruksoppgjøret 2012 ble det bestemt å evaluere forskrift om miljøplan. Formålet med evalueringen var å få kunnskap om miljøeffekter av forskriften samt forvaltnings- og transaksjonskostnader. Evalueringen avdekket svakheter i forvaltningen av miljøplan og foreslår ulike forbedringer for å ivareta miljøformålet.

Det foreslås å avvikle forskrift om miljøplan. Det foreslås videre at formålet med miljøplan videreføres ved å innlemme krav om gjødslingsplan og sprøytejournal i forskrift om produksjonstilskudd, og at internkontrollen som dokumenterer miljømessige forhold knyttet til jordbruksdriften kan ivaretas gjennom KSL (Kvalitetssystemet i landbruket). Det forutsettes at vilkårene for WTO-notifisering fortsatt ivaretas. Endring av miljøbestemmelsene i forskrift om produksjonstilskudd gjøres i forbindelse med den generelle gjennomgangen av denne forskriften, og sendes på alminnelig høring i etterkant av jordbruksoppgjøret, jf. kapittel 7.10.1. Elementene som har inngått i miljøplan og miljøkravene i produksjonstilskuddsforskriften vil inngå i en helhetlig utredning av miljøvirkemidlene, jf. kapittel 7.4.1.

Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler

Formålet med Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler er å redusere risikoen for helse og miljø ved bruk av plantevernmidler og redusere avhengigheten av kjemiske

plantevernmidler. Nåværende handlingsplan går ut 2014 og det er behov for en ny handlingsplan på området. Det anses ikke å være behov for en omfattende evaluering av gjeldende handlingsplan.

I jordbruksoppgjøret 2013 fikk arbeidsgruppen for handlingsplanen i oppdrag å vurdere framtidig forvaltning av satsingen til jordbruksoppgjøret 2014. Arbeidsgruppen peker på at nåværende organisering har vært ressurseffektiv. Arbeidsgruppen anbefaler at forvaltningen videreføres om lag på samme måte som tidligere, men at Mattilsynet får en større rolle i forvaltningen av en ny handlingsplan, og at SLF involveres i arbeidet.

Det foreslås at nåværende arbeidsgruppe får ansvar for utarbeidelse av en ny handlingsplan, men at arbeidsgruppen utvides jf. omtale over. Mattilsynet får sekretariatsansvar både for utforming og oppfølging av en ny handlingsplan.

På bakgrunn av at ny handlingsplan ikke er ferdig før midten av 2015, vil færre tiltak kunne gjennomføres dette året, og den partssammensatte arbeidsgruppen foreslår å redusere avsetningen med 2 mill. kroner til 9 mill. kroner i 2015. Deler av midlene vil benyttes til videreføring av prosjekter, og deler vil benyttes til å starte opp prosjekter og tiltak som kommer i en ny handlingsplan. Inntil 1,5 mill. kroner kan benyttes til styrking av datagrunnlaget for plantevernmidler som kan være aktuelle å benytte i småkulturer. Det kan benyttes inntil 0,4 mill. kroner til delvis finansiering av arbeidet med å utarbeide en ny plan. Arbeidsgruppen som følger opp handlingsplanen vil foreslå fordeling av midlene til videreføring av eksisterende prosjekter i regi av Bioforsk, Norsk Landbruksrådgivning og Mattilsynet. Den endelige fordelingen av disse midlene vil framgå av Prop. 1 S om statsbudsjettet for 2015. Midler til oppfølging av den nye handlingsplanen og finansiering av nye tiltak og prosjekter vil for 2015 bli kanalisert til Mattilsynets budsjett.

7.4.3 Regionale miljøprogram (RMP)

De regionale miljøprogrammene omfatter en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. RMP skal gi en målretting av miljøinnsatsen i jordbruket ut over det som er mulig gjennom generelle nasjonale ordninger. Formålet med ordningen er å redusere forurensning til vann og luft, og bidra til bevaring og skjøtsel av spesielt verdifulle kulturlandskap. Det er egne program i hvert fylke som dekker en rekke miljøområder. Nytt elektronisk kartbasert søknadssystem ble tatt i bruk i 2013. Dette systemet medfører betydelig forenkling for næring og forvaltning.

Bevilgning til regionale miljøprogram

Rammen for regionale miljøprogram foreslås redusert med 18,5 mill. kroner til 430 mill. kroner for 2015. Dette tilsvarer summen som er utbetalt i 2014. Reduksjonen er kun en justering med utgangspunkt i behov for søknadsomgangen 2013 med utbetaling 2014, og prognose for 2015. Det er foreslått endringer i tilskuddssystemet for sau, jf. kapittel 7.9.1, noe som vil bedre økonomien for produsentene med utgangersau. Det pekes derfor på at RMP-midler til dette formålet kan prioriteres ned.

Med avvikling av forskrift om miljøplan må det innarbeides tilsvarende krav som i miljøplan trinn 2 der dette gjelder i de regionale forskriftene. Regionale miljøprogram vil inngå i en helhetlig utredning av miljøetsatsingen i jordbruket jf. kapittel 7.4.1. Fordeling av rammen for RMP framgår av tabell 7.4.

7.4.4 Miljøvirkemidler over Landbrukets utviklingsfond (LUF)

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) – inkl. tilskudd til drenering

Formålet med SMIL-ordningen er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og å redusere forurensningen fra jordbruket utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Tiltakene som bidrar til å redusere forurensning under SMIL-ordningen kan også bidra til bedre agronomisk driftspraksis. Ordningen åpner for andre søkere enn foretak som er berettiget produksjonstilskudd. SMIL-ordningen forvaltes av kommunene og tilskudd gis som engangsstøtte til investeringer og vedlikehold.

Forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord trådte i kraft i juni 2013. God drenering er avgjørende for å kunne øke matproduksjonen i årene som kommer. Det er også et viktig ledd i å tilpasse jordbruket til et endret klima med mer nedbør. God drenering kan bidra til reduserte utslipp av næringsstoffer til vann og lystgass til luft.

Bevilgning og endret innretning

Regjeringen har som mål å prioritere virkemidler som stimulerer til et aktivt jordbruk og økt matproduksjon. Det foreslås å endre innretningen av SMIL-midlene slik at de i større grad støtter opp under Regjeringens mål om forenklet støttestruktur, og å gjøre budsjettstøtten mer produksjons-

Tabell 7.4 Fylkesvis fordeling av midler til regionale miljøprogram for søknadsomgangen 2014 med utbetaling 2015. Mill. kroner.

Fylker	Fylker	Fylker	Fylker
Østfold	41,3	Rogaland	32,1
Akershus/Oslo	51,2	Hordaland	20,1
Hedmark	42,4	Sogn og Fjordane	23,8
Oppland	53,5	Møre og Romsdal	17,5
Buskerud	22,4	Sør-Trøndelag	25,7
Vestfold	17,3	Nord-Trøndelag	29,2
Telemark	11,4	Nordland	19,0
Aust-Agder	4,2	Troms	9,3
Vest-Agder	6,4	Finnmark	3,2
		Sum post 74.19	430,0

og mindre arealavhengig. Dette kan gjøres ved å fjerne enkelte formålsområder. Dette vil målrette bruken av SMIL-midlene til tiltak som i større grad går til arealer i aktiv jordbruksdrift enn tilfellet er i dag, noe som også kan bidra til bedre agrobiologi. Muligheten for tilskudd over SMIL-ordningen til freda og verneverdige bygninger foreslås derfor fjernet. En stor andel av SMIL-midlene går til dette formålet. Det foreslås videre at ordningen avgrenses til foretak som er berettiget produksjonstilskudd.

På dette grunnlaget foreslås det derfor å redusere bevilgningen til SMIL-ordningen ekskl. drenering med 70 mill. kroner til 55 mill. kroner i 2015. Bevilgningen til drenering videreføres med 100 mill. kroner for 2015.

SLF får i oppdrag å utarbeide forslag til endret forskrift og søknadsmateriell. Med avvikling av forskrift om miljøplan må krav jf. dagens miljøplan trinn 2 innarbeides i revidert SMIL-forskrift. SMIL-ordningen vil inngå i den helhetlige miljøutredningen, jf. kapittel 7.4.1.

Investeringsstøtte til tiltak i beiteområder (organisert beitebruk)

Ordningen stimulerer til effektivt samarbeid mellom dyreeiere og realisering av nødvendig infrastruktur for næringsutvikling i husdyrproduksjoner basert på utmarksbeiteressursene. Det kan gis tilskudd til investeringer i fysiske installasjoner i beiteområder, elektronisk overvåkingsutstyr og til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter. Midlene ses i sammenheng med midler til forebyg-

gende og konfliktdependente tiltak mot roviltskader over Klima- og miljødepartementet sitt budsjett.

Det foreslås å redusere rammen med 2 mill. kroner til 9 mill. kroner i 2015. Det gis driftsstøtte til beitelag fra Regionale miljøprogram. Ordningen vil inngå i den helhetlige utredningen av miljøvirkemidlene, jf. kapittel 7.4.1.

Klima- og miljøprogrammet – bærekraftig jordbruk gjennom god agrobiologi

Klima- og miljøprogrammet skal gjennom utredninger og informasjonstiltak bidra til å oppnå landbrukspolitikken målsettinger på klima- og miljøområdet. Økt kunnskap om utfordringer og tiltak, effektive virkemidler for næringsutøverne, god kunnskapsoverføring fra forskning til praktisk jordbruk og oppdatert rådgiving overfor næringsutøverne. Temaene klimagassutslipp, klimatilpasning, vannmiljø og kulturlandskap er sentrale elementer. Det er av stor betydning at ny kunnskap i prosjektene raskt skal implementeres i praktisk jordbruk.

Det foreslås imidlertid å målrette satsingen bedre, og bevilgningen til Klima- og miljøprogrammet reduseres følgelig med 3 mill. kroner, slik at avsetningen blir 15 mill. kroner i 2015. Satsingen vil inngå i den helhetlige utredningen av miljøvirkemidlene, jf. kapittel 7.4.1.

Utvalgte kulturlandskap

Satsingen Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en oppfølging av nasjonale mål om å ivareta kul-

turlandskapet. Dette er et samarbeid og spleiselag mellom landbruksmyndigheter og miljømyndigheter. Satsingen er basert på frivillige avtaler mellom staten og grunneierne i 22 utvalgte områder, fordelt med minst ett område i hvert fylke. Formålet med satsingen er å sikre langsiktig forvaltning av et utvalg landskapsområder med svært store biologiske og kulturhistoriske verdier som er formet av langvarig og kontinuerlig tradisjonell bruk. Satsingen ble evaluert i 2013. Hovedkonklusjonen av evalueringen er at berørte parter, inkl. grunneiere, offentlig forvaltning og næringsorganisasjoner er godt fornøyd med forvaltning, prosesser, tilskuddsnivå og effekter av satsingen. Evalueringen viser også at dagens forvaltningsmodell for satsingen er hensiktsmessig, vurdert ut fra formåls effektivitet.

Det foreslås å redusere avsetningen med 2 mill. kroner i 2015, slik at den tilsvarer Klima- og miljødepartementet sitt bidrag på 6 mill. kroner. Ordningen vil inngå i den helhetlige miljøutredningen, jf. kapittel 7.4.1.

Verdensarvområdene

I markedsføringen av Norge som reisemål blir kulturlandskapet i verdensarvområdene aktivt profilert. Landbrukets skjøtsel og ivaretagelse av landbrukets kulturlandskap bidrar til viktige verdier i verdensarvområdene Vegaøyene og Geirangerfjorden/Nærøyfjorden. Det er et mål å stimulere til drift og utvikling av områdene slik at kulturlandskapet blir ivarettatt for fremtiden. Det foreslås å videreføre bevilgningen på 3 mill. kroner i 2015. Det forutsettes at Klima- og miljødepartementet bidrar med tilsvarende beløp. Satsingen skal inngå i den helhetlige miljøutredningen, jf. kapittel 7.4.1.

Energieffektivisering i veksthusnæringen

I jordbruksoppkjøret 2012 ble det igangsatt et 3-årig prosjekt i regi av Norsk Gartnerforbund, som videreføring av tilsvarende 3-årig prosjekt fra 2009 til 2011. Prosjektet Energieffektivisering og redusert klimautslipp i veksthusnæringen har en ramme på 1 mill. kroner per år. Det foreslås å videreføre bevilgningen på 1 mill. kroner for 2015, som er prosjektets siste år.

Biogass

I 2012 utgjorde utslipp fra jordbruket om lag 8,5 pst. av Norges samlede klimagassutslipp, av dette utgjorde metangass 44 pst. Utslipp av metan fra jordbruket stammer i all hovedsak fra husdyr-

hold. I jordbruksoppkjøret 2012 vedtok Stortinget å innføre en pilotordning hvor det gis tilskudd på 15 kroner per tonn husdyrgjødsel som jordbruksforetaket leverer til et biogassanlegg. Satsen ble økt til 30 kroner per tonn i jordbruksoppkjøret 2013, og total avsetning til ordningen er 3 mill. kroner. Ordningen skal virke som et insentiv for jordbruksforetak til å levere husdyrgjødsel til biogassanlegg. Forskriften er under ferdigstilling, men forsinkelsen har ført til at ordningen har 3 mill. kroner i ubrukte midler. Det foreslås at ordningen videreføres. Det er imidlertid ikke behov for å avsette nye midler. Allerede avsatte midler kan benyttes i 2015.

7.5 Økologisk produksjon og forbruk

Stortinget har fastsatt et mål om at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Dette måles i økologisk drevet areal, økologisk husdyrdrift og andel av økologisk omsetning i forhold til total omsetning i dagligvareledet. Omsetningsmålet gjelder både økologiske varer produsert i Norge og importerte varer. Økologiske driftsmåter kan bidra med kunnskap og erfaringer for mer miljøvennlig produksjon, samtidig som økologiske produkter representerer et mangfold som forbrukerne etterspør. Markedets etterspørsel må være styrende for den økologiske produksjonen og det bør tilstrebes balanse mellom produksjon og forbruk. Det er også et mål at størst mulig andel av den økologiske produksjonen omsettes som økologisk vare.

7.5.1 Økologisk produksjon og markedsutvikling

Økologisk produksjon utgjør små, men økende andeler av den totale produksjonen innen de ulike produksjonsområdene. NILFs driftsgranskninger viser at økonomien i økologisk melke- og storfeproduksjon er minst på høyde med tilsvarende konvensjonell produksjon. Det er imidlertid variasjoner mellom år. For å sikre at produsenter fortsatt ønsker å drive økologisk, er det viktig å sikre stabilitet og forutsigbarhet i priser og tilskuddsordninger.

Økte husdyrtilskudd og fjerning av soneinndelingen

Både produksjon av, og etterspørsel etter, økologisk kjøtt er svakt økende. Det er viktig å stimulere til økt produksjon og det foreslås derfor å øke tilskudd til økologisk husdyrhold med til sammen

8,2 mill. kroner. Denne økningen må ses i sammenheng med redusert avsetning til utviklingsmidler til økologisk landbruk over LUF. Det er et mål å forenkle støttestrukturen, og det foreslås derfor å fjerne soneinndelingen for tilskudd til økologisk husdyrhold.

Det foreslås en samlet avsetning til økologisk produksjon for 2015 på 123,5 mill. kroner (se tabell 7.5). Dette inkluderer et anslått beløp til prisnedskrivning for økologisk korn på om lag 14,3 mill. kroner for kornåret 2014–2015, jf. Prop. 164 S (2012–2013) *Jordbruksoppkjøret 2013 – endringer i statsbudsjettet for 2013 m.m.*, der prisnedskrivningstilskuddet til økologisk korn ble vedtatt å øke med 40 øre per kilo fra 1. juli 2014, og forslaget om ytterligere økning på 5 øre per kilo jf. kapittel 7.6.

7.5.2 Utviklingsmidler

Generisk markedsføring i regi av Matmerk

Ansvar for generisk markedsføring av økologisk mat har de siste årene vært lagt til Matmerk. Det foreslås at arbeidet videreføres med 2 mill. kroner i 2015, jf. kapittel 7.3.7. Satsingen skal bidra til å ivareta statens ansvar for informasjonsvirksomhet om økologiske produksjonsformer og produkter.

Utviklingsmidler forvaltet av SLF

Utviklingstiltakene skal bidra til å nå målet om at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Det har vært avsatt store ressurser til satsingen på utviklingstiltak til økologisk landbruk over flere år. Midlene har ført til

styrket tilbud og etterspørsel av økologisk mat, men effekten av virkemiddelbruken og kostnads-effektiviteten burde ha vært bedre, jf. gjennomført evaluering i 2012. I en oppstartfase var det riktig med bred satsing på utviklingstiltak innen økologisk landbruk, men det bør nå være mulig å effektivisere og spisse satsingen.

Utviklingsmidlene går til foregangsfylkesatsingen og prosjektmidler forvaltet av SLF. Det foreslås å redusere rammen med 12 mill. kroner til 20 mill. kroner for 2015. Videre foreslås det at midlene målrettes ytterligere i 2015 og at de i all hovedsak prioriteres til foregangsfylkesatsingen og prosjekter som skal bidra til økt omsetning i markedet. Foregangsfylkene arbeider med utvikling av økologisk produksjon og marked, og har hvert sitt hovedområde. De seks områdene det arbeides innenfor er jordkultur, frukt og bær, grønnsaker, korn, melk samt forbruk av økologisk mat i storhusholdning. Videre oppfølging om forvaltning av utviklingsmidlene vil bli gjort i dialog med avtalepartene. Det stimuleres til økt produksjon gjennom økte husdyrtilskudd, jf. omtale over.

7.5.3 Bevilgning til økologisk produksjon og utviklingstiltak

Samlet avsetning til økologisk jordbruk for 2015 blir på 145,5 mill. kroner, jf. tabell 7.5.

7.6 Korn, kraftfôr og mel

Når nivået på kornprisene skal vurderes, må en legge til grunn et verdikjedeperspektiv. Førkornprisene må fastsettes i avveininger mellom lønnsomhet i førkornproduksjonen på den ene siden

Tabell 7.5 Tilskudd for å øke økologisk produksjon og forbruk. Mill. kroner.

	Budsjett 2014	Prognose 2014	Budsjett 2015
Omleggingstilskudd	13,5	12,0	5,0
Arealtilskudd	39,5	39,0	39,0
Husdyrtilskudd	57,0	55,0	65,2
Prisnedskrivning økologisk korn	9,0	9,0	14,3
Totalt produksjonstilskudd til økologisk husdyrhold	119,0	115,0	123,5
Markedsføring og informasjonstiltak i Matmerk ¹	2,0	2,0	2,0
Utviklingsmidler	32,0	-	20,0
Sum	153,0		145,5

¹ Over Matmerk sin bevilgning fra LUF.

og hensynet til kostnadene i husdyrholdet på den andre. Matkornprisene må fastsettes i avveinger mellom lønnsomhet i matkornproduksjonen sett opp mot hensynet til konkurransesituasjonen for bakerbransjen.

Målpriser, prisnedskrivningstilskudd, matkorntilskudd og kraftfôrpris

Det foreslås å øke målprisene for hvete og rug med 5 øre per kg. Målprisene for bygg, havre og oljefrø foreslås økt med 5 øre per kg. For å ivareta hensynet til et forsvarlig nivå på kraftfôrprisen, foreslås 5 øre per kg i økt prisnedskrivningstilskudd. Matkorntilskuddet holdes uendret.

Det legges til grunn at endringene i fôrkornpris og prisnedskrivningstilskudd vil gi uendret kraftfôrpris og uendret pris på korn til matmel som følge av jordbruksoppgjøret.

7.7 Frukt, grønt og poteter

Det er potensial for økt norsk produksjon av frukt, bær, grønnsaker og poteter, og det bør legges til rette for at produsentene kan satse på en trygg og effektiv produksjon.

7.7.1 Endringer i målpris

Det foreslås å øke målprisene for frukt, bær og grønnsaker innenfor en ramme på 3,4 pst., og en økning i målpris for potet med 20 øre per kg, jf. vedlegg 1.

7.7.2 Arealtilskudd frukt, bær, grønnsaker og potet

Det foreslås at struktur differensieringen i arealtilskuddene til grønnsaker, frukt og bær fjernes gjennom et kutt i laveste satsintervall, og en økning for arealer ut over dette, jf. omtale i kapittel 7.10.4 og vedlegg 1. Det foreslås ingen endring i arealtilskuddet til poteter.

7.7.3 Markeds- og rådgivningstiltak

Det foreslås å redusere bevilgningen til avsetningstiltak og opplysningsvirksomhet for poteter, frukt og grønt med 3 mill. kroner over post 70.11.

7.7.4 Tilskudd til fruktlager (post 77.17)

Tilskuddet til fruktlagrene skal fremme et forpliktende samarbeid om felles lagring, sortering,

pakking og omsetning av norskprodusert frukt. Det var 10 fruktlagre som mottok tilskudd i 2013. Et slikt tilskudd til etablerte anlegg sementerer gjeldende strukturer, begrenser konkurranse og gir ikke stimulans til kostnadseffektivitet.

Det gir bedre stimulans til effektiv produksjon i pakking og omsetning dersom midlene i stedet utbetales direkte til bønder. Det foreslås derfor at denne ordningen avvikles, og at tilskuddet på 13 mill. kroner flyttes til distriktstilskudd frukt.

7.7.5 Distrikts- og kvalitetstilskudd (post 73.17)

Gjennom de endringer som er blitt gjort med denne ordningen er den i dag først og fremst et distriktstilskudd. Det foreslås derfor at ordningen heretter kalles distriktstilskudd frukt, bær og veksthusgrønnsaker.

Utbetalt tilskudd til produsentene har vært avgrenset både på beløp og volum. Beløpsavgrensingen ble fjernet for frukt og bær i 2013, mens det fortsatt er en volumavgrensing ved leveranser over 100 tonn. Det foreslås å videreutvikle endringen fra 2013 ved å stimulere til større bærekraftige enheter. Derfor fjernes også volumavkortingen for frukt og bær. Det er beregnet å gi et merforbruk på 4 mill. kroner. Innenfor et uendret bevilgningsnivå krever det en nedjustering av satsene med 6 pst.

I tillegg foreslås det at de 13 mill. kronene i tilskudd til fruktlager flyttes til denne ordningen gjennom å heve satsene for tilskudd til frukt tilsvarende. Det gir grunnlag for en satsøkning for frukt med 34 pst.

Samlet foreslås det at fjerningen av kvantumsavgrensingen på frukt og bær finansieres gjennom justering av tilskuddssatser, og at satsene for tilskudd til frukt deretter justeres opp tilsvarende bevilgningen for tilskudd til fruktlager på 13 mill. kroner.

For veksthusgrønnsakene tomat, slangeagurk og salat er det innenfor denne ordningen distriktsdifferensierte tilskuddssatser som er avgrenset både for maksimalt volum og maksimalt tilskudd per foretak. Beløpsavgrensingen har bare effekt for produsenter som mottar tilskudd for flere produksjoner. I 2013 utgjorde denne avkortingen totalt 0,8 mill. kroner. Som et element i forenklingen foreslås det at denne beløpsavgrensingen fjernes.

Tabell 7.6 viser hvordan tilskuddet er fordelt på produksjoner og tilskuddssoner.

Tabell 7.6 Fordeling av distriktstilskudd til veksthusproduksjon i 2013.

AK-sone	Tomat, mill. kr	Slangeagurk, mill. kr	Salat, mill. kr	Beløps- avgrensing, mill. kr	Sum tilskudd, mill. kr	Antall foretak	Tilskudd per foretak kr
Sone 1	0,5	2,0	2,8	0,2	5,2	55	91 970
Sone 2	1,7	1,1	0,6	0,5	3,5	22	137 196
Sone 3	0,3	0,2	0,2	0,0	0,7	13	54 119
Sone 4	0,0	0,3	1,4	0,0	1,6	9	179 211
Sone 5	10,7	1,1	0,8	0,2	12,6	71	174 564
Sone 6	0,0	0,0	0,6	0,0	0,6	2	278 333
Sum	13,2	4,7	6,3	0,8	24,2	172	140 515

Formålet med ordningen er å bedre inntekten til yrkesprodusentene innenfor grøntsektoren, og bidra til en geografisk spredning av produksjonen. Det er små geografiske forskjeller i kostnadene knyttet til produksjonen i veksthus, og sonene for areal- og kulturlandskapstilskudd (AK-sonene) er i liten grad tilpasset de ulikheter i energikostnader produsentene faktisk har. Produksjonen er i stor grad blitt spesialisert og er nå i liten grad en tilleggsproduksjon til annen jordbruksvirksomhet. Utviklingen har også gått mot at produksjonen lokaliseres i produsentmiljøer, og i mindre grad er geografisk spredd.

Det foreslås at satsene justeres innenfor en uendret bevilgning, og at det blir felles satser for sone 4-7, jf. vedlegg 1.

7.7.6 Oppfølging av arbeidsgruppe

I jordbruksoppkjøret 2013 ble det bestemt at det skulle settes ned en arbeidsgruppe for å utrede og vurdere følgende tre tilskudd:

- eget distrikts- og kvalitetstilskudd for bær til industri
- tilskudd til produsenteide grønnsaks- og potetpakkerier
- innfrakttilskudd for poteter, frukt, bær og grønnsaker

Arbeidsgruppen var enig om at en ny ordning for innfrakttilskudd til frukt, bær og grønnsaker ikke er hensiktsmessig, mens det er ulik innstilling på de to andre ordningene.

Det er markedsmessig rom for økt norsk produksjon av jordbær og bringebær både til konsum og industriformål. Både konsum- og industripro-

duksjon av bær gir i dag grunnlag for distrikts- og kvalitetstilskudd. Analysen sannsynliggjør likevel ikke en bedre samlet måloppnåelse gjennom innføring av et nytt tilskudd til bær som anvendes til industriformål.

Det er fordelaktig med større grønnsaks- og potetpakkerier framfor at hver enkelt produsent pakker sine egne produkter. Det oppnås ikke gjennom en innføring av driftsstøtte til etablerte pakkerier. En ordning med tilskudd til produsenteide pakkerier, eller til pakkerier med krav om produsentpåvirkning bryter også med prinsippet om tilskuddsmessig likebehandling av omsetningsledd.

7.8 Melk

Regjeringens hovedformål med landbrukspolitikken er en kostnadseffektiv matproduksjon. I tråd med denne politikken, og for å legge til rette for en ytterligere styrket økonomi i melkeproduksjonen, foreslås følgende endringer i kvoteordningen for melk:

- innføre ett felles produksjonstak for alle melkeforetak på 1 200 000 liter
- utvikle særbestemmelsene for samdrifter i forskrift om kvoteordningen for melk og i forskrift om produksjonstilskudd
- redusere kravet til andel kvote som må bli solgt til staten fra 50 til 20 pst. av omsatt kvotemengde
- igangsette en utredning av konsekvensene ved å gjøre produksjonsregionene for kumelk større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015

Det foreslås å øke målprisen på melk med 15 øre per liter. Tilskuddsordningene foreslås endret som presentert i vedlegg 1.

7.8.1 Kvoteordningen for melk

Produksjonstak

Det foreslås å innføre ett felles produksjonstak for alle melkeforetak på 1 200 000 liter. Endringen gjelder både ku og geit. Å heve produksjonstaket vil bidra til at produsenter bedre kan utnytte kapasiteten i sin melkeproduksjon, og at framtidige investeringsbeslutninger kan tas ut fra ressurs-situasjonen til det enkelte bruk og ikke ut fra en fastsatt regel. Det å ha to ulike produksjonstak påvirker produsentenes valg av organisasjonsform. Dette er uheldig. Det er et viktig prinsipp at regelverket skal virke uavhengig av organisasjonsform, og at foretakene verken møter hindringer eller får særskilte fordeler knyttet til valg av organisasjonsform. Ved å harmonisere produksjonstakene for samdrifter og enkeltbruk, vil regelverket ikke lenger påvirke beslutningen om valg av organisasjonsform på dette punktet. Det foreslås at endringen trer i kraft 1. januar 2015, slik at produsentene kan innrette kjøp og salg av kvote med utgangspunkt i nytt kvotetak allerede i kjøp- og salgsrunden høsten 2014.

Samdrifter

Det foreslås å avvikle særbestemmelsene for samdrifter i forskrift om kvoteordningen for melk, forskrift om produksjonstilskudd, jordbruksavtalens kapittel 7 og annet relevant regelverk. Endringen gjelder både ku og geit. Ved å avvikle disse bestemmelsene vil melkeprodusentene få mulighet til å tilpasse seg best mulig, uten et særskilt regelverk for samdrifter som begrenser antall samarbeidspartnere eller avstand mellom disse. Dagens regelverk med forskjellige produksjonstak for enkeltbruk og samdrifter, sammen med den særskilte avstandsbe- grensningen for samdrifter er uheldig, da det slår vilkårlig ut hvilket produksjonstak man kan oppnå.

En samdrift er i realiteten å regne som et hvilket som helst annet foretak som produserer melk på flere kvoter. Det finnes derfor ikke gode grunner til å behandle samdrifter og andre foretak forskjellig innenfor ett og samme regelverk. Et annet viktig argument for å fjerne særbestemmelsene, er at det vil virke forenklerende for både produsenter og forvaltning.

Forslaget om å avvikle det særskilte regelverket for samdrifter innebærer at:

- man får ett felles produksjonstak for samdrifter og enkeltbruk, jf. ovenfor
- antalls- og avstandsreglene for samdrifter oppheves, slik at melkeprodusenter kan drive sammen innenfor produksjonsregion og under produksjonstak
- samdrifter som i dag benytter kvoter på tvers av produksjonsregioner vil, som en overgangsordning, få videreført disse rettighetene

Samdriftsmedlemmer har i dag enkelte økonomiske fordeler ved beregning av avløsertilskudd, husdyrtilskudd og areal- og kulturlandskaps- tilskudd sammenlignet med enkeltpersonforetak som driver melkeproduksjon og deltakere i selskaper innenfor andre produksjoner. Hovedforskjellen består i at de fleste produsenter i dag kun kan få tilskudd til samme produksjon¹ i ett foretak, mens medlemmer i samdrift kan få tilskudd til samme produksjon både i eget foretak og i samdriftsforetaket. Forslaget om å avvikle særbestemmelsene for samdrifter må derfor ses i sammenheng med forslagene til endringer i regelverket for produksjonstilskudd som beskrevet i kapittel 7.10. Her foreslås det å fjerne formelle eierinteresser som selvstendig grunnlag for å kunne avskjære tilskudd. Forslaget innebærer at man er kvalifisert for selvstendig tilskudd når man driver en separat produksjon i eget foretak, selv om man formelt sett er medeier i annet foretak som mottar tilskudd til samme produksjon. Det vil si at medlemmer i samdrift kan søke om tilskudd både i samdriftsforetaket og i eget foretak, også etter at særbestemmelsene for samdrifter er avviklet. Som i dag, er det en forutsetning at foretakene ikke er i driftsfellesskap med hverandre. Det vises også til kapittel 7.11.1 om avløsertilskudd ferie og fritid.

Andre forslag i denne proposisjonen som bidrar til harmonisering mellom samdrifter og andre foretak er avvikling av taket for tilskudd husdyr og forslag om å flate ut arealtilskuddet for grovfor, jf. kapittel 7.10.

Det tas sikte på at endringene kan tre i kraft fra 1. januar 2015.

Statlig omsetning av kvote

Det foreslås å redusere kravet til andel kvote som må bli solgt til staten fra 50 til 20 pst. av omsatt

¹ Tilskudd til samme produksjon er i følge forskrift om produksjonstilskudd tilskudd til husdyr, tilskudd til grøntproduksjon, og arealtilskudd til samme vekstgrupper, slik disse vekstgruppene til enhver tid er definert i eller i medhold av jordbruksoppjøret.

kvotemengde. Endringen gjelder både ku og geit. En slik reduksjon vil føre til at en større andel av tilbudt kvotemengde kan selges på det private markedet, og at det blir enklere for melkeproducentene å kjøpe større mengder kvote. Det foreslås at endringen trer i kraft allerede fra kjøps- og salgsrunden høsten 2014.

Produksjonsregioner for kumelk

Det foreslås å igangsette en utredning av konsekvensene ved å gjøre produksjonsregionene for kumelk større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015. I dag er det etterspørselsunderskudd etter kvoter i noen regioner og etterspørselsoverskudd i andre. Større produksjonsregioner vil utvide markedet for omsetning og leie av melkekvoter. Dette vil gi bedre fungerende kvotemarkeder. Endring i produksjonsregionene skal gjøres etter avveining mellom hensynet til en mest mulig kostnadseffektiv matproduksjon og hensynet til målet om landbruk over hele landet.

Det foreslås å etablere en partssammensatt arbeidsgruppe for å utrede konsekvensene ved å gjøre produksjonsregionene for kumelk større, med sikte på å innføre større regioner i jordbruksavtalen 2015. Arbeidsgruppen skal bl.a. vurdere de markeds- og distriktmessige konsekvensene av større produksjonsregioner. Arbeidsgruppen skal bestå av representanter fra avtalepartene. SLF skal lede sekretariatet for arbeidsgruppen.

Kvotearret for kumelk

Fra og med 2007 ble det innført et eget kvoteår for kumelk som gikk fra 1. mars til 28./29. februar. Formålet med dette var å få en høyere melkeleveranse i november og desember. Partene ble under jordbruksforhandlingene i 2013 enige om å gi SLF i oppdrag å vurdere fordeler og ulemper med at kvoteåret for kumelk løp fra 1. mars til 28./29. februar, i forhold til at kvoteåret fulgte kalenderåret. SLF anbefalte i sin analyse å flytte starttidspunktet for kvoteåret for kumelk tilbake til 1. januar. I månedsskiftet januar/februar 2014 avholdt LMD høringsmøte med Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Q-Meierienes produsentlag og Tine, og mottok skriftlig innspill fra de samme aktørene. På bakgrunn av dette besluttet departementet å flytte starttidspunktet for kvoteåret for kumelk tilbake til 1. januar. Videre fastsatte departementet overgangsordning for kvoteåret 2013/2014.

Geitemelkproduksjonen

Grunnet overproduksjon av geitemelk foreslås det at geitemelkkvoter som blir solgt til staten høsten 2014, ikke blir solgt ut igjen.

7.8.2 Prisetjvningsordningen for melk – høring av satser

SLF har sendt forslag til satser i prisutjevningens ordningen for melk for kommende avtaleperiode på høring. Det vises til høringsbrev fra SLF av 27. mars 2014. Satsene i prisutjevningens ordningen fastsettes av SLF etter ordinære forvaltningsmessige prosedyrer.

7.9 Kjøtt og egg

7.9.1 Tilskudd til sau og lam

Det er underdekning av norsk lammekjøtt. Ved jordbruksoppjøret i 2013 ble det vedtatt at en arbeidsgruppe skulle utrede endringer i produksjonstilskudd til sau/lam og geit/kje. Dette for å stimulere til økt kjøttproduksjon og et bedre forvaltningsregime for tilskudd til saue- og geitehold.

I rapport av 14. februar 2014 *Utredning av endring av produksjonstilskudd for sau/lam og geit/kje* er det redegjort for fire modeller for omlegging av tilskudd for sau/lam. Det er behov for en forenkling av tilskuddstildelingen til sau/lam, slik at den blir uavhengig av valg av driftsform i næringen. Produksjonstilskuddet for andre husdyrslag differensieres ikke ut fra valg av driftsform. Det foreslås på dette grunnlaget en harmonisering av satsene for tilskudd husdyr til vinterføra sau og utegangersau. Tilskuddet skal etter dette kun gis til dyr over ett år, mens det tidligere ble gitt tilskudd husdyr til utegangersau med samme sats for lam og voksne dyr.

Det foreslås videre en reduksjon av satsene til sau over tilskudd husdyr for alle intervaller opp til 200 dyr. Frigjorte midler overføres til tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt produksjon av lammekjøtt. Redusert tilskudd til mordyr, og i stedet økt tilskuddsnivå til produksjon av kjøtt til markedet, vil være viktig for å bidra til å redusere underdekningen av norske råvarer. For å bidra til økt produksjonsomfang i saueholdet foreslås det å gi husdyrtilskudd også for dyretall over 300 sau over ett år per foretak, og gjennomføring av en viss utflating av satsene mellom intervallene for tilskudd husdyr til sau.

Det legges vekt på en heving av satsene for tilskudd til lammeslakt med grunnlag i behovet for

økt produksjon. Økningen av tilskuddssatsene vil være viktigst for saueholdere som oppnår mange lam av god kvalitet i sin produksjon. Dette vil normalt ha størst betydning for produsenter som har vinterføra sau i forhold til drift med utegangersau.

I tilskudd husdyr er det felles tilskuddssats for hhv. sauer over ett år per 1. januar og ammegeiter. Fordi den felles satsen i tilskudd husdyr reduseres, foreslås det at satsen for tilskudd til kjeslakt økes prosentvis like mye som satsen til lamme-slakt, jf. vedlegg 1.

I mange fylker har det vært gitt tilskudd gjennom Regionale miljøprogram (RMP) til drift med utegangersau. Fordi overnevnte endringer i tilskuddssystemet for sau vil bedre økonomien for produsentene med denne type sauehold, vil dette redusere behovet for å prioritere RMP-tilskudd til slik drift. RMP-midler kan dermed frigjøres til andre formål, jf. kapittel 7.4.3.

Det vises også til kapittel 7.11.1 hvor det foreslås at utegangersau skal kunne motta samme tilskuddssats som vanlig vinterføra sau i tilskudd til avløsning ved ferie og fritid.

Vurdering av om forvaltningen av tilskudd til lammeslakt skal endres

Arbeidsgruppen har videre vurdert en omlegging av forvaltningen for tilskuddet til lammeslakt, slik at tilskuddet i stedet for å forvaltes som et produksjonstilskudd med søknadsfrist 20. januar, blir et pristilskudd som utbetales løpende fra slakteriene per produsentavregning for lam. Dersom dette f.eks. skulle gjennomføres i 2015, vil det ved søknadsomgangen for produksjonstilskudd i januar 2015 forventes å kunne søke for leveransene av lam i 2014, for utbetaling av tilskuddet i juni 2015. Omleggingen vil innebære at det fra og med januar 2015 også må utbetales pristilskudd for lammeslakt. Dette vil innebære en dobbel budsjettbelastning for denne ordningen i 2015. Det foreslås derfor at en slik omlegging av tilskuddsforvaltningen ikke gjennomføres.

7.9.2 Tilskudd til produksjon av storfekjøtt

For 2014 er det prognosert en underdekning på 7 300 tonn norsk storfekjøtt i forhold til innenlandsk etterspørsel. Underdekningen skyldes redusert storfehold med bakgrunn i nedgang i melkeforbruket over tid og økt årsproduksjon per melkeku. Reduksjonen i antall melkekyr har ikke i tilstrekkelig grad blitt kompensert gjennom økning i antall ammekyr i spesialisert kjøttproduksjon.

Produksjon av storfekjøtt har blitt stimulert gjennom innføringen av kvalitetstilskuddet for storfeslakt fra 1. januar 2014. Det tar tid før en oppnår utslag i markedet av nye tilskudd og satsøkninger, fordi antall mordyr må økes før produksjonen av dyr til slakt blir større. Det foreslås en videre stimulans av storfekjøttproduksjonen gjennom en justering av satsstrukturen i tilskudd husdyr for ammekyr og kategorien «storfe» (dvs. andre storfegrupper enn melke- og ammekyr). En heving av satsene for de midtre og øvre intervallene gjennomføres for å bidra til økt produksjonsomfang per foretak. Etter dette gis det lik sats for intervallene 1–25 og 26–50 ammekyr. For «storfe»-kategorien oppheves grensen på 250 for antall dyr som kan gis støtte av samme årsak. Satsen for øvre intervall for hhv. melkeku, ammeku og «storfe» harmoniseres til lik sats, noe som vil bidra til redusert mulighet for tilskuddstilpasning mht. hvilken av de tre dyrekategoriene som gir størst sats per dyr. Det vises til vedlegg 1 når det gjelder det nye nivået på satser m.v. og til kapittel 7.10.5 når det gjelder forslag om endring av produksjonstilskudd til melkekyr.

Det gjennomføres en strukturutflating i arealtilskuddet for grovfôr gjennom en harmonisering av satsene for de to intervallene i tilskuddet. Dette er i samsvar med målet om prioritering av heltidsbruk og økt produksjon gjennom redusert struktur i tilskuddssystemet, jf. kapittel 7.10.4. Satsene framgår av vedlegg 1.

7.9.3 Svin og fjørfe

For 2014 er det per mai i år prognosert med et overskudd av svinekjøtt og egg på hhv. 1 500 og 1 200 tonn. Med grunnlag i overskuddssituasjonen foreslås det å videreføre målprisen for svinekjøtt uendret, og at det heller ikke gjennomføres tiltak som kan medføre økt overproduksjon av egg.

7.10 Produksjonstilskudd

Det vises til kapittel 7.9.1 når det gjelder endringer i satser og intervaller for produksjonstilskudd rettet mot produksjon av sau/lam og storfekjøtt.

7.10.1 Regelverket for produksjonstilskudd i jordbruket

Dagens forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket har vært gjeldende i 12 år. I løpet av denne perioden har regelverket for produksjonstilskuddene i forskrift og jordbruksavtale bare vært gjenstand for mindre justeringer.

De erfaringer forvaltningen har gjort siden forskriften ble fastsatt i 2002 tilsier at det nå er nødvendig med en gjennomgang og revisjon av produksjonstilskuddsforskriften. Dette er også viktig for å følge opp Regjeringens generelle mål om å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og virkemidlene over jordbruksavtalen. Samtidig må de sentrale hensynene til forutsigbarhet, likebehandling og rettssikkerhet ivaretas på en god måte.

LMD tar sikte på at ny forskrift om produksjonstilskudd skal tre i kraft fra 1. januar 2015, og at det forut for dette skal gjennomføres en ordinær høring av forskriften. I dette kapitlet og i kapittel 7.4 om miljø, presenteres de viktigste materielle forslagene til endringer i produksjonstilskuddsforskriften. Endringene må også ses i sammenheng med forslaget om å avvikle særbestemmelsene for samdrifter i kvoteordningen for melk i kapittel 7. 8.

Eierskapsbegrensningen

I forskrift om produksjonstilskudd er det i dag en særskilt bestemmelse som i hovedsak har som formål å gi samdriftsmedlemmer mulighet til å søke om eget tilskudd for selvstendige produksjoner utenfor samdriften. Slike produksjoner ville ellers blitt rammet av forbudet mot å gi tilskudd til foretak som har felles eierinteresser og søker produksjonstilskudd til samme produksjon².

I høringen av ny forskrift om produksjonstilskudd vil departementet forslå å fjerne formelle eierinteresser som selvstendig grunnlag for å kunne avskjære tilskudd. Ved vurdering av driftsfellesskap vil det avgjørende punktet etter dette være om foretakene reelt sett er i driftsfellesskap med hverandre, og ikke om det formelt sett er felles eierinteresser. Forslaget vil innebære at man er kvalifisert for selvstendig tilskudd når man driver en separat produksjon i eget foretak. Forslaget innebærer videre at medlemmer i samdrift fortsatt kan søke om tilskudd til egen produksjon. Som i dag, vil det være en forutsetning at dette foretaket ikke er i driftsfellesskap med et annet foretak, herunder samdriften. Dette gir likebehandling mellom samdrifter og virksomheter som ikke er organisert som samdrifter.

Når forvaltningen etter dette skal vurdere om det foreligger driftsfellesskap vil det avgjørende

punktet være om foretakene reelt sett er i driftsfellesskap med hverandre, og ikke om det formelt sett er felles eierinteresser. Eierinteresser vil bli videreført som en viktig, og i mange tilfeller avgjørende, faktor i vurderingen av om det foreligger driftsfellesskap.

Grunnvilkår – krav til avgiftspliktig omsetning og bunnfradrag

Et foretak kan gis produksjonstilskudd dersom det, i tillegg til å være registrert i Enhetsregisteret, oppfyller ett av to minimumsvilkår. Enten må foretaket være merverdiavgiftsregistrert som landbruksforetak, eller så må det ha hatt en avgiftspliktig omsetning på minimum 20 000 kroner i løpet av det siste året før telledatoen for den aktuelle søknadsomgangen.

Formålet med dagens krav til minimumsomsetning er å skille mellom foretak som driver jordbruk i næringsøyemed og annen type husdyrhold/planteproduksjon. Verken for registrering i merverdiavgiftsregisteret eller for omsetningskravet i produksjonstilskudd er det fastsatt vilkår om at omsetningsgrensen skal være knyttet til jordbruksvirksomhet. Det betyr i praksis at omsetningskravet ikke er effektivt når det gjelder å avgrense mot ikke-næringsmessig jordbruksvirksomhet.

Krav til avgiftspliktig omsetning som grunnvilkår for tilskudd er også uhensiktsmessig både for søker og forvaltning. Dette er størrelser som varierer mellom år på de enkelte foretak, og som er koblet til data i skattelikning og merverdiavgiftsoppgaver som ikke foreligger på de tidspunkt det søkes om tilskudd.

LMD vurderer at forskriftens krav om vanlig jordbruksproduksjon og bunnfradraget samlet sett gir en tilstrekkelig avgrensning mot husdyrhold/planteproduksjon som ikke er drevet i næringsøyemed.

Det foreslås derfor at kravet om merverdiavgiftsregistrering eller avgiftspliktig omsetning på minimum 20 000 kroner i løpet av det siste 12 mnd. tas ut av forskriften. For å opprettholde en hensiktsmessig avgrensning mot tilskudd til husdyrhold/planteproduksjon som ikke er drevet i næringsøyemed, økes samtidig bunnfradraget i produksjonstilskuddet fra 3 000 kroner til 6 000 kroner per foretak og år.

Produksjonskrav for jordbruksdrift med amme- og melkekyr

I jordbruksavtalen er det fastsatt definisjoner av de tilskuddsberettigede dyrekategoriene. I defini-

² Tilskudd til samme produksjon er i følge forskrift om produksjonstilskudd tilskudd til husdyr, tilskudd til grøntproduksjon, og arealtilskudd til samme vekstgrupper, slik disse vekstgruppene til enhver tid er definert i eller i medhold av jordbruksoppgjøret.

sjonen for ammekyr inngår det imidlertid ikke noe konkret produksjonskrav. Det er viktig at produksjonstilskudd til ammekyr bidrar til leveranser av storfekjøtt, og at det ikke gis tilskudd til mordyr som går lenge uten kalv.

I definisjonen av melkekyr er det tatt inn et produksjonskrav, men erfaringer fra forvaltningen av produksjonstilskudd viser imidlertid at det likevel er vanskelig å bruke denne bestemmelsen, og at man i stedet bør bruke en mer konkret tidsangivelse.

Ifølge Geno er gjennomsnittlig kalvingsintervall for mordyr av melkerase på 12,6 mnd. For mordyr av kjøttferase varierer landssnittet fra samme nivå til nær 13,2 mnd. For å følge opp prioriteringen om at tilskuddene skal stimulere til økt produksjon, gi et mer forvaltbart regelverk samt forutsigbarhet for søker, foreslås det å endre definisjonene av melke- og ammeku i jordbruksavtalen gjennom å ta inn et nytt vilkår. For å gi grunnlag for utmåling av tilskudd, settes det krav om at melke- og ammekyr må ha kalvet i løpet av de siste 15 mnd. Den endelige utformingen av de nye definisjonene fastsettes ved gjennomgangen av ny teknisk jordbruksavtale for 2014-2015. Samtidig må det vurderes om det skal fastsettes tilsvarende vilkår i jordbruksavtalen i definisjonene for melke- og ammegeiter.

7.10.2 Husdyrregisteret for storfe i tilskuddsforvaltningen

Ved jordbruksoppkjøret 2013 ba avtalepartene SLF sammen med Mattilsynet om å være hovedansvarlige for en utredning av om Husdyrregisteret kan være egnet som grunnlag for å utmåle produksjonstilskudd for storfe. Det er framlagt en omfattende rapport med felles anbefaling om en mulig løsning for bruk av Husdyrregisteret i tilskuddsforvaltningen for storfe.

Grunnlaget for at man over de siste årene har vurdert en omlegging med avvikling av telledatoer for storfe var å oppnå en mer jevn tilførsel av dyr til slakteriene, mulige forenklinger for søkerne av tilskudd, samt behovet for bedre datakvalitet i Husdyrregisteret.

Hovedutgangspunktet for at man startet opp arbeidet med å vurdere bruk av Husdyrregisteret i forvaltningen av produksjonstilskudd er knyttet til problemet med ujevn tilførsel av storfe til slakteriene i tidsrommet før og etter telledato for tilskuddene. Det er imidlertid flere virkemidler som kan benyttes for å motvirke dette problemet, f.eks. prisen på levert slakt og variabel omsetningsavgift. Fra kjøttbransjen har man også fremholdt at

endring av bestemmelser om melkekvote-systemet har større effekt på tilførselen av storfe-slakt enn telledatoene. Problemet med telledatoer knyttet til søknad om tilskudd husdyr for storfe antas derfor å være mindre enn vurdert tidligere.

Husdyrregisteret og eksisterende forvaltningssystem for produksjonstilskudd er to meget ulike systemer. Om registeret skal brukes til utmåling av tilskudd, kreves det at en rekke datavariabler fra tilskuddssystemet skal innarbeides i Husdyrregisteret, eller evt. en endring av gjeldende utmålingsregler. Ved eierskifte for storfe vil kjøper være avhengig av korrekt og rask registrering fra selgers side for å oppnå fullt tilskudd. I stedet for to telledatoer må storfeprodusentene i et nytt system med Husdyrregisteret håndtere korrekt inn-/utmelding av dyr på «kudøgnbasis», noe som vil medføre merarbeid for produsentene.

Rapporten gjelder kun omlegging av tilskudd husdyr for storfe. Dersom telledatoproblematikken for storfe skal reduseres fullt ut, må en også legge om de øvrige tilskuddsordningene rettet mot storfehold, som bl.a. driftstilskudd til melkeproduksjon, driftstilskudd til spesialisert kjøttproduksjon og tilskudd til økologisk husdyrproduksjon. Videre gjelder rapporten kun storfe og ikke andre husdyrproduksjoner. Produsentene må derfor uansett søke om produksjonstilskudd på vanlig måte, med grunnlag i telledato.

Gjennom utredningsarbeidet er det pekt på flere nye tiltak som kan heve datakvaliteten i Husdyrregisteret, uavhengig av om registeret tas i bruk i tilskuddsforvaltningen eller ikke.

Det foreslås med bakgrunn i overnevnte momenter at Husdyrregisteret ikke tas i bruk i tilskuddsforvaltningen for storfe.

7.10.3 Forvaltningsregimet for produksjonstilskudd og avløsertilskudd

Årlig treffes det om lag 75 000 enkeltvedtak som genererer utbetalinger av om lag 9 mrd. kroner av produksjons- og avløsertilskudd. Det benyttes en rekke eldre fagsystemer i dagens forvaltning. Oppfølgingen av deler av IKT-forvaltningen er knyttet til eldre systemer med stadig mer begrenset tilgang på kompetanse til vedlikehold og endringer. Det er gjennom mange år foretatt endringer av større og mindre karakter i systemene og rutinene, for å følge opp endringer i regelverket for tilskuddsordningene. For å ivareta nødvendig grad av driftssikkerhet og en økt effektivitet i forvaltningen av disse viktige tilskudds-

ordningene må det innføres et nytt fagsystem for produksjons- og avløsertilskuddene. Dette vil samtidig kunne gi mulighet til en mer bruker-vennlig forvaltning.

SLF har utredet et nytt fagsystem (eStil) for produksjonstilskuddene og avløsertilskudd ved ferie og fritid. SLF har foreslått flere alternativer for innføring av eStil. Et viktig forhold her er valg av én eller to søknadsomganger per år. Ifølge SLFs tilleggsrapport av 24. mars 2014 er det anslått en innsparing på 137 mill. kroner over en tiårsperiode med omlegging til kun én søknadsomgang per år, og tilsvarende 17 mill. kroner i innsparing med eStil basert på to søknadsomganger.

Ved valg av alternativ for eStil med kun én søknadsomgang per år, vil overgangen fra eksisterende system med to årlige søknadsomganger kunne være krevende. SLF har foreslått at dette budsjettmessig løses ved at det i året før omlegging ikke gjennomføres noen søknadsomgang per 20. august og at det i omleggingsåret ikke avholdes noen søknadsomgang per 20. januar. Deretter gjennomføres det en søknadsomgang per 20. august med utbetaling i november/desember i omleggingsåret. En slik løsning vil imidlertid ha likviditetsmessige effekter for produsentene.

SLF viser til at innsparingene kan være større dersom det også gjennomføres en samordning med RMP (Regionalt miljøprogram) i eStil. Graden av mulig kostnadsreduksjon vil avhenge av om man viderefører RMP i sin nåværende form med 18 regionalt fastsatte forskrifter, eller om man innfører én sentral forskrift for regionale miljøtiltak. Dette er ett av temaene som skal inngå i den helhetlige utredningen av miljøvirkemidlene til jordbruksoppkjøret 2015, jf. kapittel 7.4.1.

Det foreslås en ekstra avsetning i 2014 på 5 mill. kroner finansiert med ledige midler for oppstart av eStil-prosjektet høsten 2014. For 2015 avsettes 10 mill. kroner til prosjektet.

Det foreslås videre at SLF fram mot jordbruksoppkjøret i 2015 utreder:

- hvordan de budsjett-/likviditetsmessige effektene av en eventuell omlegging til én søknadsomgang per år kan håndteres
- grad av samordning med RMP, og om kart skal tas i bruk i forvaltningsmodellen
- valg av tidspunkt for registrering av dyretall/areal og søknad om tilskudd, inkl. mulighet for gjennomføring av kontroll

7.10.4 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Det er Regjeringens ambisjon å styrke landbruket gjennom forenkling av lover, regler og støtteord-

ninger. Hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Regjeringen vil forenkle støttestrukturen, og gjøre budsjettstøtten mer produksjons-, og mindre arealavhengig.

På bakgrunn av dette foreslås en generell utflating av den strukturdifferentierte arealstøtten, mens distriktsdifferentieringen i hovedsak opprettholdes. Dette vil også forenkle forvaltningen og kontrollen med tilskuddsutbetalingene vesentlig. Med gjeldende ordning har forvaltningen betydelige utfordringer knyttet til driftssamarbeid og tilpasninger for å hente ut mer i arealtilskudd. Med flate satser blir det uten betydning for de totale tilskudd hvem som søker, og det vil i større grad bli den som faktisk disponerer arealene som også søker om tilskudd for dem.

Grovfôr

Gjeldende satser differensieres ved 250 daa per foretak. Satsene foreslås flatet ut innenfor en i hovedsak uendret bevilgningsramme gjennom å redusere satsen i laveste intervall, jf. vedlegg 1. For sone 2, som ikke har tilskudd, blir det ingen utslag, mens sone 6 får en økning på ca. 14 mill. kroner som følge av relativt mye areal over 250 daa.

Korn

Gjeldende satser er differensiert ved 800 daa med 21-25 kroner per daa. Det foreslås å flate ut denne differensieringen av satsene for arealtilskudd korn. I tillegg er arealtilskuddet for grovfôr at det rapporteres om at dette påvirker tilpasningen i arealbruken mellom korn og grovfôr. Derfor foreslås det å redusere arealtilskuddet til korn noe mer i sone 4-7. Samlet foreslås det en reduksjon i arealtilskuddet på vel 30 mill. kroner, tilsvarende noe over 3 øre per kg korn.

Grønnsaker, frukt og bær

Også for disse produksjonene foreslås en utflating av satser etter samme modell som for øvrige produksjoner.

7.10.5 Tilskudd til husdyr

Som et ledd i målsettingen om å prioritere heltidsbruk og produksjon økes satsen for intervallet 26-50 melkekyr, slik at den blir 1 000 kroner per ku og at det gis tilskudd for melkekyr ut over 50 dyr per foretak med 800 kroner per melkeku. Det

vises også til kapittel 7.9.2 med omtale av forslag om endring av produksjonstilskudd for ammekyr.

For gruppen «øvrige storfe» settes tilskuddet per dyr til 800 kroner uavhengig av antall dyr på foretaket. Dette gir et enklere regelverk, forenkler kontrollen og fjerner insentiver til å omklassifisere eller flytte dyr mellom dyrekategorier for å få mer tilskudd.

For sau flyttes nedre intervallgrense opp til 100 sau over ett år med lik sats for intervallet 1–100. Det foreslås videre at det gis tilskudd for all sau over ett år, med samme sats for alle dyr ut over 100 per foretak. Det vises til kapittel 7.9.1 med omtale av forslag til omlegging av utmålingen av produksjonstilskudd til sau og lam, inkl. forslag til samordning av hhv. tilskudd til utegangersau og tilskudd til vinterfôra sau, og flytting av midler fra tilskudd husdyr for sau til tilskudd til lammeslakt.

En del produsenter som har betydelig produksjon på flere dyreslag, avkortes med gjeldende regelverk av maksimalutbetalingen for tilskudd husdyr på 280 000 kroner. For noen produsenter kan det være lønnsomt å forsøke og etablere flere foretak for å omgå denne avkortingen, selv om optimal tilpasning er ett foretak. Dette øker utfordringene med å avdekke driftssamarbeid for forvaltningen. Taket på maksimalt husdyrtilskudd per foretak på 280 000 kroner foreslås derfor fjernet. Det vises for øvrig til vedlegg 1.

7.11 Velferdsordninger

7.11.1 Tilskudd til avløsning ved ferie og fritid

Tilskuddsordningen er viktig for å bidra til at avløserlag og jordbruksforetak fortsatt skal ha tilgang på arbeidskraft med god kompetanse og erfaring. Det foreslås at maksimalbeløpet videreføres uendret og at satsene videreføres i hovedsak på samme nivå for 2015.

Det gjennomføres en mindre justering av satsene for melkeku og melkegeit/melkesau ved at nåværende struktur differensiering avvikles. Intervallene på hhv. 1-8 og over 8 melkekyr, samt 1-40 og over 40 melkegeiter/-sauer oppheves og erstattes med én ny gjennomsnittssats for alle dyr per foretak for disse produksjonene. Den nye satsen for hhv. melkeku og melkegeit/-sau er fastsatt slik at man oppnår maksimalbeløpet for tilskuddsordningen med nær samme produksjonsomfang som med nåværende satsintervaller. Grunnlaget for forslaget er forenkling og reduksjon av struktur differensieringen. Det kan også vises til at dette er en refusjonsordning og at utbetalt tilskudd utmå-

les med grunnlag i medgåtte kostnader til avløsning. Satsene framgår av vedlegg 1.

I kapittel 7.9.1 om produksjonstilskudd gjennomgås omlegging av tilskuddssystemet for sau/lam. Sau over ett år i tradisjonell drift har gitt grunnlag for utbetaling av avløsertilskuddet, mens utegangersau ikke har gitt grunnlag for tildeling av tilskuddet. Med harmoniseringen av tilskuddstildelingen for dyrekategoriene sau og utegangersau øker derfor forbruket over ordningen, jf. vedlegg 1.

Vilkår for tildeling av tilskuddet

Gjeldende regler for tilskudd ved avløsning ferie og fritid følger i dag av forskrift 8. november 2006 om tilskot til avløsning. For at avløsertilskuddet kan utbetales til enkeltpersonforetak, kreves det at utgiftene dokumenteres i form av lønnsoppgave eller kvittering for kjøp av avløsertjenester, ev. tilsvarende dokumentasjon fra avløserlaget. Tilsvarende krav stilles ikke for andre foretak enn enkeltpersonforetak.

I 2013 var det i overkant av 2 000 selskaper som mottok tilskuddet uten krav til dokumentasjon, dvs. uten at tilskuddsmyndighet har innsyn i om det har foregått avløsning i det hele tatt, selv om avløsertilskuddet i prinsippet skal være en refusjonsordning for medgåtte kostnader til avløsning. Det er viktig at innretningen av tilskuddene ikke skal påvirke mottakernes valg av foretaksform. Dette tilsier at alle typer foretak bør likebehandles mht. avløserordningen. For mange selskaper vil et krav om dokumentasjon av avløsertjenester være uproblematisk, fordi de i dag allerede har ansatte eller kjøper avløsertjenester. Det foreslås derfor at alle foretaksformer må dokumentere sine kostnader knyttet til bruk av ekstern avløser.

Utbetaling av tilskuddet

Etter forskriften for tilskuddsordningen kan søker velge at avløsertilskudd ferie og fritid utbetales til et avløserlag i stedet for til eget jordbruksforetak. Dette avviker sammenlignet med andre tilskuddsordninger. F.eks. følger det både av produksjonstilskuddsforskriften og av avløserforskriften for øvrig, at innvilget tilskudd bare kan utbetales til det foretaket som fremsatte søknaden, og at tilskuddet således ikke kan overdras «til eie eller pant».

Det er prinsipielt uheldig å utbetale tilskudd som tilkommer foretaket, til en utenforstående juridisk tredjeperson. Dette innebærer i realiteten

også at andre kreditorer tilsidesettes på bekostning av avløserlaget.

Til tross for at refusjon for avløsning gjelder de fleste foretak med husdyrhold, er det vanskelig å se at det her foreligger et særlig behov som medfører at akkurat denne utbetalingen bør unntas de vanlige reglene for tilskuddsutbetaling. Et normalt jordbruksforetak vil også ha utgifter til andre varer/tjenester, uten at det som følge av dette har oppstått noe krav om at deler av tilskuddet må kunne utbetales direkte til leverandør av produktet. Krav til søkerne om at de selv må betale fakturaer fra avløserlaget, kan vanskelig ses på som en urimelig tilleggsbelastning.

Det foreslås derfor at særbehandlingen av avløserlag som egne tilskuddsmottakere avvikles, og at avløsertilskudd ved ferie og fritid kun kan utbetales til søker av tilskuddet, tilsvarende som for andre tilskuddsordninger.

Gjennomgang av regelverket for avløsertilskudd ved ferie og fritid

I kapittel 7.10.1 er det vist til at endringer i forskriften for produksjonstilskudd skal sendes på høring med sikte på ikrafttredelse fra 1. januar 2015. I den forbindelse vil det bli foreslått at tilskudd til avløsning ferie og fritid skal slås sammen med forskrift om produksjonstilskudd. Det vises særskilt til kapittel 7.10.1 om oppheving av eierskapsbegrensningen, som også vil få betydning for avløsertilskudd ved ferie og fritid.

7.11.2 Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.

Det foreslås at maksimal dagsats for tilskuddsordningen videreføres.

Evaluering av utmålingen av tilskuddet

Søknadsbehandlingen for ordningen er arbeidskrevende både for søkere og forvaltning. Søknader skal sendes til kommunen som har vedtaksmyndighet. Mye dokumentasjon skal følge søknadene, og ofte mangler nødvendige bilag. Fylkesmannen har ansvar for registrering og anvisning av sakene.

Ved beregning av tilskuddet skal utbetalingen reduseres med ytelser som søkeren kan få fra folketrygden, i pensjon, i godtgjørelse for tapt arbeidsfortjeneste og i lønn. SLF har framhevet at dette gir både et komplisert regelverk og en komplisert beregning av tilskuddet. Et enklere regelverk og beregning av tilskuddet vil gjøre det lettere for søkerne å selv kunne vurdere hvor mye tilskudd de kan få utbetalt.

Det foreslås å gjennomføre en evaluering av ordningen med sikte på en forenkling for å oppnå en mindre krevende forvaltning og mer forutsigbarhet for tilskuddssøkerne. Det må fortsatt vektlegges at ordningen skal være målrettet mot de søkere som har størst behov for tilskuddet. Det må derfor tas hensyn til at mange søkere i tillegg til inntekt fra gårdsdrifta kan ha flere andre inntektsgrunnlag som nevnt over. Vurderingen av forvaltningen av ordningen må også omfatte oppgavefordelingen mellom kommune, fylkesmann og SLF.

SLF gis ansvaret for gjennomføringen av evalueringen. Med grunnlag i evalueringen skal SLF framlegge en rapport til jordbruksforhandlingene i 2016. Det er viktig at det settes av tilstrekkelig tid til den omfattende gjennomgangen av ordningen, inklusiv utarbeiding av forslag til en enklere forvaltning. Det nedsettes en referansegruppe bestående av representanter fra staten og jordbrukets organisasjoner. Det settes av 300 000 kroner til gjennomføring av evalueringen over kap. 1150, post 01 i 2015.

Rapport fra SLF om «Vurdering av særskilte tema innenfor velferdsordningene»

Ved jordbruksoppgjøret i 2013 ble SLF bedt om å gjennomføre en evaluering av to forhold knyttet til sykdomsavløsning.

Ett av evalueringstemaene gjelder om rettighetene til tilskudd til avløsning ved sykdom skal utvides til også å gjelde ved barns sykdom. Vurderingstemaet er om jordbrukere skal kunne være hjemme med barna når de er syke, og få tilskudd til å leie avløser disse dagene.

Etter folketrygdloven har ingen selvstendig næringsdrivende rettigheter til omsorgspenger ved barns sykdom, og avløsertilskuddene omfatter bare næringsdrivende i jordbruket. Arbeidstakere kan ta ut omsorgspenger for inntil 10 dager per år for barn under 12 år. I jordbrukets krav er det foreslått en tilsvarende avgrensning for tilskudd til sykdomsavløsning.

Fordi næringsutøvere i jordbruket er selvstendig næringsdrivende, utbetaler ikke NAV omsorgspenger. Om barns sykdom skal gi grunnlag for avløsertilskudd ved sykdom m.v. kan derfor ikke landbruksmyndighet i kommunene benytte oversikter fra NAV over antall sykedager som barna har hatt. Landbruksmyndighetene må derfor selv føre oversikt over hvor ofte jordbrukere i kommunen tar ut sykdomsavløsning i forhold til en avgrensning på ti dager.

SLF har også vurdert om det ved akutt sykdom/skade skal kunne gis tilskudd til sykdomsav-

løsning gjennomført av ektefelle/samboer, selv om de har næringsinntekt fra foretaket. Etter forskriften for tilskudd til avløsning i jordbruket er det fastsatt at avløsere ikke kan ha næringsinntekt fra det jordbruksforetak hvor avløsningen skjer, eller være ektefelle/samboer med noen som har næringsinntekt fra foretaket.

SLF viser i rapporten til at det kun i noen få tilfeller har vært registrert behov for avløsning som ikke kan dekkes fra avløserlagene gjennom landbruksvikarordningen. SLF viser også til at denne type avløsning mellom ektefeller/samboere ikke bør kunne utløse tilskudd over jordbruksavtalen.

En ev. utvidelse av sykdomsavløsningsordningen som det her er utredet, vil kun omfatte få søkere per år, og vil representere det motsatte av forenkling av tilskuddsordningen. Dette særlig siden en gjennomføring av tiltakene vil medføre et enda mer komplisert regelverk om de skulle iverksettes. SLF konkluderer i rapporten med at de to utredede forholdene ikke bør gi grunnlag for avløsertilskudd ved sykdom m.v. Med grunnlag i overnevnte foreslås det at tilskudd til sykdomsavløsning ikke endres når det gjelder de to forhold som er evaluert.

7.11.3 Tilskudd til landbruksvikarordningen

Det foreslås en videreføring av gjeldende tilskuddssats per årsverk for landbruksvikarvirksomhet i avløserlagene på 270 200 kroner. Inntil 40 000 kroner av tilskuddet per årsverk kan benyttes til administrasjon, herunder opplæring.

Bevilgningen til ordningen økes med 2 mill. kroner i samsvar med prognoser fra SLF.

Jordbruksforetakene kan benytte landbruksvikar ved akutt sykdom/skade. Mottatt avløsertilskudd knyttet til sykdom m.v. skal bidra til å dekke foretakenes kostnader med bruk av landbruksvikarordningen.

7.11.4 Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket

Den kollektive innbetalingen over jordbruksavtalen på 88 mill. kroner til sykepengeordningen dekker tilleggspremien for økning av sykepengene fra 65 til 100 pst. av inntektsgrunnlaget for sykdom utover 16 dager. Andre selvstendig næringsdrivende enn jordbrukere har kun rett til sykepenge fra 17. sykedag med grunnlag i 65 pst. av sitt inntektsgrunnlag.

Selvstendig næringsdrivende kan tegne forsikring hos NAV for økte ytelser ved sykdom. NAV har flere forsikringer inklusiv alternativ som gjel-

der fra 1. sykedag og som gir opp til 100 pst. dekningsgrad.

NAVs praktisering av ordningen bygger på at den skal omfatte jord- og skogbrukere med næringsinntekt på minst 8 000 kroner og som utgjør minst 20 pst. av vedkommendes samlede nettoinntekt. Det benyttes en annen avgrensning av hvilke jordbrukere som skal kunne motta dette tilskuddet sammenlignet med andre tilskuddsordninger i jordbruket. Ordningen dekker også skogbrukere. Dette tilsier at vilkårene for hvem som kan komme inn under ordningen bør utredes.

Med grunnlag i overnevnte momenter skal SLF til jordbruksoppjøret 2015 gjennomføre en utredning av om tilskuddsordningen kan utvikles. SLF skal bl.a. vurdere om jordbrukere, som andre selvstendige næringsdrivende, kan bruke NAVs forsikringstilbud. Det oppnevnes en referansegruppe med deltakere fra staten og jordbrukets organisasjoner. Det settes av 0,1 mill. kroner over kap. 1150, post 01 til utredningen i 2014.

7.11.5 Tilskudd til tidligpensjonsordning for jordbrukere

Tilskuddsordningen skal bidra til lettere generasjonsskifter i landbruket og kan gi utbetaling til de som slutter i næringen fra de er 62 til 67 år. Ordningen omfattet i 2005 nær 1 500 personer, mens den ved utgangen av 2013 omfattet 890 personer. Dette selv om tilskuddets størrelse er økt i perioden, og at man har avvirket begrensningen til hvor stor annen inntekt tilskuddsmottakerne kan ha før det ble gjennomført avkorting i tilskuddsutbetalingen.

Et viktig forhold i denne sammenheng er at mange bønder har annet arbeid i tillegg til sin gårdsdrift. Dette innebærer at inntekten fra jord- og skogbruk kan utgjøre for liten andel av samlet inntekt til at de oppfyller forskriftens vilkår for å oppnå tilskuddet. Videre har muligheten til å ta ut fleksibel alderspensjon fra fylte 62 år redusert betydningen av tidligpensjonsordningen i jordbruket.

SLF har påpekt at etter at ny bruker har overtatt foretaket, bor i mange tilfeller den eldre brukeren på gårdsbruket og kan fortsatt være den reelt ansvarlige for drifta. Det kan reises spørsmål ved om dette er i samsvar med formålet med ordningen.

Det legges vekt på å innrette tilskuddsordningene slik at de i større grad skal gi insentiv til økt produksjon. Tidligpensjonsordningen går ikke til

personer som driver aktivt jordbruk, og gir derfor ikke insentiv til større produksjonsomfang.

Det foreslås at tidligpensjonsordningen for jordbrukere avvikles for nye brukere. De som allerede er inne i ordningen skal fortsatt motta avtalt ytelse. Det kan derfor ta inntil ti år før ordningen er avviklet helt. Det må derfor utredes om det kan gjennomføres en engangsutbetaling til de personer som fortsatt omfattes av ordningen. En slik utredning må bl.a. omfatte skattemessige utslag av engangsutbetalinger, oppheving av gjeldende forskriftskrav for de som fortsatt er tilskuddsmottakere, budsjettmessige utslag m.v.

Med utgangspunkt i justert forbruksprognose for ordningen fra SLF på 85,2 mill. kroner for 2015 og beregnet redusert utbetaling pga. avvikling av ordningen for nye brukere i 2015 på 9,2 mill. kroner, foreslås en bevilgning på 76 mill. kroner for 2015 til tidligpensjonsordningen.

7.12 Andre politikkområder

7.12.1 Kompetanseutvikling og rådgivning

Norsk Landbruksrådgivning

Norsk Landbruksrådgivning (NLR) driver faglig utvikling og uavhengig rådgivning i landbruket gjennom lokale rådgivningsenheter. Rådgivningsenhetene er et faglig bindeledd mellom landbruksforskningen og landbruket, og NLR sin virksomhet er viktig for å utvikle god agronomi og økt kompetanse i næringen.

NLR har kjernekompetanse på god agronomi, og gir rådgivning innen planteproduksjon, maskin- og byggteknikk, næringsutvikling, foretaksøkonomi, økologisk landbruk, miljøtiltak og HMS.

HMS-rådgivning ble en del av NLR sine ordinære oppgaver etter sammenslåingen med Landbrukets HMS-tjeneste (LHMS) fra 1. januar 2014. Arbeidet med HMS-rådgivning skal videreføres på dagens nivå.

Det foreslås å redusere avsetningen med 3 mill. kroner, slik at bevilgningen blir 79,5 mill. kroner til organisasjonen i 2015. Inntil 1 mill. kroner kan benyttes til å avslutte fusjonsprosessen med Landbrukets HMS-tjeneste, og inntil 14 mill. kroner av de tildelte midlene skal brukes til HMS-rådgivning. Utover dette forutsettes det at aktiviteten opprettholdes som i dag innen alle rådgivningsområdene NLR har ansvaret for, men det åpnes for at bruk av midlene i noen grad kan tilpasses det til enhver tid gjeldende behov.

7.12.2 Tilskudd til dyreavl med mer

Tilskudd til veterinærreiser

Ordningen utjevner kostnadene mellom husdyrprodusenter som benytter veterinærtjenester. Ordningen er gjennomgått og det er påpekt flere forhold som må følges opp, bl.a. å forenkle søknads- og kontrollarbeidet, bedre rutinene for bruk av skyssbåt og vurdere lengden på den tilskuddsfrie delen av reisen. Enkelte forhold kan løses ved endret praksis, mens andre forhold krever forskriftsendring. Departementet tar sikte på å iverksette endret forskrift fra 1. januar 2015. Det forventes at endringene medfører noe mindre utbetalinger, og det foreslås derfor å sette av 40 mill. kroner for 2015.

Tilskudd til semin

Tilskuddet skal medvirke til utjevning av pris på semintjenester på storfe og svin mellom husdyrbrukere med ulik geografisk lokalisering. Det foreslås å sette av 30,7 mill. kroner for 2015.

I enkelte tilfeller utbetales det tilskudd både etter tilskuddsordningen for veterinærreiser og tilskuddsordningen til semin. Det foreslås derfor at ordningen vurderes delvis samordnet med ordningen Tilskudd til veterinærreiser fra 2015, og at regelverket for ordningen endres med virkning fra 1. januar 2015.

7.12.3 Tilskudd til frøavl med mer

Det foreslås en avsetning til tilskudd til frøavl m.m. i samsvar med prognosen på 13,7 mill. kroner i 2015.

7.12.4 Antibiotikaresistente bakterier (LA-MRSA) i svinebesetninger

Mattilsynet tester norske purkebesetninger for å kartlegge forekomsten av den multiresistente husdyrassosierte bakterien LA-MRSA. Bakterien har små konsekvenser for grisens helse, men smitter til mennesker og kan bli en alvorlig utfordring, spesielt i helseinstitusjoner.

Dersom det blir bestemt å iverksette tiltak for å forsøke å eliminere bakterien fra norske svinebesetninger, vil svineprodusenter som pålegges sanering for LA-MRSA kunne få erstatning etter vanlige regler. Ev. forsikringsordninger vil dekke store deler av besetningens produksjonstap. Departementet vil komme tilbake til spørsmålet.

7.12.5 Tilskudd til pelsdyr

Ordningen skal bidra til geografisk utjevning av produksjonskostnadene gjennom å jevne ut fraktkostnader for pelsdyrfôr. Siden pelsdyrskinn er en frihandelsvare som omsettes på verdensmarkedet, har ordningen også et element som refunderer næringens fôrkostnader knyttet til differansen mellom innkjøp av norsk korn og kornprisen på verdensmarkedet. Denne refusjonen vil kunne variere mellom år. Tilskuddet har i flere år stått uendret på 23,2 mill. kroner, hvorav 5,4 mill. kroner er forutsatt å være refusjon. Med gjeldende verdensmarkedspriser er differansen mellom norsk pris og verdensmarkedets priser i øyeblikket lavere enn dette, men av hensyn til forutsigbarhet og budsjettekniske forhold, har beløpet vært holdt uendret.

Det foreslås at råvarer til pelsdyrfôr innvilges tollfritak innenfor det samme systemet som korn i fôrproduksjon til oppdrettsfisk, og at refusjonsdelen av denne ordningen tas ut av jordbruksavtalen. Det innebærer at tilskuddet til pelsdyrfôr reduseres med 5,4 mill. kroner i 2015.

7.12.6 Tilskudd til kadaverhåndtering

Formålet med tilskuddsordningen for håndtering av kadaver i hele landet og utrangerte verpehøns i Nordland, Troms og Finnmark, er å stimulere til en forsvarlig håndtering av kadaver av storfe, sau og gris i hele landet og utrangerte verpehøns i Nordland, Troms og Finnmark. Tilskudd kan bli gitt til næringsaktører med tilfredsstillende anlegg og prosedyrer for innsamling og destruksjon av kadaver og utrangerte verpehøns. Det var satt av 5 mill. kroner til ordningen i 2014.

Støtten til kadaverhåndtering av storfe, sau og gris kan gis for selvdøde eller syke dyr som er avlivet for å hindre unødig lidelse. Ordningen omfatter ikke dyr som har gjennomgått en slakteprosess, f.eks. nødslakt. Kostnadene ved henting av kadavrene dekkes delvis av tilskuddet og delvis av produsentene via slakteriene. For kadaver av storfe, sau og gris er henting en felleskostnad for alle produsenter, og husdyrprodusentenes kadaverhåndteringskostnader er på denne måten fullt utjevnet. Alle produsenter betaler indirekte for henting av kadaver gjennom redusert pris per kilo slakt. Tilskuddet dekker ca. 11 pst. av kostnadene, mens ca. 89 pst. av kostnadene blir indirekte fakturert alle produsenter gjennom trekk i nettonoteringsprisen.

Støtten til håndtering av utrangerte verpehøns i Nordland, Troms og Finnmark kan gis ved hen-

ting av 500 verpehønskadaver eller mer per gang per produsent. Kostnadene ved henting av utrangerte verpehøns håndteres ikke via slakteriene. Her betaler produsentene en egenandel på 1 500 kroner per henting. Resten av kostnadene dekkes av tilskuddet. Dette utgjorde ca. 250 000 kroner i 2012. I resten av landet betaler produsentene 1,5 kroner per hentet verpehøne.

En avvikling av ordningen vil ikke endre reglene for selve håndteringen av kadaver. Biproduktforskriften, forvaltet av Mattilsynet, stiller strenge krav til innsamling, transport, lagring, håndtering, bearbeiding og bruk av kadaver av storfe, sau og gris. Det finnes et omfattende regelverk for håndtering av verpehøner, og produsentene har forbud mot å grave ned verpehønene.

Som et ledd i å forenkle ordningene over jordbruksavtalen, foreslås det å avvikle tilskuddsordningen for håndtering av kadaver i hele landet fra 1. januar 2015. For produsenter med storfe, sau og gris vil avvikling av tilskuddsordningen føre til et noe høyere trekk i nettonoteringsprisen fra slakteriene. Ordningen kan avvikles uten at det vil gå på bekostning av målet om forsvarlig håndtering av kadaver.

Avviklingen av tilskuddsordningen med håndtering av utrangerte verpehøns i Nordland, Troms og Finnmark vil kunne føre til økte egenandeler ved utrangering, som kompenseres med økt distriktstilskudd for egg.

7.12.7 Jordbruksarealer med driftsvansker

En partssammensatt arbeidsgruppe har utarbeidet rapporten *Jordbruksarealer med driftsvansker* med bakgrunn i protokollen fra jordbruksforhandlingene i 2013.

Driftsulempen er knyttet til fysiske forhold som gjør det tyngre å drive et bestemt jordbruksareal. Dvs. at jordbruksdrift på arealene krever større ressursinnsats og har større driftskostnader per daa enn jordbruksdrift ved enklere driftsforhold. Arbeidsgruppen antar at de første arealene som går ut av drift er små jordteiger og brattlendte arealer, eller jord som ligger langt unna nærmeste aktive gårdsbruk.

Ved bruk av kartdata har arbeidsgruppen identifisert de områdene som har størst gjennomsnittlig helling. Det er i stor grad de samme områdene som i dag har kompensert for disse driftsulempene gjennom Regionalt miljøprogram (RMP). Analysen viser at arealutforming varierer svært mye både innenfor og mellom kommuner, og det er derfor ikke hensiktsmessig å peke ut noen geografiske områder som har vanskeligere arealutfor-

ming enn andre. Det er ingen sammenheng mellom utforming av arealet og helling på arealet.

Arbeidsgruppen konkluderte med at det antakelig vil være teknisk mulig å innføre et tilskudd for å kompensere for spesifikke driftsulemper, men at det vil kreve utvikling av datatekniske løsninger og medføre økte kostnader i forvaltningen.

Hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon. Regjeringen vil derfor innrette de statlige overføringene slik at de bidrar til økt produksjon. Regjeringen vil forenkle støttestrukturen og gjøre budsjettstøtten mer produksjons- og mindre arealavhengig innenfor rammene av internasjonale regelverk.

Innføring av ytterligere detaljerte og differensierte tilskudd for å kompensere for driftsulemper er ikke et effektivt tiltak for å oppnå de samlede landbrukspolitiske mål, herunder også miljømålene for sektoren.

7.12.8 Mottaksplikt

I gjeldende jordbruksavtale er det, i kapittel 5.1.1 om mottaksplikten i markedsreguleringen i jord-

bruket, nedfelt at avtalepartene før hvert jordbruksoppgjør skal ha et møte med markedsregulatorene. I samsvar med avtalens bestemmelser har SLF, før årets jordbruksoppgjør, evaluert Norske Felleskjøps og Norturas prisdifferensiering når det gjelder struktur og region rettet mot produsentnivå. LMD har i møte med de to markedsregulatorene tatt opp deres prisbetingelser med utgangspunkt i SLFs vurderinger. Etter at denne prosessen var gjennomført ble LMD og jordbrukets organisasjoner enige om at det ikke lenger var behov for et felles møte med hver av de tre markedsregulatorene.

Det foreslås at kapittel 5.1.1 i gjeldende jordbruksavtale endres, for å synliggjøre at det ikke lenger stilles krav til en fast årlig gjennomføring av møter med hver av markedsregulatorene om deres prisbetingelser rettet mot produsent. I stedet tas det inn en justert bestemmelse som fortsatt gir LMD og jordbrukets organisasjoner grunnlag for å be om en slik gjennomgang med én eller flere av markedsregulatorene.

8 Oversikt over postene på kapittel 1150 og 4150

8.1 Budsjettmessige forhold kapittel 1150

8.1.1 Innledning

Jordbruksoppkjøret dreier seg om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2015. Videre utarbeides det prognoser for forbruket i 2014 på de enkelte ordninger med gjeldende satser og regelverk. På bakgrunn av dette fremmes det nye bevilgningsforslag for Stortinget som innebærer endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett i 2014 som tilpasser bevilgningene til det faktiske behov. I den forbindelse legges det til grunn en omdisponering av tidligere bevilgede, men ikke disponerte beløp (overførte beløp), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår.

8.1.2 Overførte beløp fra 2013 og omdisponering av bevilgninger i 2014

Overførte beløp fra 2013 til 2014

På de overførbare postene er det godkjent overført 59,9 mill. kroner fra 2013 til 2014, jf. tabell 8.1.

Prognoser for forbruk i 2014

Forbruksprognoser utarbeides av Statens landbruksforvaltning ut fra gjeldende satser for alle poster og underposter på kap. 1150 og kap. 4150. Det gir grunnlag for å tilpasse bevilgningene til behovet. Forbruksprognosene på de overførbare postene med gjeldende satser i 2014 viser et underforbruk på 90,8 mill. kroner, sammenlignet med vedtatt budsjett for 2013, jf. tabell 8.2.

Tabell 8.1 Overførte beløp fra 2013 til 2014. Mill. kroner.

Post	Ordning	Budsjett minus forbruk
01	Driftskostnader, utredninger, evalueringer	0,140
70	Markedsregulering m.m.	4,782
74	Direkte tilskudd	19,055
77	Utviklingstiltak	13,432
78	Velferdsordninger	22,527
	Sum overførbare bevilgninger	59,936

Tabell 8.2 Prognoser for forbruk i 2014. Mill. kroner.

Post	Ordning	Budsjett minus prognose
01	Utredninger og evalueringer	
70	Markedsregulering m.m.	47,785
74	Direkte tilskudd	35,112
77	Utviklingstiltak	-1,058
78	Velferdsordninger	8,919
	Sum overførte bevilgninger	90,758

I forhold til de beløp som utbetales, er innsparingen klart innenfor en normal prognoseusikkerhet.

Omdisponeringer i 2014

Summen av udisponerte, overførte midler fra 2013 og prognoserte innsparinger i 2014, utgjør 150,7 mill. kroner, som ligger til grunn for de foreslåtte omdisponeringer av budsjettet for 2014.

I oppkjøret foreslås det en økning i kornprisene med 5 øre/kg fra 1. juli 2014. Samtidig er det lagt til grunn uendrede råvarekostnader til kraftfôrproduksjon. Det forutsetter en økt prisnedskri-

ving til norsk korn på 5 øre/kg. For å unngå markedsforstyrrelser, og bidra til at forutsetningene om råvarekostnad i kraftfôrproduksjonen oppfylles, må den økte prisnedskrivningen av norsk korn gjennomføres fra 1. juli 2014. Det innebærer at bevilgningen på post 73.19 må styrkes med 34,8 mill. kroner i 2014. Dette finansieres gjennom omdisponering av bevilgninger, jf. tabell 8.3.

Det foreslås videre at arbeidet med eStil finansieres med en avsetning på 5 mill. kroner av ledige midler i 2014, på post 01. Det resterende beløp på 110,9 mill. kroner bevilges som en styrking av kapitalen i Landbrukets utviklingsfond, post 50.11.

Tabell 8.3 Omdisponeringer og endringer i 2014. Mill. kroner.

Kapittel 1150					Disp. av
Post	Benevning	Budsjett 2014 ¹	Omdisp. 2014	Justert budsjett 2014	overførte midler i 2014
01	Driftskostnader, utredninger og evalueringer	2,500	4,860	7,360	0,140
50.11	Tilskudd til LUF	1190,653	110,894	1301,547	
50	Fondsavsetninger	1190,653	110,894	1301,547	0,000
70.11	Avsetningstiltak	32,400	0,000	32,400	
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevningsordningen m.v.	216,000	-52,567	163,433	4,782
70.13	Tilskudd til potetsprit og potetstivelse	42,400	0,000	42,400	
70	Markedsregulering, kan overføres	290,800	-52,567	238,233	4,782
71	Tilskudd til erstatninger m.m. (overslagsbevilgning)	72,000		72,000	
73.11	Tilskudd til norsk ull	132,800		132,800	
73.13	Pristilskudd melk	609,700		609,700	
73.15	Pristilskudd kjøtt	833,050		833,050	
73.16	Distriktstilskudd egg	7,200		7,200	
73.17	Distriktstilskudd, frukt, bær og veksthus gr.sak.	80,100		80,100	
73.18	Frakttilskudd	342,700		342,700	
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning av korn	485,400	34,800	520,200	
73.20	Tilskudd til matkorn	48,600		48,600	
73	Pristilskudd (overslagsbevilgning)	2539,550	34,800	2574,350	0,000

Tabell 8.3 Omdisponeringer og endringer i 2014. Mill. kroner.

Kapittel 1150					Disp. av overførte midler i 2014
Post	Benevning	Budsjett 2014 ¹	Omdisp. 2014	Justert budsjett 2014	
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon og spes.kjøttprod.	1374,200	-19,255	1354,945	19,055
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2512,900	-9,000	2503,900	
74.16	Beitetilskudd	784,600	3,000	787,600	
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3212,200	-8,412	3203,788	
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	448,500	-16,500	432,000	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	110,000	-4,000	106,000	
74	<i>Direkte tilskudd, kan overføres</i>	8442,400	-54,167	8388,233	19,055
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	90,670	-3,270	87,400	
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	13,520	-1,100	12,420	
77.13	Tilskudd til rådgivning og teknisk planlegging	82,500	0,000	82,500	
77.14	Tilskudd til pelsdyrførlag	23,200	0,000	23,200	
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	52,900	-8,004	44,896	13,432
77.17	Tilskudd til fruktlager	13,000	0,000	13,000	
77	<i>Utviklingstiltak, kan overføres</i>	275,790	-12,374	263,416	13,432
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	1174,119	-16,646	1157,473	22,527
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	186,400	-14,800	171,600	
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000	0,000	88,000	
78.15	Tilskudd til landbruksvikarordningen	62,000	0,000	62,000	
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	91,235	0,000	91,235	
78	<i>Velferdsordninger, kan overføres</i>	1601,754	-31,446	1570,308	22,527
SUM KAP. 1150		14415,447	0,000	14415,447	59,936
Kapittel 4150:					
70	<i>Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg</i>			0,000	
85	<i>Markedsordningen for korn</i>	59,520		59,520	
SUM KAP. 4150		59,520	0,000	59,520	
SUM KAP. 1150 OG KAP. 4150		14355,927	0,000	14355,927	

¹ Saldert budsjett 2014.

8.1.3 Budsjettmessige endringer fra 2014 til 2015

De budsjettmessige konsekvenser i 2015 av dette jordbruksoppjøret vil bli fremmet for Stortinget i Landbruks- og matdepartementets Prop. 1 S

(2014-2015), jf. forslag til vedtak II. I de etterfølgende tabeller vises de justerte bevilgningsbehov som følge av endringene som foreslås i dette jordbruksoppjøret. Endringer som skyldes konsekvensjusteringer eller justerte volumprognoser på overslagsbevilgingene er ikke innarbeidet.

Tabell 8.4 Samlet utslag av oppjøret og foreløpig budsjett 2014. Mill. kroner.

Kapittel 1150				
Post	Benevning	Budsjett 2014 ¹	Endring	Budsjett 2015 ²
01	Driftskostnader, utredninger og evalueringer	2,500	10,000	12,500
50.11	Tilskudd til LUF	1190,653	-50,000	1140,653
<i>50</i>	<i>Fondsavsetninger</i>	<i>1190,653</i>	<i>-50,000</i>	<i>1140,653</i>
70.11	Avsetningstiltak	32,400	-8,000	24,400
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevningsordningen m.v.	216,000	-26,300	189,700
70.13	Tilskudd til potetsprit og potetstivelse	42,400		42,400
<i>70</i>	<i>Markedsregulering, kan overføres</i>	<i>290,800</i>	<i>-34,300</i>	<i>256,500</i>
<i>71</i>	<i>Tilskudd til erstatninger m.m. (overslagsbevilgning – ny)</i>	<i>72,000</i>	<i>-2,900</i>	<i>69,100</i>
73.11	Tilskudd til norsk ull	132,800		132,800
73.13	Pristilskudd melk	609,700		609,700
73.15	Pristilskudd kjøtt	833,050		833,050
73.16	Distriktstilskudd egg	7,200	0,300	7,500
73.17	Distriktstilskudd, frukt, bær og veksthus gr.sak.	80,100	12,700	92,800
73.18	Frakttilskudd	342,700		342,700
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning av korn	485,400	49,800	535,200
73.20	Tilskudd til matkorn	48,600		48,600
<i>73</i>	<i>Pristilskudd (overslagsbevilgning)</i>	<i>2539,550</i>	<i>62,800</i>	<i>2602,350</i>
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon og spes.kjøttprod.	1374,200	-40,100	1334,100
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	2512,900	28,110	2541,010
74.16	Beitetilskudd	784,600	4,100	788,700
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3212,200	-135,200	3077,000
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	448,500	-18,500	430,000
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	110,000	-1,800	108,200
<i>74</i>	<i>Direkte tilskudd, kan overføres</i>	<i>8442,400</i>	<i>-163,390</i>	<i>8279,010</i>
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	90,670	-5,770	84,900
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	13,520	0,200	13,720
77.13	Tilskudd til rådgivning og teknisk planlegging	82,500	-3,000	79,500
77.14	Tilskudd til pelsdyrfôrlag	23,200	-5,400	17,800

Tabell 8.4 Samlet utslag av oppjøret og foreløpig budsjett 2014. Mill. kroner.

Kapittel 1150				
Post	Benevning	Budsjett 2014 ¹	Endring	Budsjett 2015 ²
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	52,900	-1,740	51,160
77.17	Tilskudd til fruktflager	13,000	-13,000	0,000
77	<i>Utviklingstiltak, kan overføres</i>	<i>275,790</i>	<i>-28,710</i>	<i>247,080</i>
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	1174,119	-9,500	1164,619
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	186,400	-20,800	165,600
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket	88,000		88,000
78.15	Tilskudd til landbruksvikarordningen	62,000	2,000	64,000
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	91,235	-15,200	76,035
78	<i>Velferdsordninger, kan overføres</i>	<i>1601,754</i>	<i>-43,500</i>	<i>1558,254</i>
SUM KAP. 1150		14415,447	-250,000	14165,447
Kapittel 4150:				
85	Markedsordningen for korn	59,520		59,520
SUM KAP. 4150		59,520	0,000	59,520
SUM KAP. 1150 OG KAP. 4150		14355,927	-250,000	14105,927

¹ Saldert budsjett 2014.

² Før ev. flytting av poster og bevilgninger, samt volum- og konsekvensjusteringer av overslagsbevilgningene.

Tabell 8.5 Driftskostnader til utredninger og evalueringer. Mill. kroner.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
01	Driftskostnader til utredninger og evalueringer	2,500	10,000	12,500

Tabell 8.6 Post 50 Fondsavsetninger. Mill. kroner.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
50.11	Tilskudd til LUF ¹	1190,653	-50,000	1140,653
	Sum	1190,653	-50,000	1140,653

¹ 110,9 mill. kroner omdisponeres til LUF i 2014.

Tabell 8.7 Post 70 Markedsregulering. Mill. kroner, kan overføres.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
	Avsetningstiltak hagebruk	3,900		
	Kollektiv dekning omsetningsavgift hagebruk	23,500	-3,000	
	Tilskudd til kadaverhåndtering	5,000	-5,000	
70.11	Avsetningstiltak	32,400	-8,000	24,400
70.12	Tilskudd til råvareprisutjevning	216,000	-26,300	189,700
	Tilskudd til potetsprit	20,000		
	Tilskudd til potetstivelse, industri	22,400		
70.13	Tilskudd til potetsprit og potetstivelse	42,400	0,000	42,400
	<i>Sum</i>	<i>290,800</i>	<i>-34,300</i>	<i>256,500</i>

Tabell 8.8 Post 71 Tilskudd til erstatninger m.m. Mill. kroner, overslagsbevilgning.

Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
Erstatning ved avlingssvikt i planteproduksjon	62,000		
Tilskudd til reparasjon av vinterskadd eng	4,000		
Tilskudd rognebærmøllskade i epleproduksjon	0,200	-0,200	
Tilskudd ved tap av bifolk	0,300		
Erstatning ved tap av sau på beite	2,700	-2,700	
Tilskudd ved svikt i honningproduksjon	2,800		
<i>Sum</i>	<i>72,000</i>	<i>-2,900</i>	<i>69,100</i>

Tabell 8.9 Post 73 Pristilskudd. Mill. kroner, overslagsbevilgning.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
73.11	Tilskudd til norsk ull	132,800		132,800
	Grunntilskudd geitemelk	65,500		
	Distriktstilskudd melk	544,200		
73.13	Pristilskudd melk	609,700	0,000	609,700
	Grunntilskudd sau, lam, kje	89,000		
	Kvalitetstilskudd storfekjøtt	164,700		
	Distriktstilskudd kjøtt	578,950		
	Distriktstilskudd fjørfekjøtt	0,400		
73.15	Pristilskudd kjøtt	833,050	0,000	833,050
73.16	Distriktstilskudd egg	7,200	0,300	7,500
	Distriktstilskudd potet Nord-Norge	3,400		

Tabell 8.9 Post 73 Pristilskudd. Mill. kroner, overslagsbevilgning.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
	Distriktstilskudd frukt, bær	56,700	13,000	
	Distriktstilskudd veksthusgrønnsaker	20,000	-0,300	
73.17	Distriktstilskudd frukt, bær og gr.saker	80,100	12,700	92,800
	Frakttilskudd kjøtt	130,000		
	Frakttilskudd egg	8,200		
	Frakttilskudd kraftfôr	121,000		
	Frakttilskudd korn til kraftfôrprod.	83,500		
73.18	Frakttilskudd	342,700	0,000	342,700
73.19	Prisnedskrivning korn	485,400	49,800	535,200
73.20	Tilskudd til matkorn	48,600		48,600
	<i>Sum</i>	<i>2539,550</i>	<i>62,500</i>	<i>2602,350</i>

Tabell 8.10 Post 74 Direkte tilskudd. Mill. kroner, kan overføres.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
	Driftstilskudd melk	1180,200	-42,500	
	Driftstilskudd kjøttfeproduksjon	194,000	2,400	
74.11	Driftstilskudd	1374,200	-40,100	1334,100
	Tilskudd til husdyr	2507,500	28,100	
	Tilskudd bevaringsverdige storferaser	5,400		
74.14	Tilskudd til husdyr	2512,900	28,100	2541,000
	Tilskudd til dyr på utmarksbeite	373,000	8,000	
	Tilskudd til beitende dyr	411,600	-3,900	
74.16	Beitetilskudd	784,600	4,100	788,700
	Kulturlandskapstilskudd	1666,000	-45,300	
	Arealtilskudd	1542,412	-86,112	
	Elektroniske fagsystem, IKT	3,788	-3,788	
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	3212,200	-135,200	3077,000
74.19	Tilskudd til regionale miljøprogram	448,500	-18,500	430,000
	Omleggingstilskudd økologisk landbruk	13,500	-8,500	
	Husdyrtilskudd økologisk landbruk	57,000	7,200	
	Ekstra arealtilskudd økologisk produksjon	39,500	-0,500	
74.20	Tilskudd til økologisk landbruk	110,000	-1,800	108,200
	<i>Sum</i>	<i>8442,400</i>	<i>-163,400</i>	<i>8279,010</i>

Tabell 8.11 Post 77 Utviklingstiltak. Mill. kroner, kan overføres.

Underpost	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
	Tilskudd til semin	30,700	0,000	
	Tilskudd til veterinærreiser	45,770	-5,770	
	Tilskudd til organisasjoner	14,200	0,000	
77.11	Tilskudd til dyreavl m.m.	90,670	-5,770	84,900
	Pris- areal- og lagringstilskudd	10,020	0,000	
	Tilskudd til lagring av såkorn	3,500	0,200	
77.12	Tilskudd til frøavl m.m.	13,520	0,200	13,720
	Tilskudd til forsøksringer og rådgivning	67,500	-2,000	
	Tilskudd til HMS tjenester	15,000	-1,000	
77.13	Tilskudd til rådgivning	82,500	-3,000	79,500
	Frakttilskudd pelsdyrfôr	17,800		
	Tilskudd til pelsdyrfôr (refusjon)	5,400	-5,400	
77.14	Tilskudd pelsdyrfôr	23,200	-5,400	17,800
	Utvikling av plantemateriale m.m.	34,660		
	Kvalitetstiltak settepotetavl	7,240	0,260	
	Handlingsplan plantevernmidler	11,000	-2,000	
77.15	Tilskudd til kvalitets og salgsfremmende tiltak	52,900	-1,740	51,160
77.17	Tilskudd til fruktlager	13,000	-13,000	0,000
	<i>Sum</i>	<i>275,790</i>	<i>-28,710</i>	<i>247,080</i>

Tabell 8.12 Post 78 Velferdsordninger. Mill. kroner, kan overføres.

Under post	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
78.11	Tilskudd til avløsning ferie og fritid	1174,119	-9,500	1164,619
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom	186,400	-20,800	165,600
78.14	Tilskudd sykepengeordning jordbruket	88,000		88,000
78.15	Tilskudd til landbruksvikarordningen	62,000	2,000	64,000
78.16	Tidligpensjonsordningen	91,235	-15,200	76,035
	<i>Sum</i>	<i>1601,754</i>	<i>-43,500</i>	<i>1558,254</i>

Tabell 8.13 Kap 4150 Til gjennomføring av jordbruksavtalen. Mill. kroner.

Post	Ordning	Budsjett 2014	Endring	Budsjett 2015
70	Tilbakebetalt tilskudd reguleringsanlegg	0,000		0,000
85	Markedsordningen for korn, overslagsbevilgning	59,520		59,520
	<i>Sum</i>	<i>59,520</i>	<i>0,000</i>	<i>59,520</i>

Landbruks- og matdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om jordbruksoppjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om jordbruksoppjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til vedtak om jordbruksoppgjøret 2014 – endringer i statsbudsjettet 2014 m.m.

I

I statsbudsjettet 2014 gjøres følgende endringer:

Utgifter:

Kap.	Post	Formål	Kroner
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	01	Driftskostnader, utredninger og evalueringer, økes med fra kr 2 500 000 til kr 7 360 000	4 860 000
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 190 653 000 til kr 1 301 547 000	110 894 000
	70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 290 800 000 til kr 238 233 000	52 567 000
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , økes med Fra kr 2 539 550 000 til kr 2 574 350 000	34 800 000
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 8 442 400 000 til kr 8 388 233 000	54 167 000
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 275 790 000 til kr 263 416 000	12 374 000
	78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i> , reduseres med fra kr 1 601 754 000 til kr 1 570 308 000	31 446 000

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2015.

Vedlegg 1**Jordbruksoppgjøret 2014, fordeling på priser og tilskudd**

Tabell 1.1 Sammendrag av endringer i priser og tilskudd. Mill. kroner.

Kap. 1150, Jordbruksavtalen, utgifter	-250,0
- Kap. 4150, Jordbruksavtalen, inntekter	0,0
= Nettoeffekt av tilskudd	-250,0
+ Avtalepriser fra 1.7.2013	340,0
= Sum avtalepriser og tilskudd 2014/15	90,0
+ Omdisponering overførte midler fra 2013 til 2014	60,0
= Sum til fordeling	150,0
+ Inntektsverdi justert jordbruksfradrag	0,0
= «Ramme for oppjøret»	150,0

Tabell 1.2 Priser.

Produkt	Kvantum Mill. l/kg/kr	Målpris Kr / kg	Målprisendring	Endring Mill. kr
			Fra 1.07.14 Kr/l / kg	
Melk, ku og geit	1530,8	5,05	0,15	229,6
Gris	128,9	31,64	0,00	0,0
Poteter	187,2	4,04	0,20	37,4
Grønnsaker og frukt	1847,2		3,4%	63,1
Norsk matkorn	198,9	2,93	0,05	9,9
<i>Sum målprisutslag</i>				<i>340,0</i>

Tabell 1.3 Omdisponeringer på kap. 1150 i 2014.

Post		Overføring/ innsparing mill. kr	Omdisponering Mill. kr
01	Driftskostnader, utredninger og evalueringer	-0,140	5,000
50	Fondsavsetninger		110,869
70	Markedsregulering, <i>kan overføres</i>	-52,567	
71	Tilskudd til erstatninger m.m., <i>overslagsbevilgning</i>		
73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		34,825
74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i>	-54,167	
77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	-12,374	
78	Velferdsordninger, <i>kan overføres</i>	-31,446	
SUM KAP. 1150		-150,694	150,694

Tabell 1.4 Kap. 1150.

Post	Benevning	Endring Mill. kr	Budsjett 2014 Mill. kr ¹
01	<i>Driftskostnader, utredninger og evalueringer</i>	10,000	2,500
50.11	Tilskudd til LUF ¹	-50,000	1 190,653
50	<i>Fondsavsetninger</i>	-50,000	1 190,653
70.11	Avsetningstiltak	-8,000	32,400
70.12	Tilskudd til råvareprisordningen m.v.	-26,300	216,000
70.13	Tilskudd til potetsprit og potetstivelse		42,400
70	<i>Markedsregulering, kan overføres</i>	-34,300	290,800
71	<i>Tilskudd til erstatninger m.m., overslagsbevilgning</i>	-2,900	72,000
73.11	Tilskudd til norsk ull	0,000	132,800
73.13	Pristilskudd melk	0,000	609,700
73.15	Pristilskudd kjøtt	0,000	833,050
73.16	Distriktstilskudd egg	0,300	7,200
73.17	Distrikts- og kvalitetstilskudd på frukt, bær og gr.sak.	12,700	80,100
73.18	Frakttilskudd	0,000	342,700
73.19	Tilskudd til prisnedskrivning korn	49,800	485,400
73.20	Tilskudd til matkorn	0,000	48,600
73	<i>Pristilskudd, overslagsbevilgning</i>	62,800	2 539,550
74.11	Driftstilskudd, melkeproduksjon	-40,100	1 374,200
74.14	Produksjonstilskudd, husdyr	28,110	2 512,900
74.16	Beitetilskudd	4,100	784,600
74.17	Areal- og kulturlandskapstilskudd	-135,200	3 212,200

Tabell 1.4 Kap. 1150.

Post	Benevning	Endring Mill. kr	Budsjett 2014 Mill. kr ¹
74.19	Regionale miljøprogram	-18,500	448,500
74.20	Tilskudd til økologisk jordbruk	-1,800	110,000
<i>74</i>	<i>Direkte tilskudd, kan overføres</i>	<i>-163,390</i>	<i>8 442,400</i>
77.11	Tilskudd til dyreavl med mer	-5,770	90,670
77.12	Tilskudd til frøavl med mer	0,200	13,520
77.13	Tilskudd til rådgivning	-3,000	82,500
77.14	Tilskudd til pelsdyr	-5,400	23,200
77.15	Tilskudd til kvalitets- og salgsfremmende tiltak	-1,740	52,900
77.17	Tilskudd til fruktlager	-13,000	13,000
<i>77</i>	<i>Utviklingstiltak, kan overføres</i>	<i>-28,710</i>	<i>275,790</i>
78.11	Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	-9,500	1 174,119
78.12	Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v.	-20,800	186,400
78.14	Tilskudd til sykepengeordningen i jordbruket		88,000
78.15	Tilskudd til landbruksvikarordningen	2,000	62,000
78.16	Tilskudd til tidligpensjonsordning	-15,200	91,235
<i>78</i>	<i>Velferdsordninger, kan overføres</i>	<i>-43,500</i>	<i>1 601,754</i>
<i>SUM KAP. 1150</i>		<i>-250,000</i>	<i>14 415,447</i>

¹ Saldert budsjett.

Tabell 1.5 Markedsordningen for korn.

Prisendringer norsk korn	Kvantum 1.000 tonn	Målpris Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Hvete, matkorn	164,6	2,93	0,05	8,2
Rug, matkorn	14,3	2,77	0,05	0,7
Bygg	503,0	2,50	0,05	25,1
Havre	235,6	2,28	0,05	11,8
Fôrhvete og fôrrug	108,9		0,05	5,4
Erter til modning	2,0		0,05	0,1
Såkorn	49,0		0,05	2,5
Sum norsk korn	1077,4		0,05	53,9
Oljevekster	8,1	5,43	0,05	0,4
<i>Sum korn og oljevekster</i>	<i>1085,4</i>		<i>0,05</i>	<i>54,3</i>

Tabell 1.6 Kap. 4150 Markedsordningen for korn, post 80.

	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Sildemel	12,0	0,00		0,0
Soyamel	180,0	0,00		0,0
Andre fôrstoffer	10,0	0,05		0,0
<i>Sum kap 4150.80</i>	<i>202,0</i>			<i>0,0</i>

Tabell 1.7 Post 73.19 Prisnedskrivning norsk korn.

	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Korn	975,0	0,418	0,05	48,8
Økologisk korn	10,0	1,38	0,05	0,5
Oljevekster, lupiner og bønner	8,0	1,87	0,05	0,4
Økologiske oljevekster, lupin, bønner	0,2	3,08	0,05	0,0
Førerter	1,0	0,80	0,05	0,1
Økologiske førerter		1,45	0,05	0,0
<i>Sum</i>	<i>994,0</i>		<i>0,05</i>	<i>49,8</i>
<i>Anslag endring i kraftfôrpris, inkl korn og protein, øre/kg</i>			<i>0,00</i>	<i>Øre/kg</i>

Tabell 1.8 Post 73.20 Tilskudd til norsk matkorn.

	Kvantum 1.000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Matkorn	187,0	0,26		0,0

Tabell 1.9 Post 73.11 Tilskudd til norsk ull.

	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Sats endring Kr / kg	Endring Mill. kr
Ull	4,362	32,00		0,0

Tabell 1.10 Post 73.13 Pristilskudd, melk.

	Kvantum Mill. l.	Gjeld. sats Kr / l	Sats endring Kr / l	Endring Mill. kr
Grunntilskudd geitmelk	19,9	3,26		0,0
<i>Distriktstilskudd</i>				
Sone A ¹	196,3	0,00		0,0
Sone B	326,8	0,12		0,0
Sone C	238,4	0,31		0,0
Sone D	514,8	0,44		0,0
Sone E	121	0,54		0,0
Sone F	50,6	0,67		0,0
Sone G	53,3	0,92		0,0
Sone H	3,5	1,13		0,0
Sone I	13,4	1,71		0,0
Sone J	11,4	1,80		0,0
Sum distriktstilskudd, melk	1 529,5			0,0
<i>Sum post 73.13 Pristilskudd, melk</i>				<i>0,0</i>

¹ Omfatter landet utenom sone B–J.

Tabell 1.11 Post 73.15 Pristilskudd, kjøtt.

	Kvantum Mill. kg	Gjeld. Sats Kr / kg	Satsendring Kr / kg	Endring Mill. kr
<i>Grunntilskudd, kjøtt</i>				
Sau	21,7	3,81		0,0
Geit	0,3	5,15		0,0
<i>Sum grunntilskudd, kjøtt</i>	22,0			0,0
Kvalitetstilskudd storfekjøtt	44,5	3,70		0,0
<i>Distriktstilskudd, kjøtt</i>				
Sone 1	21,5	0,00		0,0
Sone 2	53,6	4,55		0,0
Sone 3	17,7	7,35		0,0
Sone 4	7,2	11,30		0,0
Sone 5	0,8	11,90		0,0
Sau, sone 4	2,9	13,30		0,0
Sau, sone 5	0,6	13,80		0,0
Gris Vestlandet og Agder ¹	8,8	1,10		0,0
Gris, sone 4	7,6	5,10		0,0
Gris, sone 5	0,3	5,40		0,0
Kylling og kalk., Agd./Vestl. ¹	1,8	0,20		0,0
Sum distriktstilskudd, kjøtt	122,8			0,0
<i>Sum pristilskudd kjøtt</i>				<i>0,0</i>

¹ Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal + Agderfylkene.

Tabell 1.12 Post 73.16 Distriktstilskudd egg.

	Kvantum Mill. kg	Sats Kr / kg	Satsendring Kr / kg	Endring Mill. kr
Vestlandet	5,6	0,45		0,0
Trøndelag	13	0,22		0,0
Nord Norge	2,3	1,05	0,15	0,3
<i>Sum distriktstilskudd egg</i>				<i>0,3</i>

Tabell 1.13 Post 73.18 Frakttilskudd.

	Kvantum Mill. kr	Endring Mill. kr
Sonefrakt korn	85,5	
Frakt kraftfôr	119,0	
Frakttilskudd slakt	130,0	
Frakttilskudd egg	8,0	
Sum	342,5	0,0

Tabell 1.14 Post 73.17 Distriktstilskudd, frukt og bær og veksthusgrønnsaker.

	Kvantums- grense per bruk	Kvantum 1 000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Ny sats Kr / kg	Endring Mill. kr
<i>Epler, pærer og plommer, kirsebær</i>						
Sone 1		2,1	1,78	0,50	2,28	1,0
Sone 2–4		1,9	2,39	0,67	3,06	1,3
Sone 5		3,6	5,23	1,46	6,69	5,2
<i>Moreller</i>						
Sone 1		0,1	2,81	0,79	3,60	0,0
Sone 2–4		0,1	3,40	0,95	4,35	0,1
Sone 5		0,4	6,28	1,76	8,04	0,6
<i>Pressfrukt</i>		4,5	1,78	0,50	2,28	2,2
<i>Bær</i>						
Sone 1–3		5,5	1,51	-0,09	1,42	-0,5
Sone 4–5		4,2	3,47	-0,21	3,26	-0,9
Sone 6–7		0,0	5,71	-0,34	5,37	0,0
Fjerne kvantumsavgrensing						4,0
<i>Sum distriktstilskudd frukt og bær</i>		<i>22,1</i>				<i>13,0</i>

Tabell 1.14 Post 73.17 Distriktstilskudd, frukt og bær og veksthusgrønnsaker.

	Kvantums- grense per bruk	Kvantum 1 000 tonn	Sats Kr / kg	Endring Kr / kg	Ny sats Kr / kg	Endring Mill. kr
<i>Tomat</i>	<i>103 400 kg</i>					
Sone 1–3		1,8	1,40	-0,05	1,35	-0,1
Sone 4–5		3,8	2,81	-0,10	2,71	-0,4
Sone 6–7		0,0	4,20	-1,49	2,71	0,0
<i>Slangeagurk</i>	<i>151 800 kg</i>					
Sone 1–3		3,9	0,83	-0,03	0,80	-0,1
Sone 4–5		0,8	1,65	-0,06	1,59	-0,1
Sone 6–7		0,0	2,48	-0,89	1,59	0,0
<i>Salat</i>	<i>220 000 stk</i>					
Sone 1–3		6,9	0,52	-0,02	0,50	-0,1
Sone 4–5		2,2	1,02	-0,03	0,99	-0,1
Sone 6–7		0,4	1,52	-0,53	0,99	-0,2
Fjerning av beløpsavgrensing						0,8
<i>Sum tilskudd veksthusgrønnsaker</i>		<i>19,8</i>				<i>-0,3</i>

Tabell 1.15 Post 74. 11 Driftstilskudd, melk og ammeku.

		Antall	Sats kr/bruk/dyr	Satsendring	Ny sats kr/bruk/dyr	Endring Mill. kr
Kumelk Jæren	Foretak	683	115 000	1 000	116 000	0,7
Kumelk Nord-Norge	Foretak	1 006	130 000	1 000	131 000	1,0
Kumelk rest Sør-Norge	Foretak	7 655	122 000	1 000	123 000	7,7
Geitemelk	Foretak	297	130 000	1 000	131 000	0,3
Ammekyr 6–39 kyr	Dyr	47 233	2 850	25	2 875	1,2
40 og flere kyr	Foretak	236	114 000	1 000	115 000	0,2
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-51,2
<i>Sum driftstilskudd, melk og ammeku</i>		<i>13 819</i>				<i>-40,1</i>

Tabell 1.16 Post 74.14 Tilskudd til husdyr.

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring Mill. kr
	Fra	Til					
Bunnfradrag 35 pst. ¹			42 359	3 000	-3 000	6 000	-44,5
Mjølkeku	1	16	136 274	4 028		4 028	0,0
	17	25	40 575	2 072		2 072	0,0
	26	50	40 518	860	140	1 000	5,7
	51 +		11 271	0	800	800	9,0
	Sum		228 637				14,7
Storfe	1	250	535 287	800		800	0,0
	251	500	3 803	0	800	800	3,0
	500 +		1 334	0	800	800	1,1
	Sum		540 424				4,1
Mjølkegeit	1	125	27 734	1400	100	1 500	2,8
	126	250	3 839	512	38	550	0,1
	250 +		168	0	550	550	0,1
	Sum		31 741				3,0
Ammekyr	1	25	60 701	4 080	-200	3 880	-12,1
	26	50	8 868	2 170	1 710	3 880	15,2
	50	+	1 902	500	300	800	0,6
	Sum		71 471				3,7
Sau over 1 år per 1. jan	1	50	483 893	1 326	-526	800	-254,5
	51	100	172 491	1 070	-270	800	-46,6
og ammegeiter	101	200	67 445	347	-97	250	-6,5
	201	300	8 119	210	40	250	0,3
	300 +		1 540	0	250	250	0,4
Utegangersau (alle)	1	300	31 812	210	-210	0	-6,7
Tilskudd utegangersau over 1 år			23 223				13,4
	Sum		765 665				300,2
Lammeslakt	kval. O og bedre		923 945	206	401	607	370,5
	Kjeslakt over 3,5 kg		7 901	80	160	200	1,3
Tillegg til økologiske lammeslakt			34 050	40		40	0,0
	Sum		1 024 789				371,8

Tabell 1.16 Post 74.14 Tilskudd til husdyr.

	Intervall		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring Mill. kr
	Fra	Til					
Avlsgris Sør-Norge ²	1	35	25 318	915		915	0,0
Avlsgris Jæren	1	35	5 319	765		765	0,0
Avlsgris Nord-Norge	1	35	1 937	1 202		1 202	0,0
Sum			53 957				0,0
Slaktegris ²	1	1400	987 212	23		23	0,0
Slaktegris Jæren	1	1400	202 788	19		19	0,0
Sum			1 352 843				0,0
Verpehøner S. Norge	1	1 000	574 786	10		10	0,0
Verpehøner N. Norge	1	1 000	25 928	24		24	0,0
Verpehøner, landet	1001	5 000	2 142 030	10		10	0,0
Sum			4 214 996				0,0
Unghester < 3 år			4 482	1000		1 000	0,0
Bikuber	1	250	26 226	400		400	0,0
Hjort			5 989	210		210	0,0
Bevaringsverdige husdyrraser			2 639	2000		2 000	0,0
Beløpsavgrensing				280 000	fjernes		10,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser							-34,5
<i>Sum produksjonstilskudd, husdyr</i>							<i>28,1</i>

¹ Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst. tilskudd husdyr og 65 pst. arealtilskudd.

² Unntatt Jæren.

Tabell 1.17 Post 74.16 Tilskudd til dyr på beite.

		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Nye satser kr/dyr	Endring Mill. kr
Utmarksbeitetilskudd:	Kyr, storfe, hest	252 301	396		396	0,0
	Sau, lam, geit	1 960 398	141		141	0,0
Beitetilskudd:	Storfe m.m.	608 982	445	-7	438	-4,3
	Småfe m.m.	2 288 018	59		59	0,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						8,4
<i>Sum beitetilskudd</i>		<i>5 109 699</i>				<i>4,1</i>

Tabell 1.18 Post 74.17 Areal- og kulturlandskapstilskudd.

	Ant.	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
<i>Kulturlandskapstilskudd alt areal</i>	9 132 009	191		191	0,0
<i>Bunnfradrag, 65 pst.¹</i>	42 359	3 000	-3 000	6 000	-82,6
Arealtilskudd, grovfôr	5 961 582				8,8
Arealtilskudd, korn	2 936 121				-32,9
Arealtilskudd, potet	126 123				0,0
Arealtilskudd, grønnsaker	64 458				6,7
AK-tilskudd, frukt, bær og planteskoleareal	43 725				2,0
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser					-37,2
<i>Sum, AK-tilskudd</i>	<i>9 132 009</i>				<i>-135,2</i>

¹ Bunnfradrag produksjonstilskudd fordeles med 35 pst. tilskudd husdyr og 65 pst. arealtilskudd.

Tabell 1.19 Arealtilskudd, korn.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0–800	dekar	1 155 893	123	-13	110	-15,0
	801–	dekar	113 461	102	8	110	0,9
Sone 2 og 3	0–800	dekar	1 024 369	175		175	0,0
	801–	dekar	71 643	152	23	175	1,6
Sone 4–7	0–800	dekar	565 139	246	-36	210	-20,3
	801–	dekar	5 616	221	-11	210	-0,1
<i>Sum korn, alle soner</i>			<i>2 936 121</i>				<i>-32,9</i>

Tabell 1.20 Arealtilskudd, grovfør.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1	0–250	dekar	297 822	90	-15	75	-4,5
	over 250	dekar	112 472	65	10	75	1,1
	Sum		410 294				-3,4
Sone 2	0–250	dekar	226 911	0	0	0	0,0
	over 250	dekar	99 300	0	0	0	0,0
	Sum		326 211				0,0
Sone 3–4	0–250	dekar	826 654	124	-14	110	-11,6
	over 250	dekar	267 768	75	35	110	9,4
	Sum		1 094 422				-2,2
Sone 5	0–250	dekar	2 819 575	233	-23	210	-64,9
	over 250	dekar	490 932	75	135	210	66,3
	Sum		3 310 507				1,4
Sone 6	0–250	dekar	534 536	261	-25	236	-13,4
	over 250	dekar	167 548	75	161	236	27,0
	Sum		702 084				13,6
Sone 7	alt areal	dekar	118 063	291	-5	286	-0,6
	Sum		118 063				-0,6
<i>Sum grovfør alle soner</i>			<i>5 961 582</i>				<i>8,8</i>

Tabell 1.21 Arealtilskudd, potet.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1–5			121 019	80		80	0,0
Sone 6–7			5 104	930		930	0,0
<i>Sum poteter, alle soner</i>			<i>126 123</i>				<i>0,0</i>

Tabell 1.22 Arealtilskudd, grønnsaker.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1–5	0–80	dekar	28 641	550	-200	350	-5,7
	over 80	dekar	35 509	0	350	350	12,4
	Sum		64 150				6,7
Sone 6–7	0–80	dekar	308	1 650	-100	1550	0,0
	over 80	dekar	0	0	1550	1550	0,0
	Sum		308				0,0
<i>Sum grønnsaker, alle soner</i>			<i>64 458</i>				<i>6,7</i>

Tabell 1.23 Arealtilskudd, frukt.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1–4	0–40	dekar	5 865	1 000	-300	700	-1,8
	over 40	dekar	2 706	0	700	700	1,9
	Sum		8 571				0,1
Sone 5–7	0–40	dekar	10 674	1 450	-300	1150	-3,2
	over 40	dekar	1 101	0	1150	1150	1,3
	Sum		11 775				-1,9
<i>Sum frukt alle soner</i>			<i>20 346</i>				<i>-1,8</i>

Tabell 1.24 Arealtilskudd, bær.

			Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Sone 1–4	0–40	dekar	7 592	1 000	-300	700	-2,3
	over 40	dekar	8 511	0	700	700	6,0
	Sum		16 103				3,7
Sone 5–7	0–40	dekar	5 709	1 450	-300	1150	-1,7
	over 40	dekar	1 567	0	1150	1150	1,8
	Sum		7 276				0,1
Sumbær, alle soner			23 379				3,8
<i>Sum frukt og bær, alle soner</i>			<i>43 725</i>				<i>2,0</i>

Tabell 1.25 Post 74.20 Tilskudd til økologisk jordbruk.

<i>Ekstra arealtilskudd</i>	Ant. daa	Sats kr/daa	Endring kr/daa	Ny sats kr/daa	Endring Mill. kr
Korn til modning	69 478	300		300	0,0
Grønnsaker, frukt og bær	3 984	1 000		1000	0,0
Poteter	1 035	500		500	0,0
Grønngjødsling	8 157	500		500	0,0
Innmarksbeite	44 114	25		25	0,0
Grovfôr og annet areal	284 715	25		25	0,0
Sum arealtilskudd	411 483				0,0
Areal i 2. og 3. års karens	25 018	250		250	0,0
Omleggingstilskudd økologisk areal	25 018				0,0

<i>Ekstra tilskudd til husdyr</i>		Antall dyr	Sats kr/dyr	Endring kr/dyr	Ny sats kr/dyr	Endring Mill. kr
Melkekyr	AK-sone 1–4	5 494	2 400	400	2800	2,2
	AK-sone 5–7	3 508	2 702	98	2800	0,3
Ammekyr	AK-sone 1–4	2 330	1 518	482	2000	1,1
	AK-sone 5–7	1 579	1 968	32	2000	0,1
Andre storfe	AK-sone 1–4	11 147	402	198	600	2,2
	AK-sone 5–7	6 592	564	36	600	0,2
Sau over 1 år	AK-sone 1–4	10 027	342	108	450	1,1
	AK-sone 5–7	28 658	414	36	450	1,0
Melkegeit og ammegeit	AK-sone 1–4	67	162	38	200	0,0
	AK-sone 5–7	1 193	186	14	200	0,0
Avlsgris	Landet	358	402		402	0,0
Slaktegris	Landet	10 742	260		260	0,0
<i>Sum tilskudd til økologisk husdyrproduksjon</i>						8,2
Justert bevilgningsbehov, gjeldende satser						-10,0
<i>Sum tilskudd til økologisk jordbruk</i>						-1,8

Vedlegg 2

Jordbrukets forhandlingsutvalg, arbeidsdokument av 9. mai 2014

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Jordbrukets krav i arbeidsdokument av 25. april og Statens tilbud av 6. mai.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Næringskomiteens behandling av statsbudsjettet for 2014 hvor det heter:

- «Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»
- «Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»
- «Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning.»

Statsminister Solberg har presisert at «Klima skal gjennomsyre all politikk».

Jordbrukets forhandlingsutvalg mener at disse ambisjonene må følges opp i langt større grad i en jordbruksavtale enn det som er gjort i Statens tilbud.

I Jordbrukets krav var det lagt opp til følgende hovedprioriteringer:

- Lønnsom og bærekraftig matproduksjon over hele landet
- Framtidsretta og klimasmart matproduksjon på norske ressurser
- Rekruttering

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at avstanden mellom krav og tilbud er meget stor knyttet til den økonomiske rammen, og fordeling mellom ulike bruksstørrelser og produksjoner.

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil særlig peke på følgende utfordringer i Statens tilbud:

- Det store flertallet av bruk får knapt inntektsutvikling. Disse representerer hovedtyngden i matproduksjonen.
- Tilbudet vil gi redusert bruk av norske jordbruksareal og beiteressurser.
- Produksjon flyttes til sentrale strøk. Grasareal fortrenger kornareal, og grasareal i distriktene går ut av drift.
- Produksjon vil flyttes fra familiebruk til store bruk med mer bruk av innleid arbeidskraft og innkjøpt fôr.
- Det tilbys inntektsvekst som er kronemessig svakere enn andre grupper i samfunnet. Inntektsavstanden til andre vil øke.
- Svak klima- og miljøinnretning.
- Økt import og redusert matvaresikkerhet.

Jordbrukets forhandlingsutvalg forventer at Regjeringen viser betydelig forhandlingsvilje, noe som er helt avgjørende for å komme fram til en jordbruksavtale.

Jordbrukets forhandlingsutvalg vil på dette grunnlag gå inn i forhandlinger.

Vedlegg 3

Jordbruksforhandlingene 2014, referat fra forhandlingsmøtet 13. mai

Plenumsmøte 13. mai 2014, kl. 14:00

Fra Jordbruket: Bjørke, Ianssen, Skallerud,
Skørge, Bustnes, Lundstein,
Stabbetorp, Huus, Agerup,
Furuberg, Godli, Aukan,
Norland, Meisfjord, Løvstad

Fra Staten: Forsell, Glosli, Søyland, Helgen,
Gjølberg, Grotli, Orlund,
Meinert Rød, Lothe, Theting,
Skjeflo, Kvam, Voigt-Hanssen

Forsell viste til Jordbrukets krav av 25. april, og Statens tilbud, som ble lagt fram den 6. mai, som grunnlag for videre forhandlinger. Han viste videre til gjennomgangen av dokumentene partene hadde gjennomført i forhandlingsmøter 9.-11. mai, og sonderingene som var gjennomført på lederplan etter det. Han ba deretter Jordbrukets forhandlingsutvalg om å gi en tilbakemelding.

Bjørke sa at Jordbrukets forhandlingsutvalg hadde vurdert situasjonen på bakgrunn av den informasjonen de hadde fått i sonderingene. Han sa at Jordbrukets forhandlingsutvalg samlet ikke fant å kunne gå videre i forhandlingene. Han leste opp forhandlingsutvalgets skriftlige reaksjon, som deretter ble overlevert til Forsell. Den skriftlige reaksjonen er vedlagt dagsreferatet.

Forsell beklaget at jordbruket ikke fant å kunne gå videre, og konstaterte at det var brudd i forhandlingene. Han viste til Hovedavtalen § 2-5, og understreket at det som er lagt fram i underhåndskontakter ikke anses som framlagt, når det ikke blir enighet. Han sa at Regjeringen ville gå til Stortinget med en proposisjon basert på Statens tilbud.

Forsell klargjorde også hvilke bestemmelser som gjelder i en situasjon hvor en ikke har noen jordbruksavtale. Han viste til Hovedavtalen kapittel 4, og foreslo at følgende ble tatt inn i referatet:

Partene er enige om å praktisere de bestemmelser som følger av Stortingets behandling av jordbruksoppjøret i 2014, som jordbruksavtale, jf. Hovedavtalen § 4-1 og § 4-2. Partene er enige om å

utarbeide en teknisk jordbruksavtale på grunnlag av Stortingets behandling av jordbruksoppjøret.

Dette ble akseptert av Jordbrukets forhandlingsutvalg.

Møtet var slutt 14:20.

Undervedlegg 1

Jordbrukets forhandlingsutvalg – Dagsprotokoll av 13. mai 2014

1. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Jordbrukets krav i arbeidsdokument av 25. april og Statens tilbud av 6. mai, samt Jordbrukets arbeidsdokument av 9. mai.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser videre til prosedyrer og forhandlinger som er ført mellom partene. Jordbrukets forhandlingsutvalg kan ikke se at Regjeringen har vist forhandlingsvilje med ønske om å komme fram til en løsning.

2. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til Næringskomiteens behandling av statsbudsjettet for 2014:

- «Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.»
- «Komiteen viser til at det er bred enighet om at norsk landbruk skal ha fokus på økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning.»

Regjeringen tilbyr jordbruket rammevilkår som gir grunnlag for en inntektsvekst på 10.700 kroner pr. årsverk fra 2014 til 2015, mens andre grupper forventes å få en inntektsvekst på 17.700 kroner. Dette vil øke inntektsavstanden til andre grupper i samfunnet ytterligere. Vi kan ikke se at Regjeringen svarer på

oppdraget fra et samlet Storting om å øke norsk matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning og styrke næringens samlede lønnsomhet.

3. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser videre til at et samlet Storting har sluttet seg til næringskomiteens mål om «å legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.»

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til at Regjeringen kun prioriterer de største brukene på bekostning av det store flertallet av bruk. Det frislipp som Regjeringen legger opp til i sin fordelingsprofil, er et alvorlig angrep på distriktsjordbruket og de tradisjonelle familiebrukene som utgjør hovedtyngden av norsk matproduksjon. Fordelingsprofilen er ikke forenelig med å legge til rette for en variert bruksstruktur over hele landet. Jordbrukets forhandlingsutvalg kan ikke gi tilslutning til en slik prioritering.

4. I Jordbrukets krav er det skissert gode tiltak for å løse klimautfordringene med fokus på bærekraftig utnytting av jordbruksarealer og beiteressurser. Statsminister Solberg har presi-

sert at «Klima skal gjennomsyre all politikk». Jordbrukets forhandlingsutvalg kan ikke se at Regjeringen gjennom tilbudet har fulgt opp dette.

5. Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til at norskprodusert andel av matvareforbruket går ned, og avhengigheten av importerte kraftfôrråvarer øker. De siste 10 årene er kornproduksjonen redusert med over 20 prosent. Regjeringen legger opp til en svekket kornøkonomi. Økt norsk kornproduksjon er avgjørende for å øke selvforsyningsgraden. Jordbrukets forhandlingsutvalg mener Regjeringens politikk vil føre til økt import og svekket matvaresikkerhet.
6. Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at avstanden mellom partene er meget stor. Det gjelder særlig den økonomiske rammen og fordelingen mellom ulike bruksstørrelser og produksjoner.

Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til de forhandlinger som er gjennomført, og konstaterer at det har vært ubetydelig bevegelse fra Regjeringen. Jordbrukets forhandlingsutvalg kan derfor ikke se at det er grunnlag for videre forhandlinger.

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 05/2014

